

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra trestního práva

Diplomová práce
Úpadkové trestné činy

Tereza Rajdlová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra trestního práva

Zpracovala: Tereza Rajdlová

Studijní program: Magisterský

Studijní obor: Právo

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jan Kocina, Ph.D

Pracoviště: Katedra trestního práva

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny a literaturu, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, květen 2013

.....
Tereza Rajdlová

Úpadkové trestné činy

Tereza Rajdlová, Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Pojem úpadkové trestné činy.....	2
2.1 Vybraná ustanovení obecné části trestního zákoníku ve vztahu k úpadkovým deliktům	4
2.2 Mímotrestní úprava úpadkových deliktů.....	13
2.3 Exkurs: Nezačlenění úpadkových deliktů do zákona o trestní odpovědnosti PO	17
3. Úpadkové trestné činy v českých zemích z pohledu historického vývoje	18
3.1 Právní úprava účinná do r. 1950.....	18
3.2 Právní úprava účinná do r. 1991	26
3.3 Právní úprava účinná do 31. 12. 2009	28
4. Úpadkové trestné činy z pohledu českého tr. zákoníku č. 40/2009 Sb., v aktuálním znění	35
4.1 Poškození věřitele	36
4.2 Zvýhodnění věřitele.....	43
4.3 Způsobení úpadku	47
4.4 Porušení povinnosti v insolvenčním řízení	51
4.5 Pletichy v insolvenčním řízení	53
4.6 Porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku	57
4.7 Trestní sankce úpadkových trestných činů.....	59
4.8 Judikatura vztahující se na problematiku úpadkových trestných činů	61
5. Komparace české s cizí právní úpravou	62
5.1 Slovenská právní úprava úpadkových trestných činů	62
6. Závěr.....	74
Seznam použitých zdrojů	76
Cizojazyčné resumé.....	80
Příloha	81

Použité zkratky

IZ - z. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

LZPS - z. č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

ObčZ - z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ - z. č. 51/1991 Sb., obchodní zákoník

OSŘ – z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

STZ - z. č. 300/2005 Z. z, trestný zákon

TŘ – z. č. 141/1961 Sb., trestní řízení soudní (trestní řád)

TZ - z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (účinný od 1. 1. 2010)

TrZ - z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon (účinný do 31. 12. 2009)

ZKV - z. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

ZTOPO - z. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

1. Úvod

Tématem této diplomové práce jsou úpadkové trestné činy. Dané téma mne zaujalo z toho důvodu, že se jedná o poměrně novou právní úpravu, která se neustále vyvíjí, ale i přesto není příliš rozebírána odbornými publikacemi, jak by si jistě zaslouhovala.

Vzhledem k tomu, že majetkové trestné činy, do nichž se řadí právě úpadkové delikty, patří stále v České republice mezi nejčtenější, je třeba na ně pohlížet jako na závažný společenský problém. Zároveň ale zveřejněné statistiky Policie ČR¹ uvádějí, že podíl úpadkových trestných činů je oproti tomuto číslu minimální (přes sto objasněných případů za rok 2012). To ale neznamená, že by měly být podceňovány. Přece jen jsou zakotveny v trestním zákoníku relativně krátce, navazují na vznik tržního hospodářství, které bylo u nás nastoleno až v roce 1991, ačkoliv je možno je srovnávat s jejich podobnými dřívějšími ustanoveními po osamostatnění Československa 28. října 1918 (tato předválečná úprava se stala vzorem pro zpracování porevoluční kodifikace trestního práva).

Kompletně pohromadě se objevují až od účinnosti nového trestního zákona č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tj. od 1. 1. 2010, v reakci na změny evropského moderního pojetí řešení úpadku, a sice zákonem č. 182/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o úpadku a způsobech jeho řešení, účinného od 1. 1. 2008. Z toho vyplývá, že úpadkové trestné činy reflektují novely mimotrestních předpisů, přesněji insolvenčního, resp. oblast obchodního práva. Ne nadarmo bývá trestní právo spojeno s obecnou právní zásadou subsidiarity trestní represe, tedy nejdříve vzniklé spory řešit obchodněprávní cestou, a není-li úspěšná, teprve potom postupovat podle trestněprávní úpravy, jako nejzazší řešení (*ultima ratio*). Pomyslné hranice trestní odpovědnosti vyžadují, aby případy byly objektivně škodlivé pro společnost a zároveň nepostačovala soukromoprávní náprava.

Ve druhé kapitole této diplomové práce se proto zabývám vysvětlením pojmů, jež jsou zásadní pro správné pochopení skutkových podstat jednotlivých úpadkových trestných činů, a jejich obecnému začlenění do zvláštní části trestního zákoníku.

¹ Z těchto statistik jsou zpracovány 2 tabulky v Příloze na konci práce.

Navazující kapitola má za úkol nastínit historický vývoj úpadkových trestných činů v českých zemích od zákona trestního č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích ve znění z. č. 64/1931 Sb., který na našem území přečkal až do období II. světové války, poněvadž snahy (vládní osnovy) o jeho změnu neprošly parlamentem. Považuji za poznání hodné porovnat skutkové podstaty jednotlivých deliktů podle historické metodologie. Lehce bych se dotkla komunistické úpravy z. č. 86/1950 Sb., trestní zákon, a zakončila oddíl trestním zákonem č. 140/1961 Sb. U něj bych ráda rozebrala porevoluční etapy úpadkových deliktů a komentovala úpravu jednotlivých novel trestního zákona týkajících se těchto deliktů v období od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2009 vzhledem k tomu, že je velmi podstatná časová působnost trestních zákonů u úpadkových trestných činů (trestního zákona účinného do 31. 12. 2009 a jeho nástupce – trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010).

Ve čtvrté kapitole se věnuji aktuálním úpadkovým trestným činům *de lege lata*, dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., možnému trestnímu postihu za ně a výběrem z judikatury upravující danou problematiku.

Následně bych právní úpravu úpadkových trestných činů v České republice ráda porovнала s právní úpravou na Slovensku a na závěr shrnula to nejpodstatnější z dosažených poznatků.

2. Pojem úpadkové trestné činy

Samotný pojem úpadkové trestné činy (něm. Insolvenzstraftaten) není českým trestním zákoníkem explicitně definován, ale teorie i praxe souhrnně užívají tento název pro trestné činy poškození věřitele (§ 222 TZ), zvýhodnění věřitele (§ 223 TZ), způsobení úpadku (§ 224 TZ), porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§ 225 TZ), pletichy v insolvenčním řízení (§ 226 TZ) a někdy také porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227 TZ). Subsumují se do Hlavy V. zvláštní části trestního zákoníku, tedy do trestných činů proti majetku², a řeší ultima ratio právní vztahy mezi věřiteli a dlužníky, kde se stává důležitým právě časové hledisko.

² Zde lze upozornit snahu zákonodárce o komplexní úpravu úpadkových deliktů, které byly společně zabudovány do majetkových trestných činů až novým trestním zákoníkem, s účinností od 1. 1. 2010. Např. trestný čin porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§ 126) dřívějším trestním zákonem (účinným do 31. 12. 2009) byl zařazován do trestných činů hospodářských.

Pachatelé úpadkových deliktů mohou spáchat tyto trestné činy předtím, než se dlužník dostane do úpadku, během insolvenčního řízení, ale i po vydání rozhodnutí v tomto řízení. Za prvé se jedná o takovou trestnou činnost, kdy si dlužník přivodí podvodným jednáním³ insolvenční nebo předlužení, a skončí tak v úpadku. Dokonce se může stát, že návrh na zahájení insolvenčního řízení bude soudem zamítnut pro nedostatek majetku. Za druhé dlužník před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení, uvědomujíc si svoji nepříznivou majetkovou situaci, se bezprostředně snaží zbytek svého majetku, který by alespoň částečně vedl k uspokojení věřitelů, převést na jiné subjekty (fyzické i právnické osoby) jemu blízké. Tím se může dopustit trestného činu poškození věřitele (§ 222 TZ), zvýhodnění věřitele (§ 223 TZ) nebo porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 TZ). Za třetí může k trestné činnosti dojít po podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení a zároveň i v jeho dalším průběhu. Zejména jde-li o maření nebo hrubé ztěžování výkonu funkce insolvenčního správce, s důsledkem ohrožení účelu insolvenčního řízení (§ 225 TZ), nebo ovlivňování věřitelů v hlasování v insolvenčním řízení (§ 226 TZ). Pokud dlužník nesplní povinnost podat insolvenční návrh, ač se o svém úpadku dozvěděl nebo *při náležitě pečlivosti měl dozvědět* (§ 98 odst. 1 IZ), není to samo o sobě trestným činem. Ale většinou k němu vede postranní úmysl poškodit (§ 222 TZ), anebo naopak zvýhodnit určité věřitele (§ 223 TZ). Naposledy existuje i možnost provést úpadkový trestný čin, jestliže byl podán návrh na nedůvodné, resp. podvodné, zahájení insolvenčního řízení, a i přesto soud vydal nezákonné rozhodnutí o úpadku.⁴

Z výše uvedených případů vyplývá, že druhovým předmětem ochrany, tj. objektem, trestního práva jsou majetková práva věřitelů a spravedlivé řešení úpadku v insolvenčním řízení dlužníka⁵. Podle objektivní stránky je teorie trestního práva řadí mezi poškozovací trestné činy (výjimkou je porušení povinnosti v insolvenčním řízení, kde postačí pouhé ohrožení chráněného zájmu).

³ Praxe uvádí tyto trestné činy: zpronevěra (§ 206 TZ), podvod (§ 209 TZ), úvěrový podvod (§ 211 TZ), porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220, z nedbalosti § 221 TZ), zneužití informací a postavení v obchodním styku (§ 255 odst. 2 TZ), porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 248 TZ), zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 TZ).

⁴ PÚRY, F. Některé zvláštnosti trestných činů souvisejících se závazkovými vztahy a s insolvenčním řízením. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 10, s. 279-281.

⁵ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 220-221.

V insolvenčním řízení, potažmo u úpadkových trestných činů, se neustále vychází ze závazkového právního vztahu, jehož obsahem jsou práva a povinnosti věřitele a dlužníka. Věřiteli vzniká z tohoto vztahu právo na plnění, tzv. pohledávka, od dlužníka a dlužník má povinnost splnit z tohoto plnění plynoucí závazek⁶.

2.1 Vybraná ustanovení obecné části trestního zákoníku ve vztahu k úpadkovým deliktům

Zvláštní část, v tomto případě znaky konkrétních skutkových podstat úpadkových trestných činů, by nešla bezchybně interpretovat a aplikovat, kdyby nebyl správně pochopen smysl jejich věcného obsahu uvedený v obecné části trestního zákoníku. Obecnou část lze klasifikovat na ustanovení, která se vztahují k širší skupině trestných činů, ale pro tuto práci postačí vysvětlit pojmy vázající se na úpadkové trestné činy jako hrubá nedbalost (§ 16 odst. 2 TZ), konkrétní a speciální subjekt (§ 114 odst. 1-3 TZ), věc a jiná majetková hodnota (§ 134 TZ), stanovení výše škody (§ 137 TZ), hranice výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty (§ 138 odst. 1, 2 TZ), ale také na speciální ustanovení, týkající se zcela úpadkových trestných činů, a to insolvenční správce (§ 128 odst. 1 TZ) a insolvenční řízení (§ 128 odst. 2 TZ).

2.1.1 Hrubá nedbalost

Ačkoliv se většina úpadkových deliktů zařazuje do úmyslných⁷ trestných činů, v ustanovení trestného činu způsobení úpadku postačí i hrubá nedbalost, aby byl pachatel za své zavinění trestně odpovědný. Hrubá nedbalost byla zakotvena až do nového trestního zákoníku (s účinností od 1. 1. 2010).⁸ Hrubou nedbalostí

⁶ Viz § 488 z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

⁷ Úmyslem se rozumí, pokud pachatel věděl (a zároveň i chtěl), že způsobem uvedeným v trestním zákoně poruší nebo ohrozí zájem chráněný takovým zákonem (*dolus directus*, § 15 odst. 1 a TZ), nebo pokud věděl, že svým jednáním může takové porušení či ohrožení způsobit, a kdyby je způsobil, je s tím srozuměn (*dolus eventualis*, § 15 odst. 1b TZ).

⁸ Dřívější trestný čin předlužení dle § 256c TrZ (účinného do 31. 12. 2009) vyžadoval zavinění alespoň z nedbalosti vědomé. Z téže skutkové podstaty dnes přejmenované na způsobení úpadku dle § 224 TZ vyplývá zmírnění a zároveň i zpřísnění represe. Zmírnění represe formy zavinění z vědomé nedbalosti na hrubou nedbalost, a přesto i zpřísnění represe, kdy může být trestný čin způsobení úpadku spáchán i z nevědomé hrubé nedbalosti.

se označuje vyšší stupeň intenzity nedbalosti, ať vědomé, či nevědomé. Pachatel totiž přistupuje *k požadavku náležité opatrnosti se zřejmou bezohledností k zájmům chráněným trestním zákonem*⁹. Na požadavek potřebné míry opatrnosti lze pohlížet zároveň jak ze subjektivního, tak objektivního hlediska, tedy podle toho, jak pachatel zhodnotil situaci (momentální stav mysli pachatele, vzdělání, inteligence, obecné a speciální schopnosti, kvalifikace), ale také jak se konkrétní případ jevil ve vztahu k vnějším okolnostem (určitá míra opatrnosti, kterou musí respektovat všichni stejně, ale také ve zvýšené míře, kterou je dotyčný povinen vzhledem k vykonávanému povolání či zaměstnání dodržovat). Podle toho, jak pachatel přistupuje k požadavku náležité opatrnosti, se taktéž posuzuje míra jeho zavinění, a sice jestli se jedná o nedbalost hrubou, lehkou či menší. Zákonná definice hrubé nedbalosti obsahuje i pojem zřejmá bezohlednost, jež ji odlišuje od prosté nedbalosti. Co si lze pod oním pojmem představit? Pachatel nebere zřetel na zájmy chráněné zákonem a vědomě tak nese riziko, že by mohla vzniknout porucha nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, i když se ho mohl lehce vyvarovat.¹⁰

2.1.2 Konkrétní a speciální subjekt

Obecně je fyzická osoba trestně odpovědná, pokud v době spáchání trestného činu dosáhne patnáctý rok svého věku a je přičetná, a v trestním zákoníku se označuje jako kdokoli. Vedle těchto obligatorních znaků subjektu trestného činu však existují i znaky fakultativní, kdy trestní zákon vyžaduje zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele, a tím zužuje okruh osob, které se mohou dopustit takovýchto trestných činů (*tzv. trestné činy s omezeným okruhem pachatelů*¹¹). Proto se může pachatel, popř. spolupachatel, rozlišovat na konkrétní a speciální subjekt. Konkrétním subjektem, tj. pachatelem se zvláštní vlastností, v úpadkových trestných činech může být dlužník (konkrétně v § 222 TZ poškození věřitele¹² a § 223 TZ zvýhodnění věřitele) nebo věřitel u trestného činu pletich v insolvenčním řízení (§ 226 odst. 1 TZ). Kdežto do speciálního

⁹ Viz § 16 odst. 2 TZ; právě v případě způsobení úpadku se může jednat o vydání (náklady, úroky), jež jsou hrubě nepřiměřená k majetkovým poměrům dlužníka.

¹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 186-187.

¹¹ Viz NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 206.

¹² Ve skutkové podstatě tohoto trestného činu není pojem dlužník explicitě vyjádřen, ale lze jej snadno dovodit z kontextu označení „svého věřitele“.

subjektu, resp. pachatele se zvláštní způsobilostí nebo zvláštním postavením, lze zařadit insolvenčního správce, člena věřitelského výboru (§ 56 a násl. IZ) či zástupce věřitelů (§ 68 IZ) u trestného činu pletich v insolvenčním řízení podle ust. § 226 odst. 3.

Druhý odstavec ustanovení § 114 TZ zakotvuje právní fikci, z které vyplývá, že u fyzické osoby, jež nesplňuje znaky konkrétního a speciálního subjektu, jednající jménem právnické osoby (tzv. institut jednání za jiného) postačí při spáchání trestného činu, aby tuto zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení měla právnická osoba. Na rozdíl od formulace původního trestního zákona (§ 90 odst. 2 TrZ) nový doplňuje i podmínky jednání pachatele jménem právnické osoby, a to tehdy:

- a) *„jestliže k jednání pachatele došlo před vznikem právnické osoby,*
- b) *jestliže právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby, nebo*
- c) *je-li právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, neplatný nebo neúčinný.“¹³*

Tento institut nalezne uplatnění výhradně u trestných činů s omezeným okruhem pachatelů, a tudíž na jiné trestné činy bez konkrétního či speciálního subjektu se nevztahuje. Naopak účastníkem podle § 24 TZ, resp. organizátorem, návodcem a pomocníkem, může být kdokoliv, aniž by měl vyžadovanou vlastnost, způsobilost nebo postavení.¹⁴

2.1.3. Věc a jiná majetková hodnota

Vezme-li se toto ustanovení z komplexnějšího hlediska, je nasnadě si nejdříve vysvětlit pojem majetek. Majetek se specifikuje jako souhrn všech majetkových hodnot, konkrétněji věcí, pohledávek, jiných práv a penězi ocenitelných hodnot¹⁵. U majetkových trestných činů bývá předmětem útoku cizí věc nebo jiná majetková hodnota. Z ustanovení § 134 odst. 1 lze dovodit, že trestní zákoník neobsahuje ucelené vysvětlení pojmu věc, pouze šířeji opisuje

¹³ Viz § 114 odst. 2, druhá věta TZ.

¹⁴ Dle § 114 odst. 3 TZ.

¹⁵ Speciálním druhem majetku podle ObchZ může být i podnik (§ 5) nebo obchodní majetek (§ 6 odst. 1).

úpravu občanského zákoníku¹⁶ a právní teorii. Věcí v právním smyslu se tedy rozumí ovladatelný hmotný předmět (*res corporales*) i ovladatelné přírodní síly, které jsou užívány pro potřeby lidí.¹⁷

Trestní zákoník se zpočátku věnuje v uvedeném ustanovení u pojmu věc ovladatelné přírodní síle (tj. elektrická, parní, jaderná, vodní, větrná aj. energie). A contrario se za věc dle § 134 odst. 1 nepovažuje telefonní hovor, jelikož elektrická energie při dopravě zpráv je upotřebena jako prostředek k přenosu informací. Jde vlastně o telekomunikační službu, již za stanovený poplatek poskytuje oprávněná právnická osoba¹⁸. Trestní ustanovení o věcech se vztahuje i na živá zvířata¹⁹, zpracované oddělené části lidského těla²⁰, peněžní prostředky na účtu a na cenné papíry, pokud z jednotlivých ustanovení zvláštní části trestního zákoníku nevyplývá něco jiného.

Peněžní prostředky, jak v české, tak cizí měně, na účtech se ukládají především u bank (kupř. bankovní účty dle § 708 a násl., vkladové účty dle § 716 a násl. ObchZ) nebo u jiných peněžních ústavů (kupř. družstevní záložny upravené v z. č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech). Lze s nimi nakládat buď tak, že se mohou prohlásit za propadlé, nebo zabrat. Zároveň podle trestního řádu²¹ v § 79a a § 79b se může využít i zajištění peněžních prostředků na účtu u banky.

Za cenné papíry trestní zákoník považuje listinné i zaknihované cenné papíry, které nemají hmotnou podobu a zaznamenávají se na nosiči informací v Centrálním depozitáři cenných papírů, a. s.²²

Pod pojmem jiná majetková práva, uvedeném v druhém odstavci ustanovení § 134, si lze představit majetkové právo nebo jinou penězi ocenitelnou hodnotu a zároveň přitom není věcí (podle předchozího odstavce). Majetková

¹⁶ Viz § 119 odst. 1, 2 ObčZ, který rozděluje věci na nemovité neboli pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem a na věci ostatní čili movité.

¹⁷ Viz NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 156-157.

¹⁸ Nejvyšší soud toto judikoval v usnesení ze dne 6. 8. 1998, sp. zn. 3 Tz 71/98.

¹⁹ Živá zvířata (živá stvoření pociťující bolest) nacházejí ochranu v osmé hlavě zvláštní části TZ Trestné činy proti životnímu prostředí, z toho tedy můžeme usuzovat, že nejsou považovány za movitou věc, jako tomu je u zvířat mrtvých a také u občanskoprávní úpravy.

²⁰ Např. paruka zhotovená z pravých vlasů.

²¹ Z. č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších novel.

²² Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve svém prvním paragrafu vymezuje cenné papíry. Jsou to akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupony, kupony, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladištní listy. Považují se za věci movité a patří mezi ně i cenné papíry vydané v zahraničí (odst. 2, 3).

práva jsou množinou práv vlastnických (inklusivně spoluvlastnictví a společného jmění manželů), věcných práv k věci cizí (práva zadržovací, zástavní a odpovídající věcným břemenům) a práv závazkových (např. pohledávky). Do jiné penězi ocenitelné hodnoty se zařazují majetkové hodnoty, a to hmotné i nehmotné. Jako příklad nehmotných předmětů jsou uváděny autorská díla, vynálezy, know-how, receptura ad., ale také obchodní podíl či povinnosti v bytovém družstvu.²³

2.1.4 Stanovení výše škody

Paragraf 137 TZ obsahuje hierarchii, ne alternativy volného uvážení pro orgány činné v trestním řízení, kritérií stanovení výše škody, kde se nejprve uplatní cena, za kterou se věc, jež se stala předmětem útoku, v době a v místě činu obvykle prodává. Pokud nelze vyčíslit výši škody tímto způsobem, nastává situace, kdy se vychází z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci anebo v posledním případě z účelně vynaložených nákladů na uvedení v předešlý stav (tzv. *restitutio in integrum*).

Obecně je cena charakterizována²⁴ jako částka sjednaná při nákupu a prodeji zboží²⁵ nebo zjištěná podle zvláštního předpisu²⁶ k jiným účelům než k prodeji. Ceny mohou být regulovány stanovením cen (úředně stanovené ceny), usměrňováním vývoje cen v návaznosti na věcné podmínky (věcné usměrňování cen), usměrňováním cenových pohybů v čase (časové usměrňování) nebo cenovým moratoriem (časově omezený zákaz zvyšování cen)²⁷.

Cenou v místě obvyklou je myšlena cena pro maloobchodní prodej v té obci nebo její části (např. ve velkých městech), ve které se věc stala předmětem útoku trestného činu. Povětšinou odpovídá ceně, za kterou ji kupuje konečný spotřebitel a v níž je již započítaná daň z přidané hodnoty coby zdanitelné plnění²⁸. Cena může být ze zákonných podmínek zvýšena o pořizovací náklady,

²³ JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 181.

²⁴ Podle § 1 z. č. 526/1990 Sb. o cenách, ve znění pozdějších novel (dále zákon o cenách).

²⁵ §§ 2 až 13 zákona o cenách.

²⁶ Z. č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku). Tento zákon upravuje např. oceňování staveb, bytů, pozemků, trvalých porostů apod.

²⁷ Viz §§ 4 až 9 zákona o cenách.

²⁸ Podle zákona č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty ve znění pozdějších novel. O tomto zatížení, resp. zvýšení, ceny daní z přidané hodnoty v souvislosti s cenou obvyklou rozhodoval NS ČR v usnesení z 16. 12. 2003, sp. zn. 4 TZ 152/2003 (R 25/2004).

náklady na zpracování a oběh zboží, zisk, příslušnou daň či clo²⁹, tedy např. i o horskou přírážku. Naopak se za cenu obvyklou nepokládá velkoobchodní cena nebo cena v luxusní restauraci, nezahrnuje se do ní ani hodnota neposkytnuté nebo neprovedené služby vyjádřené v penězích. Z toho lze dovodit, že věc pořídíme za cenu v místě obvyklou v běžném obchodě a při legální prodeji, ne na černém trhu³⁰. Pro určení výše škody je v trestním právu nejdůležitější hodnota, o niž byl majetek poškozeného snížen, a tak nezáleží na obohacení pachatele (např. pokud by pak odcizenou věc prodal za nižší cenu).

Cenu v místě obvyklou může zkomplikovat stanovení výše škody u specifických skupin věcí, tj. u věcí starších, opotřebovaných, úplně zničených, u cizí měny, směnky, akcie či rozpracované výroby, proto je vhodné zvýšit pozornost na jejich zhodnocení. Pokud pachatel odcizí nebo poškodí věc starší, opotřebovanou, popř. ji úplně zničí, bere se zřetel na stáří, míru opotřebení a použitelnost této věci a podle těchto faktorů se snižuje původní hodnota, přičemž k opravě věci, a tudíž i k jejímu zhodnocení původní hodnoty, se nepřihlíží. V praxi se používá posouzení ceny konkrétní opotřebované věci buď podle nabídky a poptávky na relevantním trhu v době a místě trestného činu, nebo se do trestního řízení přibere znalec³¹ a podle jeho odborného vyjádření, resp. znaleckého posudku, se vytyčí míra opotřebení používáním, poškozením, zničením, aj. věci v době vzniku škody.³²

Pakliže se jedná o cizí měnu, která je předmětem útoku, např. devizový účet vedený u banky³³, výše škody vychází z kurzu příslušné cizí měny ke dni prodeje, nikoliv z nákupu, u oprávněného subjektu (směnárně), kdy byl spáchán trestný čin.

V případě, že zvláštní okolnosti dle § 137 odst. 1 TZ nejsou důvodem pro vyšší či nižší cenu směnky, se vychází při spáchání trestného činu z jmenovité hodnoty, na niž se vystavuje směnka³⁴. U veřejně obchodovatelné akcie se obecně provádí ocenění podle kurzu na veřejném kapitálovém trhu ke konkrétnímu datu

²⁹ Viz § 2 zákona o cenách.

³⁰ Podle usnesení VS v Praze ze dne 22. 1. 1993, sp. zn. 1 To 66/92.

³¹ Viz § 105 odst. 1 trestního řádu.

³² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1260.

³³ Konkrétně v úpadkových deliktech můžeme aplikovat, pokud úpadce převede z tohoto účtu na účet jiné osoby určitý obnos peněz v cizí měně, i když si vzal úvěr u dotyčné banky a není s to ho splatit.

³⁴ Podle usnesení NS ČR ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 3 Tdo 710/2004.

anebo období spáchání trestného činu. Veřejně obchodovatelná, ale na veřejném trhu se nevyskytující akcie a zároveň i akcie veřejně neobchodovatelná je oceněna dle částky rovnající se podílu akcie na čistém obchodním jmění akciové společnosti. Tento podíl se zjišťuje z výsledků provedeného dokazování, resp. z účetní uzávěrky sestavené za období, v němž byl spáchán trestný čin.³⁵

Pro stanovení ceny rozpracované výroby je třeba odečíst od prodejní ceny³⁶ věcné a osobní náklady, jež se nestaly součástí věci v době spáchání trestného činu, a tak nemohly být při výrobě uskutečněny.

Stanovení výše škody z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci se v praxi příliš hojně nevyskytuje. Tento postup se uplatňuje v případech speciálních, kupř. dovážených nebo individuálních, věcí, s nimiž se v České republice, ale i obecně obyčejně neobchoduje.

Třetí případ, kdy se výše škody stanoví vyčíslením nákladů, pomocí nichž se věc uvede do původního stavu, se užívá, nelze-li výši škody věci zjistit předchozími dvěma postupy a zároveň lze věc opravit, restaurovat apod. tak, aby byla od původního stavu k nerozeznání a neprojevovalo se to na její prodejní ceně.

2.1.5 Hranice výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty

Smyslem zákonného ustanovení § 138 TZ je vymežit hranice výše škody, která vznikla trestným činem, čili rozlišit znaky daného trestného činu na základní a kvalifikované skutkové podstaty. Tyto hranice také odlišují majetkové a jiné trestné činy od korespondujících přestupků. Jedná-li se o pokračování v trestném činu (§ 116 TZ), stačí, aby v souhrnu všech dílčích útoků byly zkompletovány znaky trestného činu podle zvláštní části trestního zákoníku. Hranice výše škody jsou tvořeny následovně:

Škoda nikoli nepatrná	nejméně	5 000 Kč
Škoda nikoli malá	nejméně	25 000 Kč

³⁵ Civilněprávní usnesení NS ČR ze dne 9. 11. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1419/98.

³⁶ Prodejní cenou se zde rozumí cena, za niž by se věc jako předmět útoku trestného činu prodávala, kdyby se jí podařilo dokončit.

Větší škoda	nejméně	50 000 Kč
Značná škoda	nejméně	500 000 Kč
Škoda velkého rozsahu	nejméně	5 000 000 Kč

V tomto výkladovém ustanovení se zmíněné hranice částek užívají nejen u stanovení výše škody, ale stejně i u výše prospěchu, hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty.³⁷ Zároveň ale tyto částky nelze bezprostředně využít, pokud se nalézá přímo v zákonných znacích „*rozsah trestné činnosti nebo pojem vážná porucha*“³⁸.

2.1.6 Insolvenční správce

Také velmi podstatné pro správnou interpretaci některých znaků skutkových podstat u úpadkových trestných činů (konkrétněji porušení povinnosti v insolvenčním řízení dle § 225 TZ a pletich v insolvenčním řízení dle § 226 TZ) je vysvětlení pojmů insolvenční správce a insolvenční řízení (výkladové ustanovení § 128 odst. 1, 2 TZ). Prvý odstavec zahrnuje výčet subjektů, které insolvenční zákon³⁹ chápe jako osoby mohoucí vykonávat činnost insolvenčního správce. Rozumí se jimi předběžný insolvenční správce, zástupce insolvenčního správce, oddělený insolvenční správce a zvláštní insolvenční správce.

Předběžného insolvenčního správce (§ 27 IZ) ustanovuje insolvenční soud ještě před rozhodnutím o úpadku. Soud mu vymezí práva a povinnosti, které nesmí přesahovat rozsah náležející insolvenčnímu správci po rozhodnutí o úpadku. Zároveň pokračuje jako insolvenční správce s plnou působností, pokud soud nerozhodne v rozhodnutí o úpadku o správci jiném.

³⁷ Podle ustanovení § 138 druhého odstavce TZ.

³⁸ Srov. NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 161.

³⁹ Viz Díl 3 Insolvenční správce a další správce v rozsahu paragrafů od § 21 až § 45 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších novel.

Zástupce insolvenčního správce (§ 33 IZ) insolvenční soud dosazuje insolvenčnímu správci pro případ, kdy by nemohl přechodně svou funkci vykonávat.

Odděleného insolvenčního správce (§ 34 IZ) je třeba ustanovit insolvenčním soudem, pokud soud vyloučí ustanoveného insolvenčního správce z některých úkonů a shledá jej pro poměr jen k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému z jejich zástupců nepřístojným. V tomto případě musí být s ohledem na charakter pohledávky v insolvenčním řízení dán důvod pochybovat, zdali by tento vztah mohl ovlivnit celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.

Zvláštního insolvenčního správce (§ 35 IZ) dosazuje insolvenční soud v případě, že je nezbytné v rámci konkrétního insolvenčního řízení řešit problematiku vyžadující odborné specializace.

Insolvenční zákon ve svém přechodném ustanovení⁴⁰ zakládá jistou dvoukolejnost, proto se pro konkursní a vyrovnávací řízení, která byla zahájena před účinností aktuálního zákona⁴¹, užití právní předpisy do té doby platné⁴². Trestní zákoník, pamatujíc na toto přechodné ustanovení, tedy dává naroveň funkci insolvenčního správce ve svém ustanovení i správce konkursní podstaty (§ 8 odst. 1 ZKV), předběžného správce konkursní podstaty (§ 9a ZKV), zvláštního správce konkursní podstaty (§ 9 odst. 1 ZKV), zástupce správce konkursní podstaty (§ 9 odst. 2 ZKV) a vyrovnacího správce (§ 50 odst. 3, 4 ZKV).

I další subjekty upravené jinými právními předpisy⁴³, jež určí insolvenční správce k jeho zastupování při výkonu jeho pravomoci na území jiného státu Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru, mají postavení insolvenčního správce. Jedná se o zahraničního insolvenčního správce (§ 378 odst. 1 IZ), zahraničního insolvenčního správce pojišťovny nebo zajišťovny (§ 388 odst. 1 IZ) a osobu, zahraničním insolvenčním správcem, popř. zahraničním insolvenčním správcem pojišťovny nebo zajišťovny, jmenovanou za

⁴⁰ Podle § 432 odst. 1 IZ.

⁴¹ Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), účinný ode dne 1. ledna 2008.

⁴² Zákon č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání, účinný do 31. 12. 2007.

⁴³ Na jiné právní předpisy odkazuje sám insolvenční zákon v Hlavě IV., nazvané Úpadek finančních institucí a vymezené §§ 367-388. Jsou to Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven.

účelem pomoci mu nebo jej zastoupit (tzv. zástupce podle §§ 378 odst. 1, 388 odst. 1).

Adekvátním významem k pojmu zahraniční insolvenční správce označuje z. č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích ve svém § 2 odst. 3 a 4 jako hostujícího insolvenčního správce. Stane se jím „*státní příslušník členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace, který vykonává funkci insolvenčního správce v jiném členském státě a má v úmyslu dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce*“⁴⁴.

Trestní zákoník nezahrnuje do taxativního výčtu k pojmu úřední osoba⁴⁵ insolvenčního správce, protože neplní úkoly státu či společnosti a nemá oprávnění rozhodovat o právech a povinnostech jiných osob. Dle judikatury⁴⁶ se považuje za zvláštní procesní subjekt v insolvenčním řízení, o jehož právech a povinnostech, nestanovené insolvenčním zákonem, je a contrario k předešlé větě rozhodováno.

2.1.7 Insolvenční řízení

I v trestněprávním ustanovení k pojmu insolvenční řízení⁴⁷ se nalézají určitá duplicita soukromoprávní úpravy úpadkového práva⁴⁸. A proto se není čemu divit, když insolvenční řízení je charakterizováno i jako konkursní a vyrovnací řízení podle z. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, tzn. řízení, které bylo zahájeno před 1. 1. 2008.

2.2 Mimotrestní úprava úpadkových deliktů

V následujících pár řádcích se naskýtá vhodná příležitost k vysvětlení základních pojmů týkajících se insolvenčního řízení, jelikož trestněprávní úprava, jak je vidno z výše uvedených pojmů, reflektuje změny, resp. odkazuje na blanketní normy, v novém insolvenčním zákoně (z. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení). Tyto pojmy jistě pomohou správně a komplexněji uchopit problematiku úpadkových trestných činů.

⁴⁴ Viz § 2 odst. 3 z. č. 312/2006, o insolvenčních správcích.

⁴⁵ Dle § 127 odst. 1 TZ.

⁴⁶ Usnesl se tak Nejvyšší soud ČR ze dne 29. 9. 2010 ve věci sp. zn. KSPA 48 INS 6473/2009.

⁴⁷ Viz § 128 odst. 2 TZ.

⁴⁸ Podle § 432 odst. 1 IZ.

2.2.1 Zahájení insolvenčního řízení

Insolvenční řízení sám insolvenční zákon⁴⁹ popisuje jako jednotné soudní řízení, v němž je řešen dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a východisko, jak z něj, resp. jak oddlužit dlužníka. Zahajuje se insolvenčním návrhem podaným k věcně příslušnému krajskému soudu. Obecně se insolvence charakterizuje jako „*neschopnost vyhovět peněžním závazkům*“ či „*nezpůsobilost plnit závazky pro nedostatek prostředků*“⁵⁰.

2.2.2 Hlasovací právo, věřitelské orgány

Aby se mohl věřitel stát procesním subjektem, a tak uplatnit uspokojení svých práv v insolvenčním řízení, musí přihlásit svou pohledávku.⁵¹ Pohledávky za dlužníkem mohou být několikerého charakteru, buď klasicky splatné peněžité, nesplacené a peněžité podmíněné, nebo nepeněžité. Pohledávky dosud nesplacené, tj. okamžik (datum, čas) jejich splatnosti ještě nenastal, mohou být uspokojeny ex lege (§ 250 IZ) automatickou akcelerací dlužnických závazků, pouze pokud je prohlášen konkurs. Jinak (v případě reorganizace) se předpokládá, že budou uspokojeny dle původního termínu vyplývajícího ze smluvní obligace. Pohledávky vázané na splnění odkládací podmínky věřitelé do insolvenčního řízení přihlašují i s dodatkem její podmíněnosti. Odlišně tomu bude u pohledávek s rozvazovací podmínkou, na něž se bude v průběhu procesu hledět jako nepodmíněné, dokud nebude splněna tato rozvazovací podmínka. Nepeněžité pohledávky jsou pohledávky zajištěné „*do výše jejich obvyklé ceny v době vzniku zástavního práva*“⁵².

Věřitelé tedy své pohledávky (nezajištěné i zajištěné dlužníkovým majetkem nebo majetkem třetích osob)⁵³ přihlašují na standardizovaném formuláři od zahájení insolvenčního řízení do uplynutí lhůty stanovené soudem, ze zákona do termínu v rozpětí 30 dnů až 2 měsíců. Naopak pohledávky, vymezené v § 170 IZ jako úroky, úroky či poplatek z prodlení po rozhodnutí o úpadku ad., nemohou

⁴⁹ V § 2 alinea písm. a) IZ.

⁵⁰ Viz KOTOUČKOVÁ a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: Č. H. Beck, 2010, s. 4.

⁵¹ § 2 písm. h) IZ.

⁵² § 155 odst. 2 ObčZ.

⁵³ Pohledávky za dlužníkem zajištěné majetkem třetí osoby insolvenční řízení bere jako nezajištěné pohledávky a v podstatě to je oprávnění věřitele vůči dlužníkovi (nezatěžují majetkovou podstatu dlužníka), jenž postoupil tuto pohledávku svému dlužníkovi (poddlužníkovi) na základě obligačního závazku. Tyto pohledávky se uspokojují mimo insolvenční řízení.

být touto cestou uspokojeny. V následujícím sledu událostí insolvenční správce přihlášky pohledávek věřitelů přezkoumá, a pokud v ní nalezne nesrovnalosti, má za úkol vyzvat a poučit věřitele, aby vady či neúplnost přihlášky doplnil do 15 dnů, nestanoví-li jinak (podle § 188 odst. 2 IZ). Insolvenčnímu správci a dlužníkovi přísluší možnost popřít přihlášené pohledávky kvůli jejich pravosti, výši a pořadí. Platí zde určité opatření, které neumožňuje věřitelům popírat pohledávky jiných věřitelů, aby bylo zabráněno případným strategiím věřitelů vedoucí k nekontrolovatelnosti řízení. Zato disponují hlasovacím právem k účelům, jako např. volba a odvolání členů věřitelského výboru, jejich náhradníků nebo zástupců apod., zjednodušeně řečeno mohou odhlasovat „*cokoliv, co patří do působnosti věřitelských orgánů.*“⁵⁴ Váha hlasu se přepočítává na výši částky pohledávky, tzn. 1 Kč se rovná jednomu hlasu (§ 49 odst.1 IZ). Soud ale, pokud má za to, že usnesení prosté většiny hlasů věřitelů odporuje společnému zájmu věřitelů, jej může zrušit v rámci zachování spravedlnosti.⁵⁵

Insolvenční právo deleguje na věřitele určité pravomoci. Mohou se sdružovat do uskupení jako schůze věřitelů, věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů, a tak se jim dává možnost hlasovat v plénu. Pravomoci věřitelského výboru by se mohly teoreticky odlišovat na rozhodovací (jako např. udělování souhlasu k uzavírání smluv o úvěrovém financování insolvenčnímu správci či dlužníkovi s dispozičními oprávněními, § 58 odst. 2 písm. c) a dohlížející (např. při činnosti insolvenčního správce, atp. v ustanovení § 58 odst. 2 dalších písm.). Věřitelský výbor, tzv. reprezentace zvolena schůzí věřitelů (tj. všemi přihlášenými věřiteli), je povinně ustanoven, jestliže je přihlášeno více než 50 věřitelů, jinak postačí zástupce věřitelů.

2.2.3 Úpadek (obecný, hrozící)

Úpadek (tzv. obecný úpadek) je stanoven, když má dlužník alespoň dva a více věřitelů, je jim peněžně zavázán po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a je jisté, že tyto (minimálně dva) závazky není schopen plnit (tj. platební neschopnost).⁵⁶ Pokud dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, které neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, ani není možné

⁵⁴ § 46 odst. 2, druhá věta IZ.

⁵⁵ RICHTER, T. Insolvenční právo. 1 vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 240-242, 256-258.

⁵⁶ Viz § 3 odst. 1 IZ.

dosáhnout uspokojení pohledávek věřitelů vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí a nesplnil povinnost uloženou soudem, aby předložil dané seznamy⁵⁷, má se za to, že se nachází v situaci, kdy není schopen platit své peněžité závazky.⁵⁸

Úpadcem se dlužník, pouze jako právnická a fyzická osoba – podnikatel (vyjímaje spotřebitele), stane i tehdy, je-li předlužen (tzv. firemní úpadek). Předlužením se dlužník dostává do situace, kdy má více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení této hodnoty majetku dlužníka, vycházejíc z jeho účetnictví, se taktéž přihlíží, zdali je schopen dále spravovat svůj majetek, případně i podnikat.⁵⁹ Na rozdíl od platební neschopnosti, kde mohou podávat insolvenční návrh jak věřitelé, tak dlužník, u předlužení v důsledku toho, že věřitelé nemohou získat osvědčení dlužníkovy účetnictví a je pro ně úpadek „skrytý“, budou pocházet návrhy od dlužníků. V tomto druhém případě nese dlužník plnou odpovědnost za řešení svého úpadku, a jestliže tak neučiní, může se potýkat i s trestněprávní odpovědností (např. kvůli způsobení úpadku jinému podle § 222 odst. 4).

Insolvenční zákon zavádí nově i institut hrozícího úpadku⁶⁰, aby tím dal možnost dlužníkovi zachránit svoje podnikání nebo zachovat zaměstnanost v kraji. Dlužník neschopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků, např. kvůli tomu, že někteří jeho obchodní partneři s největší pravděpodobností nebudou s to platit jeho cash-flow pohledávky, může z těchto náležitých obav podat insolvenční návrh.

2.2.4 Způsoby řešení úpadku

Úpadek se dá řešit několika způsoby, a to konkursem, reorganizací anebo oddlužením.⁶¹ Pro určité subjekty (kupř. banky, pojišťovny a zajišťovny) nebo pro určité druhy případů mohou být východiskem z úpadku i zvláštní způsoby, které stanoví insolvenční zákon. Konkurs, i novelou stále považován za nejpoužívanější kvůli snaze dosáhnout co největšího uspokojení jednotlivých insolvenčních

⁵⁷ Extenzivní ustanovení § 104 odst. 1 IZ uvádí seznam majetku dlužníka, seznam jeho závazků, seznam svých zaměstnanců a listiny, jež dokazují úpadek nebo hrozící úpadek.

⁵⁸ Viz § 3 odst. 2 IZ. Na platební neschopnost je zde pohlíženo z objektivního hlediska, neboli je zákonem stanovená. Nelze ji tudíž zaměňovat s dlužníkovou neochotou platit své závazky, protože se jedná o zjevný úpadek.

⁵⁹ Viz § 3 odst. 3 IZ.

⁶⁰ Ve svém § 3 odst. 4 IZ.

⁶¹ § 4 odst. 1 IZ.

věřitelů, spočívá v poměrném uspokojování zjištěných pohledávek věřitelů z výnosu zpeněžení majetkové podstaty, a nestanoví-li zákon jinak, neuspokojené pohledávky nezanikají.⁶² Za majetkovou podstatu se považuje „majetek určený k uspokojení dlužnických věřitelů“⁶³. Reorganizace je nově určena pro velké ekonomické subjekty s ročním obratem alespoň 100 mil. korun nebo nejméně se 100 zaměstnanci. Zpravidla insolvenční soud schválí reorganizační plán a věřitelé průběžně kontrolují, zdali dlužník dodržuje opatření vedoucí k ozdravení hospodaření podniku. Postupně tak dlužník uspokojuje pohledávky věřitelů za neustálého provozu jeho podniku.⁶⁴ Oddlužení má za úkol fyzickým osobám, které nejsou podnikateli, odlehčit od části nebo podstatné části svých závazků pomocí splátkového kalendáře nebo zpeněžením majetkové podstaty.

2.3 Exkurs: Nezačlenění úpadkových deliktů do zákona o trestní odpovědnosti PO

Již s osnovou nového trestního zákoníku se od roku 2004 uvažovalo o jeho doplnění zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob, inspirující se ze zahraniční úpravy. V té době návrh zákona neprošel Parlamentem ČR a podrobil se dalšímu přepracování. Od 1. ledna roku 2010 se stal účinným trestní zákoník s principem individuální odpovědnosti.

Základ myšlenky trestní odpovědnosti právnických osob zavedl už v roce 1842 anglosaský právní systém v případě Birmingham & Gloucester Railway Co. ve Velké Británii. Postupně se rozvíjela ve Spojených státech a v 70. letech minulého století zabrousila i do Evropy, poprvé do Nizozemí. V souvislosti s rozšiřující se podnikovou kriminalitou, jež způsobila značné škody jednotlivcům, potažmo i společnostem, vypracovala Rada Evropy Doporučení č. R (88) 18 přijaté dne 20. října 1988 Výborem ministrů. V něm si vytyčila cílenou trestní odpovědnost na subjekty, které získávají přímo protiprávním jednáním prospěch, tedy i na podniky mající právní subjektivitu jako celek. Ne vždy a ne snadno se totiž kvůli mezinárodnímu rozrůstání právnických osob podařilo odsoudit odpovídající fyzickou osobu, páchající trestnou činnost. Proto se nabízela celkem vhodná alternativa upravit i trestní odpovědnost právnických osob, a stal se tak

⁶² § 244 IZ.

⁶³ Viz § 2 alinea e) IZ.

⁶⁴ § 316 odst. 1, 4 IZ.

vhodným trendem k ukotvení v dalších evropských zemích. V České republice byla přijata až zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, účinným od 1. ledna 2012.⁶⁵

Z taxativního výčtu trestných činů v § 7 ZTOPO lze zpozorovat, že v něm chybí všechny úpadkové trestné činy, ale i některé jiné zločiny a přečiny (přesněji 79 trestných činů). Příčinou toho je omezení se pouze na delikty, u nichž trestní odpovědnost právnických osob vyžadují mezinárodní smlouvy a evropské právní předpisy. Parlament ČR se držel zkrátka a v ustanovení trestných činů, které může spáchat PO, vymezil jejich co nejmenší množství. Česká republika výjimečně rozšiřuje povinný výčet o daňové trestné činy s odůvodněním, aby byl zvýšen tlak na plnění daňové povinnosti, obzvláště kvůli trestnému činu poškození finančních zájmů Evropské unie (§ 260 TZ).⁶⁶

Lze považovat za správné rozhodnutí vyjmutí úpadkových trestných činů ze seznamu § 7 TOPO už kvůli tomu, že tyto delikty může spáchat pouze konkrétní subjekt, tedy osoba jednající za jiného, konkrétně za právnickou osobu (v návaznosti na § 114 TZ).

3. Úpadkové trestné činy v českých zemích z pohledu historického vývoje

Po vysvětlení důležitých pojmů, vztahujících se na skutkové podstaty úpadkových trestných činů a postupu v insolvenčním řízení, je zásadní objasnit si, jak se jednotlivé trestné činy vyvíjely po odtržení českých zemí od Rakouska-Uherska a jejich osamostatnění přes nastolení komunismu až po porevoluční období Československé republiky, potažmo České republiky.

3.1 Právní úprava účinná do r. 1950

České země, čítající Československo a Podkarpatskou Rus, zpočátku recipovaly do své právní úpravy zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, trestech a přestupcích. Tento zákon na našem území měl dlouhého trvání, s řadou novelizací

⁶⁵ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha. Linde 2012, s. 8-11.

⁶⁶ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha. Linde 2012, s. 64.

platil až do 50. let 20. století, přičemž se stal inspirací i pro porevoluční trestní zákon č. 140/1961 Sb., v pozdějším znění.

Soukromoprávní úprava úpadku byla přejata recepčním zákonem č. 11//1918 Sb. z. a n. na naše území částečně z rakouské úpravy konkursního řádu z roku 1914 (císařské nařízení č. 337/1914 ř. z.) a částečně z uherského konkursního řádu upraveného v z. č. XVII/1881. Zdokonalilo se jimi tzv. odpůrčí řízení, které věřiteli umožňovalo vymoci svoji pohledávku u soudu, pokud se domníval, že by ji dlužník úmyslně zapřel anebo rozprodal svůj majetek, a stal se tak insolventní. Dle belgické úpravy se oddělil konkursní řád od vyrovnávacího, což se odráželo i do trestně právní roviny. S nepatrnými novelami⁶⁷ přečkala tato rakousko-uherská úprava až do roku 1931. Nový zákon, známý pod označením z. č. 64/1931 Sb. z. a n., unifikoval do té doby trvající právní dualismus rakousko-uherského zákonodárství. Současně s tímto zákonem vstoupila v účinnost nařízení o doručování vyhlášek v konkursním a vyrovnacím řízení a o jejich uveřejňování, o výběru a úhrnné odměně správců konkursní podstaty, vyrovnacích správců a znalců v řízení konkursním a vyrovnacím. Konkursní zákon v ustanovení § 3 stanovoval definici konkursní podstaty, pod níž řadil veškeré úpadcovy nemovitosti na státním území Československa a veškeré jeho movitosti, o nichž mezinárodní smlouvy nebo vládní nařízení nestanovily něco jiného. Tento úpadcovo majetek v okamžiku prohlášení konkursu sloužil k uspokojení pohledávek úpadcových věřitelů. Podle toho, jaká skupina věřitelů měla být z konkursní podstaty uspokojena, se dělila na společnou, pro věřitele konkursní podstaty, a zvláštní, pro oddělené věřitele. Již za závazky vzniklými před prohlášením konkursu ručil dlužník celým svým jměním, a pohledávky se stávaly pohledávkami za konkursní podstatou. Ručení dlužníka přetrvávalo i tehdy, pokud bylo zrušeno prohlášení konkursu, nezapočítáváje do toho závazky vzniklé přičiněním správce konkursní podstaty (vzhledem k tomu, že nejednal jako zástupce dlužníka). Tato prvorepubliková právní úprava konkursu přestala platit v roce 1950 a v zápětí se stala předlohou po revoluční reformu.⁶⁸

Trestněprávní rovinu úpadkových deliktů upravoval zákon č. 117/1852 ř. z. (v novelizovaném znění o z. č. 64/1931 Sb. z. a n.), o zločinech, trestech a

⁶⁷ Nastalé změny z. č. 161/1921 Sb. z. a n., z. č. 99/1923 Sb. z. a n. a vládními nařízeními č. 96/1922 a 18/1923 Sb. z. a n.

⁶⁸ SCHELLE, K., FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. KEY Publishing s. r. o., 2010, s. 36-43.

přestupcích v Hlavě dvacáté čtvrté, o podvodu, podvodném úpadku a poškození cizích věřitelů, a v Hlavě jedenácté, o přečinech a přestupcích proti bezpečnosti majetku, byly zakotveny dva trestné činy podvodného úpadku dle § 205a a poškození cizích věřitelů dle § 205b.

3.1.1 Podvodný úpadek

„1. Kdo úmyslně uspokojení svých věřitelů nebo jich části zmaří nebo ztenčí tím, že zatají, odstraní, zcizí nebo poškodí součást svého jmění, předstírá nebo uznává závazek, kterého není, nebo jinak své jmění zmenší, tresce se žalářem od šesti měsíců do jednoho roku, za přitěžujících okolností však od jednoho do pěti roků.

2. Na těžký žalář od pěti do deseti roků budiž nalezeno, jsou-li zvláště přitěžující okolnosti.

Je-li dlužníkem společnost, společenstvo nebo spolek, budiž těchto ustanovení užito na orgány podniku, které se činu dopustily.

Byl-li čin spáchán někým, kdo věci dlužníkovy samostatně vede, budiž těchto ustanovení užito též na něho.“⁶⁹

Již na první pohled chaotické značení odstavců, jež by, domnívám se, mohly být kvůli lepší čitelnosti rozčleněny na pododstavce sestávající se z písmen, vyvolává určitou nepřehlednost v orientování se ve skutkové podstatě nejen tohoto zločinu (ale i zločinu následujícího). V porovnání se současnou právní úpravou původní § 205a obsahoval znaky dnešního trestného činu poškození vlastního věřitele.

Taxativně vymezenou objektivní stránkou daného zločinu byla dlužníková snaha zmařit, zatajit, zcizit nebo poškodit část svého jmění. Zároveň skutkovou podstatou ustanovení podvodného úpadku doplňovalo úmyslné jednání dlužníka, pakliže předstíral závazek, který neexistoval, nebo jinak zmenšil své jmění. Z objektu zločinu, resp. neuspokojení pohledávek věřitelů, vyplýval ze závazkového vztahu i konkrétní subjekt, kterým mohl být pouze dlužník. Předpokladem, aby se dlužník stal pachatelem tohoto trestného činu, bylo, že měl alespoň více než jednoho věřitele. Odstraněním věci se v té době rozumělo jakékoliv znemožnění věřitelům, aby se mohli domáhat u úřadů uspokojení z této věci, přičemž pachatel s věcí mohl nadále volně nakládat. Zcizení bylo takové jednání, kterým pachatel část svého majetku udal, resp. prodal, aniž by se nahradila stejnou hodnotou. Za zmenšení jmění se nepovažovalo zřízení zástavy pro platnou pohledávku, ale mohlo vést k přečinu nadržování věřitele (podle § 485), např. když na úkor

⁶⁹ § 205a zákona trestního č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

stejnoměrného uspokojení všech věřitelů došlo k poskytnutí uspokojení některému z věřitelů ve větší míře.

K naplnění skutkové podstaty prvního odstavce museli věřitelé přijít o celý nebo část svého nároku ze závazkového vztahu, nestačilo pouhé ztěžování či oddalování uspokojení věřitelů. Za maření anebo zkrácení uspokojení věřitelů se považovala taková změna stavu dlužníkovy jmění, kdy se stalo věřitelům zcela (ale i částečně) nedosažitelným, anebo souhrn nároků se natolik zvýšil nad dlužníkovy jmění, že nebylo možné pohledávky věřitelů uspokojit. Jistě za další nesrovnalost v tomto ustanovení lze považovat to, že nebyla zmíněna žádná hranice výše škody, kterou by dlužník mohl způsobit podvodným úpadkem.⁷⁰

Kvalifikovaný zločin, navazující na základní skutkovou podstatu zločinu v prvním odstavci, byl spáchán, pokud byl učiněn za zvláště přitěžujících a dále dvou speciálních okolností. Za prvé staly-li se společnost, společenstvo anebo spolek (tzv. kolektivní orgány, právnické osoby) subjektem zločinu-dlužníkem, za druhé spáchal-li čin někdo, kdo spravoval dlužníkovy věci. V prvním případě za daného protiprávního jednání odpovídaly orgány podniku, neboť zákonodárce té doby stanovil pouze trestněprávní odpovědnost fyzické osoby (v tomto případě jednající jménem právnické osoby). I zde tento druhý odstavec nebyl příliš dobře systematicky členěn, např. stanovení výše trestu u speciálních okolností (u osoby jednající za právnickou či fyzickou osobu) by bylo lepší výslovně zmínit ve větě (alespoň slovy stejně či podobně) a nepřesně odkazovat „budiž těchto ustanovení užito“.

3.1.2 Poškození cizích věřitelů

„Kdo nejso s dlužníkem srozuměn, úmyslně zatají, odstraní, zcizí nebo poškodí součást jeho jmění nebo proti jmění dlužníkovu uplatňuje právo, kterého není, aby tím ke škodě věřitelů nebo jich části sobě, dlužníkovi nebo někomu třetímu neoprávněný prospěch majetkový zjednal, tresce se žalářem od šesti měsíců do jednoho roku, za přitěžujících okolností však od jednoho do pěti roků.

2. Na těžký žalář od pěti do deseti roků budiž nalezeno, jsou-li zvláště přitěžující okolnosti.“⁷¹

V tomto ustanovení, značně podobném dnešnímu poškození cizího věřitele v odstavci druhém § 222, vystupovala třetí osoba, nespolečná s dlužníkem, jako pachatel citovaného zločinu. Skutková podstata se alternativně naplnila, pokud se

⁷⁰ KALLAB, J., HERRNRITT, V. Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Československý Kompas, 1927, s. 187-189.

⁷¹ § 205b zákona trestního č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

pachatel dopustil úmyslného jednání, spočívající v zatajení, odstranění, zcizení, poškození části dlužníkovy jmění anebo uplatňoval právo, jež neexistovalo, na jmění dlužníka za účelem poškodit věřitele. Pachatel se dopouštěl zločinu poškození cizích věřitelů i proto, aby získal majetek pro sebe, dlužníka nebo pro někoho jiného a tím zkrátil možnost uspokojit pohledávku věřitele z dlužníkovy jmění.

V obou případech zločinů byl stanoven trest žaláře na šest měsíců až jeden rok, za zvlášť přitěžujících okolností⁷² trest těžkého žaláře od pěti do deseti let. Už v té době byly stanoveny za tyto zločiny adekvátní hranice odnětí svobody, byť možná žalář v některých případech by mohl alternovat se zákazem činnosti, jako tomu je dnes.

Do trestní pravomoci se řadily pod Díl II i přečiny a přestupky, avšak v dnešní době tato protiprávní jednání byla podobná úpadkovým deliktům, v rozmezí §§ 485 až 486c, jmenovitě nadržování věřiteli, úpadek z nedbalosti, nedostatečné vedení knih dlužníkem, rejdy za řízení vyrovnacího nebo za řízení konkursního a společná ustanovení o odpovědnosti těch, kdo obchodní podniky vedou, a zmocněnců byla řazena mezi přečiny.

3.1.3 Nadržování věřiteli

„Kdo úmyslně po tom, kdy u něho nastala neschopnost platiti, věřiteli nadržuje v tom úmyslu, aby tím jiné věřitele poškodil, bude pro přečin potrestán tuhým vězením ode tří měsíců až do dvou roků. Věřitel, který přijme zjištění nebo placení pohledávky jemu příslušející, není trestný.“⁷³

Pachatelem přečinu nadržování věřiteli, zpodobňující dnešní trestný čin zvýhodnění věřitele podle § 223 TZ, byl insolventní dlužník, jenž na úkor uspokojení ostatních věřitelů úmyslně odváděl svůj majetek, popř. jinak prosperoval, svému věřiteli. Dlužník mohl v době své neschopnosti splatit veškeré své závazky zřídit zástavu pro platnou pohledávku určitého věřitele. Třetí osoby se mohly stát spolupachateli, a to v případě napomáhání dlužníkovi. Zmínka v následující větě o nesankcionování věřitele byla dle mého zbytečná, protože věřitel měl právo na uspokojení své pohledávky (a nemusela být zdaleka splatná), ačkoliv tím získal určitou výhodu, a tak se narušilo pravidlo spravedlivého, byť

⁷² Za zvláštní přitěžující okolnosti bylo považováno: spáchání více zločinů různého druhu, spáchání téhož zločinu opětovně, nebo když byl zločinec již trestán pro stejný zločin. (§ 44 z. t. č. 117/1852 Ř. z.)

⁷³ § 485 z. t. č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

jen částečného, uspokojení nároků všech dlužníkově věřitelů.⁷⁴ I označení zločinu za „nadržování“ mi nepřijde příliš korektní, zvolila bych lepší variantu pro označení tohoto deliktního jednání, a sice jako zvýhodnění či upřednostnění věřitele. Trest odnětí svobody na 3 měsíce a 2 roky bych alternovala ještě zákazem činnosti a zároveň mi zde chybí (jako ostatně u každých těchto původních úpadkových zločinů a přečinů) rozdělení skutkových podstat podle výše způsobené škody.

3.1.4 Úpadek z nedbalosti

„1. Dlužník několika věřitelů, který z nedbalosti si přivodí neschopnost platiti, zvláště tím, že činí přílišná vydání, lehkomyšlně nebo nepřiměřeně úvěru užívá nebo poskytuje, část majetku promarní nebo uzavře odvážný obchod, který nenáleží k řádnému vedení jeho obchodu nebo s jeho poměry majetkovými jest v nápadném odporu.

2. Kdo z nedbalosti své věřitele nebo jich část tím poškodí, že, věda, že jest neschopen platiti, nový dluh učiní, dluh splatí, zástavu zřídí nebo řízení vyrovnací nebo zahájení konkursu včas nenavrhne, bude pro přečin potrestán tuhým vězením od tří měsíců až do jednoho roku.

3. Pachatel, který své obchodní knihy zfalšuje, odstraní nebo zničí, bude trestán tuhým vězením od šesti měsíců až do tří roků.

Dlužník, který za řízení vyrovnávacího předsevezme právní jednání, která mu dle řádu vyrovnacího jsou dovolena, není trestný.“⁷⁵

Tento přečin, podobný nynějšímu způsobení úpadku dle § 224, doplňoval zločin podvodného (úmyslného) úpadku, přičemž subjektivní stránkou byla nedbalost. Ustanovení úpadku z nedbalosti se neomezovalo na osoby provozující podnik (neboli podnikatele). Druhy nedbalostního jednání v odstavci prvním byly uvedeny pouze demonstrativně (podle vyjádření „zvláště tím“), např. tedy přivedení se do stavu platební neschopnosti přílišnými výdaji, lehkomyšlným a nepřiměřeným poskytnutím či užíváním úvěru, zmařením části majetku, uzavřením odvážného obchodu. Dlužník se stával „neschopným platiti“, jestliže nemohl při zachování řádného provozu svého podniku zcela uspokojit veškeré své věřitele. Tato platební neschopnost nemusela nutně předznamenávat stav předlužení. Lehkomyslným užíváním úvěru se mělo na mysli takové jednání, kdy jeho uživatel s náležitou péčí neuvážil včasnou možnost splacení tohoto úvěru. Nepřiměřený úvěr poskytl ten, kdo vypůjčil částku nepoměrně vysokou vzhledem

⁷⁴ KALLAB, J., HERRNRITT, V. Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Československý Kompas, 1927, s. 382.

⁷⁵ § 486 z. t. č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

ke stavu hospodaření dlužníka, a způsobil si tak platební neschopnost. Při posouzení přiměřenosti úvěru byl rozhodný majetkový stav poskytovatele úvěru, nikoliv toho, komu se úvěr poskytuje. Za odvážné obchody se považovaly takové obchody, u nichž se nutně počítalo s větší možností ztráty než u běžných obchodů, a proto bylo zapotřebí kapitálu na uhrazení případné ztráty.

V odstavci druhém postačilo, aby byl poškozen pouze jediný věřitel („jich část tím poškodí“), a to nedbalostním jednáním dlužníka – učinil-li nový dluh, splatil-li dluh, zřídil-li zástavu nebo nenavrhl-li řízení vyrovnací či zahájení konkursu, ačkoliv věděl, že nebyl schopen platit. Subjektivní stránku tohoto přečinu naplňovala i pouhá nevědomá nedbalost. Jestliže dlužník věděl krátce před návrhem na zavedení vyrovnacího řízení o své platební neschopnosti, bylo mu zakázáno splácet a dělat nové dluhy pro obvyklé provozování obchodu. Přijatelné prodlení dlužníka v návrhu na zavedení vyrovnacího řízení nebo vyhlášení úpadku nastávalo, pokud se dlužník zdržel jakéhokoliv nakládání se jměním, které by snižovalo jeho množství na uspokojení dosavadních věřitelů, a zároveň nehrozí novému věřiteli, že by dostal méně, než dlužníkovi poskytnul ze závazkového vztahu.⁷⁶

Do třetího odstavce přečinu úpadku z nedbalosti dle mého názoru nelogicky začlenil tehdejší zákonodárce zfalšování, odstranění či zničení obchodních knih. První výhradu kladu k odlišné subjektivní stránce přečinu odstavce třetího a názvu přečinu, skutková podstata vyžaduje úmyslné zavinění, přičemž z názvu vyplývá nedbalostní jednání. Za druhé si myslím, že jednání odstavce třetího nekoresponduje s jednáním vedoucím bezprostředně k úpadku, tudíž zařazení se mi zdá býti nevhodné. Za přijatelné řešení bych volila jeho přeřazení buď jako kvalifikovaný přečin do následujícího § 486a nedostatečné vedení knih dlužníkem, nebo do zločinu v § 197 podvod.

3.1.5 Nedostatečné vedení knih dlužníkem

„Dlužník několika věřitelů, který proti zákonnému závazku v předepsaném čase bilance svého jmění neprovede, nebo knihy obchodní vésti opomine, nebo je tak nepořádně vede, že neposkytují přehledu o stavu jmění, trestá se pro přečin vězením od jednoho až do šesti měsíců, stane-li se

⁷⁶ KALLAB, J., HERRNRITT, V. Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Československý Kompas, 1927, s. 382-383.

neschopným platiti.“⁷⁷

Pachatelem – dlužník s několika věřiteli, tohoto přečinu mohl být pouze ten, kdo byl povinen vést si knihy. Byli jimi kupci plného práva (tj. protokolovaní obchodníci), obchodní společnosti, společnosti s ručením omezeným, veřejná skladiště, společenstva výdělková a hospodářská, pojišťovny. Tyto subjekty musely vést své obchodní knihy takovým způsobem, aby byly srozumitelné nejen pro dlužníka samotného, ale i třetím osobám, které měly speciální vzdělání (obchodní účetnictví), a aby odrážely skutečný stav dlužníkovy majetku. Skutková podstata tohoto přečinu po subjektivní stránce počítala při nedůsledným, resp. vadným, vedením knih s nedbalostním zaviněním obchodníka. Platební neschopnost (stačil i její pozdější vznik) dlužníka byla objektivním předpokladem skutkové podstaty tohoto přečinu.⁷⁸

3.1.6 Rejdy za řízení vyrovnacího nebo za řízení konkursního

„1. Kdo uplatňuje úmyslně pohledávku nepravou, nebo pohledávku v nepravém objemu nebo pořadí, aby tím dosáhl v řízení vyrovnávacím nebo konkursním vlivu, jenž mu nepřísluší.

2. Věřitel, jenž za výkon práva hlasovacího v určitém smyslu nebo za opominutí výkonu práva hlasovacího úmyslně přijme nebo dá si slíbiti pro sebe nebo třetího prospěch majetkový, nebo kdo úmyslně věřiteli k tomuto účelu prospěch majetkový poskytne nebo přislíbí;

3. Věřitel, jenž úmyslně za souhlas s vyrovnáním v řízení vyrovnávacím nebo s nuceným vyrovnáním bez svolení ostatních věřitelů přijme nebo dá si slíbiti pro sebe nebo třetího mimořádný prospěch, nebo kdo úmyslně věřiteli k tomuto účelu mimořádný prospěch poskytne nebo přislíbí, trestá se pro přečin vězením od tří měsíců až do jednoho roku.

4. Stejně budou potrestáni vyrovnací správce a člen poradního sboru v řízení vyrovnávacím, správce podstaty a člen výboru věřitelů v konkursu, kteří úmyslně pro sebe nebo třetího ke škodě věřitelů přijmou nebo dají si přislíbiti majetkový prospěch jim nepatřící.“⁷⁹

Tohoto přečinu, kopírující dnešní trestný čin v ustanovení § 226 pletichy v insolvenčním řízení, se mohl dopustit pouze věřitel nebo ten, kdo předstíral, že měl za dlužníkem pohledávku, která neexistovala, nebo uvedl nepravý rozsah či pořadí svého nároku za účelem manipulace ve vyrovnávacím či konkursním řízení ve svůj prospěch. Do čtvrtého odstavce byl dosazen trestní postih speciálních subjektů, tedy správce (vyrovnávacího i konkursního) a člena poradního sboru,

⁷⁷ § 486a z. t. č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

⁷⁸ KALLAB, J., HERRNRITT, V. Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Československý Kompas, 1927, s. 385-386.

⁷⁹ § 486b z. t. č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

kteří se úmyslně přičinili o majetkový prospěch sobě nebo třetím osobám.

3.1.7 Společná ustanovení o odpovědnosti těch, kdo obchodní podniky vedou, a zmocněnců

„Je-li v případech §§ 485, 486, 486a dlužníkem a v případě § 486b věřitelem nebo dlužníkem společnost, společenstvo nebo spolek, budiž těchto ustanovení užito na orgány podniku, které činu se dopustily.

Spáchá-li v uvedených případech čin někdo, kdo věci dlužníkovy nebo věřitelovy samostatně vede, budiž těchto ustanovení užito též na něho.“⁸⁰

Velmi podobné ustanovení jako u zločinu podvodného úpadku (§ 205 a) odst. 2 alinea 2, 3) shrnovalo odpovědnost za výše uvedené přečiny osob jednajících za právnické osoby, případně jejich zmocněnců. Tato osoba vedla fakticky samostatně dlužníkovy obchody a nebral se ohled, jestli k tomu byla oprávněna, jestli jen tvrdila své vedení, jestli překročila hranice zplnomocnění nebo jestli jednala bez příkazu. Samostatné vedení by se dalo charakterizovat jako *„takové počínání, které vychází z vlastního popudu a rozhodnutí pachatele“⁸¹*, resp. nezávislé jednání bez zvláštního či dlužníkovy příkazu. Odpovědnost pachatele za přečin nastala v případě, kdy vedl samostatně obchody (bez zřetele na četnost či druh podnikání) a v příčinné souvislosti dosáhl protiprávního výsledku.

3.2 Právní úprava účinná do r. 1991

Dnem 1. srpna 1950 pozbyl platnosti recipovaný rakouský trestní zákon z roku 1852, byl nahrazen trestním zákonem č. 86/1950 Sb. Do tohoto zákona byla vtisknuta myšlenka socialismu, který se po druhé světové válce a komunistickém převratu v r. 1948 začal budovat. Tato myšlenka rozvíjela řízenou ekonomiku a centrálně plánované hospodářství (neboli systém třístupňového řízení), soukromé vlastnictví bylo zcela zlikvidováno a nahrazeno tzv. institutem vlastnictví všeho lidu. Zrušilo se konkurenční prostředí hospodářských subjektů a to vedlo k tomu, že si stát vyhrazoval téměř celá vlastnická práva k výrobním prostředkům. Tento majetek pak stát delegoval do správy jednotlivým hospodářským organizacím.

⁸⁰ § 486c z. t. č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

⁸¹ Viz KALLAB, J., HERRNRITT, V. Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Československý Kompas, 1927, s. 387.

Tyto změny v hospodářství se odrazily i v právní úpravě konkursního a vyrovnacího řízení. V roce 1950 přestala prvorepubliková úprava konkursního práva platit a namísto ní si občanský soudní řád⁸² vystačil s institutem exekuční likvidace, jež sloužila jako exekuční prostředek ve formě prodeje veškerého majetku dlužníka. V roce 1963 byl tento institut zachován jako torzo, resp. byl zrušen a „přežíval“ pouze faktický název v přechodném ustanovení občanského soudního řádu kvůli vzájemnosti nezbytné pro zahraniční konkursy. Konkurs se tedy v nastolených socialisticko-hospodářských podmínkách stal neupotřebitelným.⁸³

Když konkursní právo nenašlo oporu v socialistickém, soukromoprávním, právním ukotvení, bylo nasnadě, že trestní zákoník bude tyto změny respektovat. Uspořádání zvláštní části samo o sobě odráželo idealistickou tendenci chránit přednostně zájmy mířené proti republice a až posléze delikty proti životu jednotlivých osob. Trestné činy proti majetku se nacházely až v Hlavě osmé. Po ustanoveních o prvorepublikových úpadkových trestných činech zbylo pouze jediné, a sice § 257⁸⁴ poškození věřitele.

3.2.1 Poškození věřitele

„1. Kdo úmyslně zmaří i jen částečné uspokojení svého věřitele tím, že

- a) zničí, poškodí, zatají, zcizí nebo odstraní část svého jmění,*
- b) předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek, nebo*
- c) své jmění jinak zmenší,*

bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

2. Stejně bude potrestán, kdo úmyslně zmaří i jen částečné uspokojení věřitele někoho jiného tím, že

- a) zničí, poškodí, zatají, zcizí nebo odstraní část jmění dlužníka,*
- b) ke jmění dlužníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku, nebo*
- c) jmění dlužníka jinak zmenší.*

3. Odnětím svobody na tři měsíce až tři léta bude pachatel potrestán, má-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 za následek značnou škodu.“⁸⁵

Tento trestný čin odlišoval ve svých prvních dvou odstavcích poškození vlastního⁸⁶ a cizího věřitele. Obsah protiprávního jednání pachatele (dlužníka či

⁸² Z. č. 142/1950 Sb. občanský soudní řád v paragrafech 570-605.

⁸³ SCHELLE, K., FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. KEY Publishing s. r. o., 2010, s. 46-47.

⁸⁴ Z. č. 86/1950 Sb.

⁸⁵ Zákonné znění § 257 z. č. 86/1950 Sb.

⁸⁶ Oproti původní úpravě se zvýšila trestněprávní ochrana vlastního věřitele.

třetí osoby) byl znázorněn příkladným výčtem. Vymezení výše škody stále chybělo, jen třetí odstavec popisoval způsobení značné škody⁸⁷ za uvedeného jednání subjektu v předchozích odstavcích jako kvalifikovaná skutková podstata trestného činu.

Absolutní vítězství socialismu v Československu, upevňujíc jej vydáním nové Ústavy, vedlo ke schválení trestního zákona č. 140/1961 Sb. s účinností od 1. ledna 1962, jenž s mnoha novelizacemi platil více než 40 let až do 31. 12. 2009. Tento zákon do listopadu 1989 nezměnil svůj postoj v nahlížení práv a svobod člověka, ani co se týče úpadkového práva, potažmo deliktů. Avšak drobnou korekcí prošlo ustanovení skutkové podstaty poškození věřitele: z § 257 byla přečíslována na § 256, z původní subjektivní stránky úmyslného zavinění zákonodárce postihoval i nedbalostní zavinění, jednání pachatele z demonstrativního výčtu uzavřel na taxativní a přidal alternativní tresty, krom odnětí svobody i nápravné opatření a peněžítý trest.

3.3 Právní úprava účinná do 31. 12. 2009

Listopad roku 1989 přinesl zavržení totalitního režimu a otevřel zcela nový pohled na společenské uspořádání. Začaly se respektovat základní lidská práva a svobody, které vedly i k trestněprávní reformě společnosti. Reforma vycházela z řady ratifikací a vyhlášení mezinárodních smluv o lidských právech, což zaštitila Listina základních práv a svobod, která se stala součástí ústavního pořádku České republiky. Transformací prošla i ekonomika – přechodem na tržní ekonomiku. Zároveň se začal privatizovat majetek, který si bez právního opodstatnění přivlastnil stát v 50. letech, a otevřely se hranice, představující liberalizaci zahraničního obchodu a zahraničních investic.

Tyto tendence vedly i k znovuzavedení konkursního práva. Na počátku devadesátých let byl schválen zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání s účinností od 1. října 1991.⁸⁸ Zákon v první části přiznával ochranu věřitelům tím, že se uspořádaly veškeré majetkové poměry dlužníka v úpadku. Zavedl také povinnost podat návrh (dlužníka, jeho věřitele či likvidátora právnické osoby) na prohlášení konkursu, pokud se dlužník dostal do úpadku. Ve druhé části zákona

⁸⁷ Ačkoliv se zde nacházela zmínka o značné škodě, na jiném místě trestního zákona č. 86/ 1950 Sb. nebyla tato terminologie rozvíta.

⁸⁸ Oproti dnešnímu s 434 paragrafy se zdál být stručný (73 paragrafů).

byl upraven konkurs, jehož součástí se stalo tzv. nucené vyrovnání, které zajišťovalo částečné, poměrné a jištěné uspokojení věřitelů ostatních pohledávek. Nucené vyrovnání skýtalo výhody jak pro věřitele, tak dlužníka. Věřitelé byli uspokojeni rychleji než v případě konkursu, kdežto dlužník v úpadku, jakmile splnil podmínky vyrovnání, se oprostil od dluhů. Další část popisovala průběh druhého institutu, a sice vyrovnání, které mělo poměrně uspokojit nároky věřitelů vůči dlužníku. Poslední čtvrtá část zákona o konkursu a vyrovnání se nazývala ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Do této části byla vložena intertemporální ustanovení (účinnost zákona, zrušovací ustanovení, rozřešení dokončení řízení zahájeném za účinnosti předešlé úpravy a zmocňovací ustanovení) a zároveň se zde nacházela i některá zvláštní ustanovení (o vztahu konkursu k restitučním nárokům, o konkursech přesahujících do zahraničí – v případě úpadcových movitých a nemovitých věcí v cizině, o podnikatelích v zemědělské výrobě apod.). Zmiňovaný zákon se potýkal s mnohými nesrovnalostmi. Ač se v tržním hospodářství bankrot zdál pro společnost nepostradatelným, jeho aplikace byla již od počátku účinnosti značně omezena. Po dobu jednoho roku (následně prodlouženo o dalších šest měsíců) nesměl být prohlášen konkurs, nacházel-li se dlužník v úpadku kvůli své insolvenční, tj. platební neschopnosti. V období ukončování privatizace se mohlo jevit za chybně nezařadit do našeho právního řádu podvodný úpadek, resp. situaci, v níž by si fyzická či právnická osoba úmyslně způsobila úpadek za účelem vlastního obohacení.⁸⁹

V důsledku toho Parlament přijal novelu zákona o konkursu a vyrovnání⁹⁰, kterou byla zavedena tzv. ochranná lhůta (dnes známá jako moratorium), využívanou dlužníkem na jeho podnět (návrh) v rozmezí od zahájení řízení do doby vyhlášení konkursu. Touto lhůtou, trvající 3 měsíce (výjimečně zákon umožnil tři měsíce navíc), se dostávalo poslední šance hospodářskému subjektu, aby upevnil svoji finanční situaci a vyhnul se úpadku. Svou výhodnou funkci poskytovala i pro věřitele, kteří mohli během plynutí doby přihlásit své pohledávky, a byla výstrahou pro obchodní partnery dlužníka. Novela dále zavedla obligatorní zřízení věřitelského výboru (zvýšení složení věřitelů ve výboru z 15 na 50), jenž sloužil věřitelům pro efektivnější prosazení jejich

⁸⁹ SCHELLE, K., FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. KEY Publishing s. r. o., 2010, s. 48-49.

⁹⁰ Z. č. 122/1993 Sb. s účinností od 16. dubna 1993.

procesních oprávnění. Rok 1998, po období přijímání nových zákonů doplňující ten konkursní a korekcí hospodářské politiky, přinesl zpřísnění podmínek pro dlužníka, pokud neplnil své splatné závazky, zrychlení postupu správce podstaty a zjednodušení konkursního řízení od formalit. Přibyla povinnost podat návrh na konkurs z důvodu dlužníkovy, jak právnické osoby, tak fyzické osoby-podnikatele, insolvence (doplňuje předlužení). Pokud dlužník posledních 6 měsíců před podáním návrhu na prohlášení konkursu (i v rámci jeho řízení) převedl svůj majetek (i jeho část) bezplatně nebo za nápadně nevýhodných podmínek na jinou osobu, stal se takový právní úkon neúčinný. V souvislosti s neposkytnutím zákonem požadované součinnosti u sestavení a odevzdání seznamu svého majetku a závazků konkursnímu správci ve lhůtě 30 dnů, novela trestního zákona zabudovala do svého ustanovení § 126 skutkovou podstatu porušení povinnosti v řízení o konkursu a vyrovnání za hrubé ztěžování výkonu funkce správce konkursní podstaty.⁹¹

V roce 2000⁹² nastaly největší a nejdůležitější změny, i co se týče trestního práva, v reakci na přípravu vstupu do Evropské unie. Posílila se postavení věřitelů, správce konkursní podstaty a konkursního soudu. Trestní sankce měly ovlivnit úpadce k řádnému plnění povinností. Naopak poctivému úpadci byla dána možnost oddlužit se či revitalizovat svůj podnik pomocí institutu vyrovnání, přičemž se vyhladily některé aplikační problémy zákona. Formálně zjednodušený návrh na prohlášení konkursu mohl podat pouze věřitel splatné pohledávky a dlužník. Konkursní podstata dostala právní subjektivitu, což se projevilo ve vztahu k správci konkursní podstaty, jenž vystupoval jako její zákonný zástupce. Neméně důležitý nový institut předběžného správce měl předejít tomu, aby dlužník po dobu před rozhodnutím o prohlášení konkursu nekontrolovaně manipuloval se svým majetkem. Po nepříliš důležitých úpravách⁹³ zákona o konkursu a vyrovnání se od roku 2001 začalo polemizovat o novém věcném záměru zákona o úpadku a způsobech jeho řešení, ze kterého po několikaletém úsilí vznikly zákony č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

⁹¹ SCHELLE, K., FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. KEY Publishing s. r. o., 2010, s. 50-57.

⁹² Zákonem č. 105/2000 Sb.

⁹³ Např. zákony č. 214/2000 Sb. (změny v ustanovení o řízení), č. 30/2000 Sb. (konkursní zákon reflektuje změny obchodního zákoníku), č. 30/2000 Sb. (k. z. reflektuje OSŘ, obzvlášť okruh výkonu rozhodnutí) a mnohé další.

(insolvenční zákon) a č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, účinných od 1. ledna 2008 s některými aktualizacemi až dodnes.⁹⁴

Trestněprávní úprava úpadkových deliktů, odkazující na výše zmíněné blanketní normy konkursního zákona, prošla ruku v ruce se soukromoprávní úpravou několikerými změnami, resp. přijetím pěti zákonů.

3.3.1 Zákon č. 557/1991 Sb.

Tato první porevoluční novela trestního zákona nabyla účinnosti 1. ledna 1992 v reakci na přijetí zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Původní ustanovení skutkové podstaty § 256 poškození věřitele bylo přejato beze změny, jen kulpózní poškození věřitele se stalo kvůli přepínání trestní represe nevhodným. Z tohoto důvodu vznikla dvě nová ustanovení, § 256a zvýhodnění věřitele a § 256b pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím.

Skutková podstata zvýhodňování věřitele (dřívější nadřezování věřiteli) v § 256a vyžadovala pluralitu věřitelů a dlužníkovu platební neschopnost, přičemž docházelo k nespravedlivému (nerovnoměrnému) uspokojení věřitelů. Ve srovnání k ustanovení o poškození věřitele byla skutková podstata zvýhodňování věřitele rozličná v tom, že stav dlužníkovu majetku zůstával neměnný.

Trestný čin pletich při řízení konkursním a vyrovnacím obsahoval protiprávní jednání v konkursním a vyrovnacím řízení dvojího druhu, a to získání vlivu buď podplácením (aktivním i pasivním⁹⁵), anebo uplatněním nepravé pohledávky. Subjektem tohoto trestného činu mohli být konkursní věřitelé (první odstavce) a třetí osoby (druhý odstavce). Skutková podstata úplatkářství podle § 160 až 162 TrZ nepřicházela v souvislosti s uplacením věřitelů v úvahu, protože nešlo o věci obecného zájmu⁹⁶. Avšak správce konkursní podstaty jako pachatele, který by porušoval jemu dané povinnosti (např. že by bral úplatky), toto ustanovení nepojmulo, neboť tehdy mělo vystačit ustanovení § 255 nevěrná správa.

⁹⁴ SCHELLE, K., FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. KEY Publishing s. r. o., 2010, s. 57-65.

⁹⁵ Aktivního úplatkářství se dopustil ten věřitel, který nabízel jinému věřiteli úpadce majetkový nebo jiný prospěch. Z druhého pohledu pasivním úplatkářství se rozumí, když věřitel úpadce přijme takovýto prospěch.

⁹⁶ Důvodem bylo, že v konkursním řízení vystupoval pouze velmi úzký okruh věřitelů.

3.3.2 Zákon č. 290/1993 Sb.

O dva roky později, tj. 1. ledna 1994, se stala účinnou další novelizace trestního zákona, jež se dotýkala i úpadkových trestných činů. V ustanovení § 256 odst. 1 se rozšířila první základní skutková podstata poškozování věřitele o další třetí formu dlužníkovy jednání na úkor svého věřitele. Dlužník svým předstíraným zmenšováním svého majetku chtěl vyvolat mylný dojem úpadku (tzv. podvodný úpadek⁹⁷). Odezvou na zkušenosti z praxe se doplnily okolnosti podmiňující vyšší trestní sazbu u odst. 4 ustanovení § 256 o poškození věřitele a odst. 3 ustanovení § 256a zvýhodnění věřitele, tedy způsobil-li pachatel škodu velkého rozsahu.

3.3.3 Zákon č. 253/1997 Sb.

Další významná novela, účinná od 1. ledna 1998, zasáhla do oblasti hospodářských a majetkových trestných činů a v tomto ohledu respektování zásady, že by se trestní právo, mající komplementární charakter v našem právním řádu, nemělo stát nástrojem státu pro zásah do vývoje ekonomických vztahů, které nejsou v rozporu se zákonem, nabralo jiný směr. U porušování povinností v konkursním řízení⁹⁸ vedl záměr zákonodárce ke zpřísnění trestní represe, neboť si to ekonomická situace vyžadovala. Soukromoprávní postihy totiž nestačily být uspokojivým regulativem chování ekonomických subjektů a neposkytovaly náležitou ochranu poctivým podnikatelům. Do trestního zákona se proto do ustanovení § 126 TrZ⁹⁹ začlenila nová skutková podstata porušení povinnosti v řízení o konkursu a vyrovnání. Spáchání takového trestného činu vyžadovalo jednání pachatele (mohl jím být jak dlužník, tak věřitel), které mařilo nebo ztěžovalo výkon funkce správce konkursní podstaty při plnění práv a povinností, vyplývajících z konkursního řízení, a tím by se mohlo ohrozit úplné a korektní zjištění majetkové podstaty dlužníka nebo zpeněžení¹⁰⁰ tohoto majetku.

Změna také opětovně nastala v ustanovení první základní skutkové podstaty trestného činu poškozování věřitele. Byla doplněna o čtvrtou¹⁰¹ formu

⁹⁷ Viz § 256 odst. 1 písm. c) TrZ.

⁹⁸ Ale i jiných porušování povinností, kupř. při sjednávání a poskytování úvěrů, plynoucích z povolání, postavení či funkce konkrétní osoby uvnitř podniku.

⁹⁹ Nejprve zařazeno do Hlavy II. mezi Trestné činy hospodářské.

¹⁰⁰ Podle § 27 zákona č. 328/1991 o konkursu a vyrovnání lze konkursní podstatu zpeněžit veřejnou dražbou, soudním výkonem rozhodnutí nebo prodejem.

¹⁰¹ Tato forma se v dnešním trestním zákoníku (účinném od 1. 1. 2010) z logiky věci osamostatnila v trestný čin porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku dle § 227 TZ. Nešlo o poškození věřitele jako takové, ale o maření soudního (resp. konkursního) řízení.

poškození věřitele (§ 256 odst. 1 písm. d) TrZ). Trestní postih hrozil pachateli (dlužníku), který odmítl splnit povinnost stanovené *ex lege* (blanketní normou o konkursu a vyrovnání), aby učinil pravdivé prohlášení o svém majetku nebo majetku právnické osoby jako její jednatel. Protiprávního jednání se mohl také dlužník dopustit, jestliže úmyslně v takovém prohlášení uvedl nepravdivé či hrubě zkreslené údaje o stavu svého majetku. Tím by došlo k znemožnění nebo výraznému ztěžování uspokojení věřitele z dlužníkovy majetku.

3.3.4 Zákon č. 105/2000 Sb.

Účinnost této novely nastala 1. ledna 2000. Reflektovala významné (výše uvedené) změny v zákoně o konkursu a vyrovnání a trestní zákon obohatila o další úpadkový trestný čin nazvaný předlužení, jehož ustanovení v § 256c TrZ zahrnovalo dvě základní skutkové podstaty. Zaprvé se subjekt trestného činu (dlužník) dostal do stavu předlužení naplněním alespoň jednoho jednání pod písmeny a-e daného paragrafu. Buď v hrubém nepoměru ke svému majetku činil nepřiměřené výdaje (§ 256c odst. 1 písm. a) TrZ), spravoval svůj majetek v rozporu nebo v hrubém nepoměru s povinnostmi, plynoucími mu ze zákona či převzatými ze smlouvy (§ 256c odst. 1 písm. b) TrZ), v rozporu nebo v hrubém nepoměru s účelem poskytnutého úvěru jej užíval (§ 256c odst. 1 písm. c) TrZ), poskytoval půjčky či úvěry ze svého majetku v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům (§ 256c odst. 1 písm. d) TrZ), anebo investoval v hrubém nepoměru ke svým majetkovým poměrům do riskantního obchodu či operace nad rámec svého podnikání (§ 256c odst. 1 písm. e) TrZ). Po subjektivní stránce postačila vedle úmyslu i vědomá nedbalost. Zadruhé se stal pachatelem zmiňovaného trestného činu, pokud věděl o svém předlužení, a přesto přijal nový závazek nebo zřídil zástavu¹⁰². Znovuzavedením této skutkové podstaty (inspirované původním přečinem úpadek z nedbalosti¹⁰³) mělo za úkol zamezit ekonomickým subjektům, aby vydávaly předeslanými způsoby svá majetková aktiva, ačkoliv si byly vědomy své nepříznivé finanční situace, a tím zmařit smysl konkursního řízení a spravedlivým podílem uspokojit pohledávky svých věřitelů.

¹⁰² Skutková podstata trestného činu předlužení novým trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. s účinností od 1. ledna 2010 byla přejmenovaná na způsobení úpadku (viz následující kapitola).

¹⁰³ Viz § 486 z. č. 117/1852 Sb. ř. z. ve znění pozdějších novel.

V návaznosti na nové znění konkursního zákona přinesla novela také zpřesnění ustanovení trestného činu porušení povinnosti v řízení o konkursu a vyrovnání. Doplnění skutkové podstaty ve druhém odstavci § 126 TrZ trestalo právnickou osobu nebo fyzickou osobu – podnikatele, které se nacházely v úpadku a nesplnily povinnost řádně a včas podat návrh na prohlášení konkursu. Porušením deklarované povinnosti zatajováním pravého stavu dlužník nadále mohl podnikat, a zároveň tak svrhnout do finančních potíží (potažmo i do úpadku) své obchodní klienty. Tehdejší praxe totiž prokázala, že bez trestního postihu by dlužníci své návrhy na konkurs nepodávali řádně a včas a nemohlo by dojít k důslednému dodržování pravidel stanovených zákonem o konkursu a vyrovnání.

3.3.5 Zákon č. 296/2007 Sb.

Tato novela, účinná od 1. ledna 2008, reagovala na změny v terminologii¹⁰⁴ v souvislosti s přijetím nového zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Ačkoliv se soukromoprávní úprava v ustanovení § 98 IZ zhruba držela v podobných liniích o povinnosti dlužníka podat návrh na zahájení insolvenčního řízení, trestní postih za nesplnění povinnosti podle druhého odstavce § 126 TrZ byl z trestního zákona odstraněn, neboť jeho účel nebyl naplněn. Dekriminalizace takového jednání se zdála být optimálnější, neboť by trestní postih (odnětí svobody) za podání insolvenčního řízení byl v rozporu s článkem 8 odst. 2 LZPS¹⁰⁵. V důsledku toho v insolvenčním zákoně přibyla dvě ustanovení o škodě nebo jiné újmě nepodaným návrhem (§ 99 IZ) a předběžné opatření o náhradě škody (§ 100 IZ), která věřitelům dlužníka přiznávala jejich práva a dlužníkovi stanovila civilněprávní majetkovou sankci za své chování.

¹⁰⁴ Viz § 66 TrZ u použití účinné lítosti při spáchání trestných činů porušení povinnosti v insolvenčním řízení, výkladová ustanovení v § 89 odst. 19 a 20 TrZ, ve kterém se vysvětlovaly pojmy insolvenční správce a insolvenční řízení, nebo přejmenování skutkových podstat porušení povinnosti v insolvenčním řízení podle § 126 TrZ a pletichy v insolventním řízení podle § 256b TrZ.

¹⁰⁵ Totiž kdo není pouze schopen dostát svých závazků ze smluv, nesmí být zbaven svobody.

4. Úpadkové trestné činy z pohledu českého tr. zákoníku č. 40/2009 Sb., v aktuálním znění

Zatímco předchozí kapitola se zabývala vznikem a vývojem právní úpravy úpadkových trestných činů, obsahem čtvrté kapitoly, je již současná platná právní úprava dané právní problematiky. Rok 2009 byl posledním rokem účinnosti zákona č. 40/1961 Sb. 1. 1. 2010 se stal účinným nový trestní zákoník, a sice zákon č. 40/2009 Sb. (nyní samozřejmě ve znění pozdějších předpisů).

Kromě mnoha změn (např. rozlišení trestných činů do dvou kategorií podle závažnosti na zločiny a přečiny, zvýšení hranice trestní sazby výjimečného trestu z 25 na 30 let, u méně závažných trestných činů potom naopak posílení významu alternativních trestů, atd.) či zcela nově zavedených skutkových podstat (např. pronásledování neboli stalking, zanedbání péče o zvíře z nedbalosti apod.) upravil nový zákoník konečně, poprvé v historii českého práva, resp. i předchozího práva na našem území, uceleně a vlastně i nově definoval právě úpadkové trestné činy. V nově řazeném trestním zákoníku jsou součástí trestných činů proti majetku, tedy patří do Hlavy V., a nalezneme je v ustanoveních §§ 222 až 227 trestního zákoníku. Toto umístění v zákoníku, tedy mezi trestné činy proti majetku, je zcela logické a správné.

Úpadkové delikty v novém trestním zákoníku tvoří specifickou skupinu trestních činů. Ač nejsou nijak konkrétněji označeny (ve srovnání např. s následující Hlavou VI., Trestnými činy hospodářskými, která je rozdělena ještě do 4 dílů), lze konstatovat, že soubor společných znaků úpadkové trestné činy částečně vymezuje, a je otázkou, zda by nebylo vhodné pro tyto delikty v rámci Hlavy V pro větší přehlednost vytvořit také samostatný díl. Tato otázka je spíše otázkou *de lege ferenda*.

Jak již bylo uvedeno, úpadkové trestné činy mají oproti ostatním trestným činům svá specifika. Pravděpodobně nejvíc signifikantním specifikem je pojmosloví užitá v jednotlivých ustanoveních úpadkových trestných činů. Pojmy jako dlužník, věřitel, úpadek, insolvenční řízení, insolvenční správce, věřitelský výbor, zástupce věřitelů či hlasování věřitelů již byly vysvětleny ve druhé kapitole této práce, avšak co je pro ně důležité, je, že je nenalezneme nikde jinde v trestním zákoníku. Definovány jsou v z. č. 40/1964 Sb, občanský zákoník, a v z.

č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Z tohoto faktu lze také dovodit i druhý signifikantní znak úpadkových trestných činů. Všechny tyto delikty se totiž (až na částečnou výjimku ustanovení § 227 porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku a ustanovení § 222 poškození věřitele) vztahují k insolvenčnímu řízení, přesněji k jednání, které je v insolvenčním řízení trestné.

Úpadkové trestné činy tedy najdeme pod ustanoveními paragrafů 222 až 227 trestního zákoníku, konkrétně pod ust. § 222 poškození věřitele, pod ust. § 223 zvýhodnění věřitele, pod ust. § 224 způsobení úpadku, pod ust. § 225 porušení povinnosti v insolvenčním řízení, pod ust. § 226 pletichy v insolvenčním řízení a konečně pod § 227 porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku.

4.1 Poškození věřitele

„(1.) Kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení svého věřitele tím, že

- a) zničí, poškodí, zatají, cizí, učiní neupotřebitelnou, nebo odstraní, byť i jen část svého majetku,*
- b) postoupí svou pohledávku, anebo převezme dluh jiného,*
- c) zatíží věc, která je předmětem závazku, nebo ji pronajme,*
- d) předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek,*
- e) předstírá nebo uzná právo nebo závazek ve větším rozsahu, než odpovídá skutečnosti,*
- f) předstírá splnění závazku, nebo*
- g) předstírá úpadek nebo svůj majetek jinak zdánlivě zmenšuje nebo předstírá jeho zánik,*

a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2.) Stejně bude potrestán, kdo, byť i jen částečně, zmaří uspokojení věřitele jiné osoby tím, že

- a) zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní, byť i jen část majetku dlužníka, nebo*
 - b) k majetku dlužníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku nebo existující právo nebo pohledávku ve vyšší hodnotě či lepším pořadí, než jaké má,*
- a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou.*

(3.) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu, nebo*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*

(4.) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu,*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*

c) *způsobí-li takovým činem jinému úpadek.*¹⁰⁶

Objektem trestného činu poškození věřitele je ochrana majetkových práv věřitele, a jak ze samotného názvu a znění ustanovení vyplývá, podstatou tohoto trestného činu je jednání, které má za následek poškození na majetku věřitele. Trestní zákon zde rozeznává 2 druhy takového jednání, a to ze strany dlužníka, kdy trestného činu se dopouští sám dlužník (§ 222 odst. 1 TZ), jedná se o tzv. poškození vlastního věřitele, a dále jednání jiné osoby než dlužníka směřující k poškození věřitele, tzv. poškození cizího věřitele (§ 222 odst. 2 TZ). Obě tyto formy jednání tvoří dvě základní skutkové podstaty trestného činu poškození věřitele. Je zde tedy nutnost existence závazkového vztahu mezi věřitelem a dlužníkem. Protože ustanovení § 222 TZ dále nespecifikuje ani závazkový vztah, ani osoby dlužníka a věřitele, lze dovozovat, že je lhostejno, zda se jedná o závazkový vztah vzniklý v souvislosti s podnikáním či nikoliv, stejně tak zda věřitel či dlužník jsou osoby fyzické, právnické, podnikající či nepodnikající. Závazkový právní vztah je obligatorním znakem skutkové podstaty tohoto trestného činu. *„Otázku existence a obsahu tohoto právního vztahu musí soud v trestním řízení posuzovat vždy samostatně jako předběžnou otázku (§ 9 odst. 1 TrŘ), neboť jde o posouzení viny obviněného. To platí i v případě, že existence takového závazkového právního vztahu již byla deklarována pravomocným rozhodnutím soudu v občanskoprávním řízení, které nemá konstitutivní povahu. Tímto rozhodnutím sice soud není v trestním řízení vázán, avšak nemůže je pominout, proto jím provede důkaz, zhodnotí je v souladu s § 2 odst. 6 TrŘ a ve svém rozhodnutí se s jeho argumenty vypořádá.*“¹⁰⁷ K dokonání trestného činu poškození věřitele je také nutné, aby pohledávka věřitele za dlužníkem byla splatná. Pokud by tomu tak nebylo, lze jednání uvedené v ustanovení § 222 TZ kvalifikovat pouze jako pokus trestného činu poškození věřitele.

Jak již bylo uvedeno výše, veškeré jednání dle ustanovení § 222 TZ musí způsobit škodu. V ustanovení § 222 odst. 1 a odst. 2 se jedná o způsobení škody na cizím majetku nikoli malé, odst. 3 a odst. 4 téhož ustanovení již počítají s jednáním majícím za následek vznik značné škody, popř. škody velkého rozsahu. Co se takovými škodami rozumí, je definováno v ustanovení § 138 TZ. Škoda nikoli malá je škodou dosahující částky nejméně 25.000 Kč, značná škoda

¹⁰⁶ Zákonné znění § 222 TZ.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník (EVK), 2. vydání. Nakladatelství C. H. Beck 2012, s. 2209.

je škodou dosahující částky nejméně 500.000 Kč a škoda velkého rozsahu pak škoda dosahující částky nejméně 5.000.000 Kč.¹⁰⁸

4.1.1 Poškození vlastního věřitele

Ustanovení § 222 TZ ve svém prvním odstavci taxativně vyjmenovává 7 různých forem jednání vedoucího k poškození vlastního věřitele. Ve své podstatě je dále možné tyto formy jednání rozdělit do dvou skupin. První skupina (zahrnující jednání pod písmeny a) až c) § 222 odst. 1 TZ) má za společný prvek faktické snížení hodnoty majetku. Pro druhou skupinu (zahrnující jednání pod písmeny d), e), g) § 222 odst. 1 TZ) je pak typické předstírání, kdy hodnota dlužníkovy majetku zůstává totožná, ale dlužník jedná takovým způsobem, že finguje odlišnou hodnotu majetku, snižuje ji. Mimo tyto dvě skupiny sem patří i jednání pod písm. f) § 222 odst. 1 TZ, kdy dlužník také předstírá, ale již splnění celého závazku, tedy situaci, kdy dluh zaniká. Jednotlivá jednání jsou stanovena alternativně, k naplnění skutkové podstaty postačí kterékoli z nich, případně jejich kombinace.

4.1.1.1 § 222 odst. 1 písm. a) TZ

Pod písmenem a) § 222 odst. 1 TZ se nalézá 6 možností jednání: zničení, poškození, zatajení, zcizení, učinění neupotřebitelným a odstranění alespoň části svého majetku. Opět se jedná o alternativní výčet.

Zničením majetku, popř. jeho části, jak z názvu plyne, je likvidace či destrukce jeho hmotné podstaty. Zničený majetek neplní svůj účel, a ztrácí tak i svou hodnotu. Pod zničením si lze představit rozbití (např. u strojů, skla, keramiky), zbourání (především u budov), roztrhání (např. u listin, bankovek, cenných papírů, látek), spálení (např. u hořlavých materiálů), atd. Zničením se však také rozumí opomenutí takového jednání, které by zabránilo samovolnému zničení věci.

Druhou alternativou uvedenou pod písm. a) § 222 odst. 1 je poškození majetku nebo jeho části. Na rozdíl od zničení, které je zpravidla nevratné, poškození může být jak trvalé, tak i dočasné. Výsledkem poškození je nikoliv ztráta hodnoty majetku, ale pouze zmenšení takové hodnoty. K tomu, aby byla hodnota navrácena, bývá potřeba poškozenou věc vhodným způsobem opravit,

¹⁰⁸ Hranice výše škody viz kapitola 2 této diplomové práce.

příčemž taková oprava s sebou samozřejmě nese nutnost vynaložení finančních prostředků. Obdobně jako u zničení majetku lze věc poškodit i určitým opomenutím jednání.

Zatajením majetku nebo jeho části je rozuměno neuvedení majetku při soupisu, zamlčení majetku při dotazu na majetek, dále také vynětí či nezapsání majetku do účetní evidence. Ve své podstatě jde tedy o situaci, kdy dlužník vlastní určitý majetek, nicméně věřiteli tuto skutečnost zatajuje.

Další možností, jak poškodit věřitele, je zcizení majetku. Zcizení je takové dlužníkově počinání, kdy převede svůj majetek, popř. jeho část, na třetí osobu (tedy ne na věřitele), ať už bezúplatně (kupř. darováním), nebo sice za úplat, avšak ve prospěch plynoucí z takového převodu, namísto k uspokojení pohledávky věřitele nějakým jiným způsobem použije, tedy např. utratí.

Dlužník může věřitele poškodit také tak, že svůj majetek či jeho část učiní neupotřebitelným. Neupotřebitelnost se projevuje tím, že daný majetek nelze využít k účelu, ke kterému jinak využít bývá. Ve svém důsledku je tedy učinění neupotřebitelným podobné poškození, nicméně učinění neupotřebitelným se nepoškozuje hmotná podstata majetku.

Poslední alternativou poškození věřitele pod písmenem a) § 222 odst. 1 je odstranění majetku. Tím se rozumí takové ukrytí majetku, kdy dlužník nadále je schopen majetkem disponovat, užívat jej, avšak věřiteli není známo umístění takového odstraněného majetku.

4.1.1.2 § 222 odst. 1 písm. b) TZ

Pod písmenem b) § 222 odst. 1 TZ lze nalézt dva další způsoby poškození věřitele. Jedná se o postoupení pohledávky (§ 524 a násl. ObčZ) a převzetí dluhu (§ 531 a násl. ObčZ). U první možnosti poškození věřitele dochází k situaci, kdy dlužník postupuje svoji pohledávku další osobě, tedy nikoliv svému věřiteli, a zároveň dlužník plnění, které by z postoupení obdržel, využije jiným způsobem než k uspokojení věřitele. Takové postoupení pohledávky by se dalo označit jako „zvláštní typ zcizení majetku dlužníka“¹⁰⁹. O poškození věřitele půjde i v případě postoupení pohledávky bezúplatně. Nevznikne tedy plnění, které by bylo využito k uspokojení věřitele.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník (edice velkých komentářů), 2. vydání. C. H. Beck 2012, s. 2214.

Druhou možností je převzetí dluhu dlužníkem. Dlužník převezme dluh další osoby, v důsledku čehož pak není sám schopen uspokojit svého věřitele, přičemž pokud by dlužník dluh nepřevzal, k uspokojení věřitele by mohlo bez obtíží dojít.

4.1.1.3 § 222 odst. 1 písm. c) TZ

Také pod písmenem c) § 222 odst. 2 jsou stanoveny dvě varianty jednání na úkor věřitele, a to zatížení nebo pronajmutí věci, která je předmětem závazku. Pod zatížením věci si lze představit např. zřízení zástavního práva (§ 152 a násl. ObčZ.) nebo zřízení věcného břemene (§ 151n a násl. ObčZ.) ve prospěch třetí osoby. Dojde tedy k tomu, že věc, která by jinak sloužila k uspokojení věřitele, má zřízením práva pro třetí osobu značně sníženou hodnotu, v horším případě je pro věřitele zcela nevyužitelná.

U pronajmutí věci dochází v podstatě k témuž – je lhostejno, zda jde o nájem obecný (§ 663 a násl. ObčZ), nájem bytu (§ 685 a násl. ObčZ), nájem podniku (§ 630 a násl. ObčZ) či např. o nájem dopravního prostředku (§ 630 a násl. ObčZ). Opět je minimálně výsledkem snížení hodnoty věci, tentokrát ale v důsledku zřízení pronájmu věci.

4.1.1.4 § 222 odst. 1 písm. d) TZ

Na rozdíl od předchozího případu, kdy je věc zatížena nově vzniklým závazkovým vztahem, pod písmeno d) § 222 odst. 1 TZ zařadil zákonodárce, jak již bylo předesláno výše, situaci, kdy dlužník pouze finguje snížení hodnoty majetku, zde konkrétně tím, že dlužník předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek třetí osoby. Neexistujícím právem či závazkem se rozumí nevzniklé právo či závazek (tedy žádný právní vztah mezi dlužníkem a třetí osobou se nevytvořil) a také zaniklé právo či závazek (tedy došlo-li k zániku existujícího právního vztahu mezi dlužníkem a třetí osobou, ať už splněním, či např. prekluzí, nikoliv však promlčením, kdy promlčené právo stále existuje, pouze se jej po uplatnění námitky promlčení nelze domoci).

4.1.1.5 § 222 odst. 1 písm. e) TZ

Také pod písmenem e) se nachází jednání spočívající v určitém typu předstírání. Zásadní rozdíl mezi písmeny d) a e) je dán tím, že v druhém z případů se dlužníkově předstírání týká již existujícího práva či závazku, dlužník však

takové právo či závazek ke třetí osobě uzná ve větším rozsahu, než jaký odpovídá skutečnosti. Takové jednání má potom opět za následek poškození věřitele, neboť dlužník tím, že třetí osobu uspokojí z větší části, než by jí příslušelo, zároveň sníží rozsah svého majetku, který by za normálních okolností postačil k plnému uspokojení věřitele.

4.1.1.6 § 222 odst. 1 písm. f) TZ

Zákon pamatuje i na možnost, že se dlužník pokusí předstírat splnění závazku, tedy funguje jeho zánik. Aby takto poškodil věřitele, dlužník např. zhotoví nepravdivé dokumenty, které mají za účel prokázat splnění dluhu. Dluh nadále přetrvává, ale dlužník se dovolává dokumentů prokazujících opak.

4.1.1.7 § 222 odst. 1 písm. g) TZ

Posledním způsobem, jak může dlužník poškodit svého věřitele, je jednání uvedené pod písmenem g) § 222 odst. 1. Takové jednání spočívá v předstírání úpadku v důsledku platební neschopnosti, která je definována v ust. § 3 odst. 1 a 2 IZ, či u právnických osob v důsledku předlužení, které je definováno v ust. § 3 odst. 3 IZ, a také ve zdánlivém zmenšování dlužníkovy majetku, popř. v předstírání jeho úplného zániku. Zjednodušeně lze konstatovat, že zdánlivým zmenšováním majetku se rozumí takové jednání, kdy dlužník poškozuje věřitele způsobem, jenž nelze zařadit pod písmena a) až f) § 222 odst. 1 TZ.

4.1.2 Poškození cizího věřitele

Jak již bylo zmíněno výše, ustanovení § 222 TZ má 2 základní skutkové podstaty. Druhou z nich se zabývá právě odst. 2 a jedná se o poškození věřitele jiné osoby. Pachatelem tedy není dlužník věřitele, ale osoba třetí, která na původním vztahu mezi dlužníkem a věřitelem neparticipovala. Také poškození cizího věřitele má 2 základní způsoby jednání, které jsou upraveny pod jednotlivými písmeny odstavce 2.

4.1.2.1 § 222 odst. 2 písm. a) TZ

Obdobně jako u poškození věřitele vlastního lze věřitele cizího poškodit tak, aby došlo k reálnému snížení hodnoty majetku dlužníka, a následně tedy alespoň k částečnému zmaření pohledávky věřitele za dlužníkem. Může tak nastat zničením, poškozením, zatajením, zcizením, učiněním neupotřebitelným či

odstraněním, byť i jen části, majetku dlužníka. Pro jednotlivé pojmy platí totožný výklad jako u odstavce prvního s tou výjimkou, že pachatel nedisponuje majetkem svým, ale majetkem dlužníkovým, tj. majetkem cizím.

4.1.2.2 § 222 odst. 2 písm. b) TZ

Paragraf 222 odst. 2 písm. b) je kombinací písmen d) a e) odstavce 1, opět s tím rozdílem, že pachatel nenakládá majetkem vlastním, ale vůči majetku dlužníka. Jednání spočívá v uplatnění neexistujícího práva či pohledávky k majetku dlužníka nebo v uplatnění sice existujícího práva či pohledávky, avšak ve vyšší hodnotě či v lepším pořadí, než pachatel ve skutečnosti eviduje. Co se týče uplatnění neexistujícího práva či pohledávky a uplatnění existujícího práva či pohledávky ve vyšší hodnotě k majetku dlužníka platí analogicky výklad odstavce 1 § 222 TZ. Uplatnění existujícího práva či pohledávky v lepším pořadí má za následek jakési „odsunutí“ pohledávky původního věřitele, např. fingováním dřívějšího vzniku závazku či zajištění.

4.1.3 § 222 odst. 3 a § 222 odst. 4 TZ

Kvalifikovanou skutkovou podstatou se zabývají odstavce 3 a 4 ustanovení § 222 TZ. Zatímco odstavec 3 postihuje pouze jednání způsobující značnou škodu (písm. a) a jednání mající za následek získání značného prospěchu (písm. b), odstavec 4 postihuje ještě nebezpečnější jednání, které způsobuje škodu velkého rozsahu (písm. a), získání prospěchu velkého rozsahu (písm. b), či dokonce úpadek jinému (písm. c). Hranice výše prospěchu je, totožně jako hranice výše škody, upravena v ustanovení § 138 TZ, prvního a druhého odstavce. Značný prospěch je prospěchem dosahujícím částky nejméně 500 000 Kč, prospěch velkého rozsahu pak prospěchem dosahujícím částky nejméně 5 000 000 Kč. Jednotlivé částky jsou stanoveny obdobně jako částky stanovené pro určení výše škody.

U trestného činu poškození věřitele majícího za následek způsobení úpadku jinému je nutné podotknout, že osobou, které je úpadek způsoben, je nejčastěji právě poškozený věřitel. Takový úpadek může být jak ve formě platební neschopnosti, tak ve formě předlužení u právnických osob a fyzických osob-podnikatelů. Zásadní u odstavce 3 a 4 § 222 je, že zatímco u jednání

postihovaných v ust. § 222 odst. 1 a 2 se vyžaduje úmysl, v těchto případech je postiženo i zavinění z nedbalosti (dle § 17 odst. 1 písm. a) TZ).

4.2 Zvýhodnění věřitele

„(1.) *Kdo jako dlužník, který je v úpadku, zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele zvýhodněním jiného věřitele, a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.*

(2.) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu.*

(3.) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*

a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo*

b) *způsobí-li takovým činem jinému úpadek.*“¹¹⁰

V pořadí druhým úpadkovým deliktem byl do zákoníku zakomponován § 223 popisující skutkovou podstatu trestného činu zvýhodnění věřitele, který chrání majetková práva věřitelů, tedy aby byly jejich pohledávky uspokojeny podle zásad poměrnosti a rovnoměrnosti¹¹¹ v insolvenčním řízení. Na rozdíl od předchozího ustanovení trestného činu poškození věřitele, kde pachatel na úkor svých věřitelů majetek eliminuje, a tím dochází fakticky či fiktivně k úbytku majetku, se u trestného činu zvýhodnění věřitele stav majetku nemění. Pachatel totiž svůj závazek u některého z věřitelů splní, ačkoliv se nachází v úpadku, ať už z důvodu platební neschopnosti, nebo předluženosti¹¹², a znevýhodní tak rovnoměrné uspokojení ostatních věřitelů. Proto jakmile se pachatel dozví (dlužník jako fyzická osoba – podnikatel či právnická osoba) nebo měl s náležitou péčí dozvědět o svém úpadku, je povinen bez zbytečného odkladu podat insolvenční návrh¹¹³. V případě nesplnění této povinnosti není již stanoven trestní postih, jako tomu bývalo dříve¹¹⁴. Ke stavu úpadku, aby se pachatel stal trestně odpovědným za delikt zvýhodnění věřitele, je proto nutností zároveň učinit újmu ostatním věřitelům uspokojením plného nároku ze závazkového vztahu jen některému z věřitelů.

¹¹⁰ Zákonné znění § 223 TZ.

¹¹¹ Zejména § 1 písm. a) IZ, § 5 písm. a), b) aj. IZ.

¹¹² Téměř podobné znění dnešního § 223 TZ s předchozím § 256a TrZ se odlišovalo právě podle formy úpadku. Oproti dnešní u minulé úpravy skutkové podstaty trestného činu zvýhodnění věřitele byl pachatel trestně odpovědný pouze za situace, kdy není schopen plnit své splatné závazky (tedy ne za předluženosti).

¹¹³ Viz § 98 odst. 1 první věta IZ.

¹¹⁴ Viz předchozí kapitola věnovaná historii, totiž do 31.12. 2007 nepodání konkursního návrhu vedlo k trestnému činu porušení povinnosti v řízení o konkursu podle § 126 odst. 2.

Významné změny, účinné s novým trestním zákoníkem, u trestného deliktu zvýhodnění věřitele nastaly v ustanovení o výši škody, a to trestnost činu už od škody nikoli malé zařazené do základní skutkové podstaty (§ 223 odst. 1), peněžitý trest vyměnil zákaz činnosti (§ 223 odst. 1) a v kvalifikované skutkové podstatě vyšší trestní sazbou za způsobení úpadku jinému (§ 223 odst. 3 písm. b).

4.2.1 § 223 odst. 1

Podle prvního odstavce se postihuje takové jednání pachatele, jímž zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele zvýhodněním jiného věřitele. Úplným zmařením se má na mysli, že věřitelova pohledávka nemůže být ani z části uspokojena z majetku dlužníka, kdežto částečným zmařením se rozumí, že věřitelovu nároku z pohledávky nebude vyhověno tak, jak by dle zákonných zásad poměrnosti a rovnoměrnosti v insolvenčním řízení bylo, protože se zmenšil majetek dlužníka o splacení pohledávky¹¹⁵ zvýhodněného věřitele.

Uspokojení věřitele vzniká na základě závazkového vztahu, kdy dlužník poskytne věřiteli plnění za jím poskytnuté služby (výrobky apod.), kupř. zaplatí kupní cenu nebo vrátí půjčku.

Za zvýhodňovací právní úkony lze považovat především úkony, kterými dlužník:

- splnil dluh před jeho splatností,
- smluvil si v jeho neprospěch změnu či nahrazení závazku,
- odpustil svému dlužníkovi splnění dluhu nebo se dohodl, že smluvní závazek zanikne, aniž by poddlužník poskytl protiplnění,
- poskytl věřiteli *ex post* zajištění na již existující závazek, ačkoliv do té doby nebyl zajištěn, v úmyslu takovému zvýhodněnému věřiteli na úkor ostatních věřitelů zajistit lepší pozici na uspokojení jeho pohledávky jako zajištěnému věřiteli v insolvenčním řízení¹¹⁶.

Naopak zvýhodňovacím právním úkonem není, pokud za zřízení zajištění závazku dlužník dostane přiměřenou protihodnotu, pokud učiní právní úkony po zahájení insolvenčního řízení (dle § 97 a násl. IZ) či po dobu moratoria (dle § 115

¹¹⁵ Zvýhodněný věřitel nemusí dosáhnout plného uspokojení pohledávky, stačí, aby dostal vyšší uspokojení, než jaké by mu náleželo v konkursu (viz § 241 odst. 1 IZ o neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů).

¹¹⁶ Podle § 298 (výtěžek zpeněžení zajišťovacích instrumentů) a § 305 (pořadí předrozvrhového uspokojení pohledávek) IZ.

a násl. IZ), které insolvenční zákon sám dovoluje, nebo pokud dlužník plně uspokojí věřitele (např. dodavatele energie), aby získal další prostředky (svoji běžnou činností s předpokládaným ziskem) k uspokojení dalších věřitelů.

Skutková podstata trestného činu zvýhodnění věřitele vyžaduje mnohost věřitelů, což znamená, že dlužník má nejméně dva věřitele z platného závazkově-právního vztahu. Zároveň je důležité, aby alespoň jeden věřitel byl zvýhodněn, zatímco u druhého tak dochází k byť i částečnému zmaření uspokojení pohledávky alespoň jedné osoby v postavení věřitele a nezáleží na tom, zdali osobou podnikatele je fyzická či právnická osoba, podnikatel či stát.

Není stěžejní, jestli se dlužník nachází v úpadku kvůli platební neschopnosti nebo předlužení. Tento úpadek ale musí být odrazem skutečného ekonomického stavu dlužníka, nikoliv stavu účetního, jenž může být mnohdy zkreslen. Proto se nemůže jednat o úpadkový delikt zvýhodnění věřitele, pokud by dlužník úmyslně vedl mylné účetnictví – to by vedlo spíše k trestní odpovědnosti za trestný čin poškození věřitele (podle § 222 odst. 1 písm. g) TZ) nebo za trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (podle § 254 odst. 1 TZ). Ustanovení § 223 odst. 1 nekriminalizuje delikt chování stavu pouze dlouhodobého úpadku, zároveň je třeba se pro přechodné stavy platební neschopnosti nebo předlužení řídit podle znaleckého posudku, aby nedocházelo k bezvýslednému trestnímu postihu. Skutková podstata tohoto trestního deliktu nemusí být naplněna, až když je zahájeno insolvenční řízení, v mnoha případech totiž dochází k trestné činnosti bezprostředně před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení. Dlužník sledující negativní stav svého hospodaření má větší tendence k majetkovým únikům, než když pak insolvenční soud rozhodne o úpadku, a dlužníkovo dispozice s vlastním majetkem jsou omezeny a přeneseny na insolvenčního správce¹¹⁷. Může se i stát, že pachatel se octne v situaci, kdy dodatečně podal návrh na insolvenční řízení po tom, co se dopustil zvýhodnění jednoho věřitele, a tak zmařil poměrné uspokojení druhého věřitele. Soud by dokonce mohl po tomto dodatečném návrhu dlužníka zjistit, že nevlastní dostatek majetku, a proto nelze prohlásit konkurs (§ 144 IZ).

¹¹⁷ Popř. soud může ještě v době po zahájení insolvenčního řízení a před rozhodnutím o úpadku ustanovit předběžného správce (§ 112 IZ), aby omezil nakládání s majetkovou podstatou dlužníkem.

Pachatel jakožto konkrétní subjekt se zvláštní vlastností může být pouze dlužník-úpadce, tedy jak fyzická, tak právnická osoba. Přičemž za právnickou osobu může podle § 114 odst. 2 TZ za přečin zvýhodnění věřitele odpovídat statutární orgán nebo jiná osoba s oprávněním jednat za právnickou osobu (prokurista, advokát)¹¹⁸. Na druhé straně věřitel může vystupovat jako návodce (§ 24 odst. 1 b) TZ) k trestnému činu zvýhodnění věřitele, pokud by se snažil dlužníka v úpadku přivést k rozhodnutí upřednostnit jej v uspokojení v neprospěch ostatních věřitelů.

Ustanovení § 223 odst. 1 vyžaduje úmyslné zavinění, to znamená, že dlužník byl srozuměn se stavem svého úpadku, kdy dluhy převyšují jeho schopnost je splácet penězi (tzv. cash flow), a přesto částečně zmaří pohledávky druhých věřitelů tím, že zvýhodní jiného.

4.2.2 § 223 odst. 2 a odst. 3 TZ

Druhý a třetí odstavce § 223 TZ obsahuje kvalifikované skutkové podstaty trestného činu zvýhodnění věřitele, postihující pachatelovo jednání, jímž způsobí značnou škodu (tj. 500.000 Kč v případě odst. 2) či škodu velkého rozsahu (tj. 5.000.000 Kč v případě odst. 3 písm. a)) na majetku věřitele. Z toho vyplývá situace, kdy poškozený věřitel přijde o část dlužníkovy majetku (a „jde v podstatě o škodu v podobě ušlého zisku“¹¹⁹), který by se dělil nikoli v celé výši na základě poměrného uspokojení všech věřitelů. Výše škody se určí rozdílem částky, kterou zvýhodněný věřitel dostal za svoji pohledávku (plná cena uspokojení), a částky, která by věřiteli připadla v konkursu použitím zásad poměrnosti a rovnoměrnosti při vypořádání z majetkové podstaty (poměrná cena). Výše škody se tedy nepočítá rovnou z plné ceny uspokojené pohledávky zvýhodněného věřitele.

Jelikož zákonná definice se v odst. 2 a 3 ust. § 223 TZ nezmiňuje explicitě úmysl, co se týče subjektivní stránky, postačí nedbalostní zavinění (vědomé dle § 17 odst. 1 a).

Třetí odstavec písm. b) § 223 TZ krom způsobení škody velkého rozsahu zvyšuje hranici trestní sazby i v případě, kdy pachatel zvýhodněním jednoho

¹¹⁸ Vyskytují se případy, kdy za obchodní společnost v likvidaci jedná likvidátor, v insolvenčním řízení zase insolvenční správce. I ti se můžou stát subjekty trestného činu zvýhodnění věřitele dle § 223 TZ (ale jen proto, že dostali oprávnění manipulovat s majetkem dlužníka).

¹¹⁹ Viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s 2237.

věřitele, způsobí jinému úpadek. K úpadku věřitele dochází zpravidla tím, že dlužník nezaplatí požadovanou pohledávku věřitele, který se sám v zápětí dostane do prodlení vůči svým věřitelům díky tomuto chybějícímu plnění.

4.3 Způsobení úpadku

„(1.) Kdo, byť i z hrubé nedbalosti, si přivodí úpadek tím, že

- a) činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům,
- b) spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru,
- c) užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem,
- d) poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, nebo
- e) učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2.) Stejně bude potrestán, kdo, byť i z hrubé nedbalosti, přijme nový závazek nebo zřídí zástavu, ač ví, že je v úpadku, a tím zhorší postavení dosavadních věřitelů.

(3.) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu.

(4.) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.¹²⁰

Rovněž jako u předchozích dvou úpadkových deliktů i u trestného činu způsobení úpadku je objektem ochrana majetkových práv věřitelů. V tomto případě jsou věřitelé chráněni před situací, kdy dlužník sám sobě přivodí úpadek - za podmínek, které stanoví zákon - a je tak ohrožena dlužníková schopnost plnit závazek (odstavec 1), popř. před situací, kdy dlužník, ač již v úpadku, přijme nový závazek či zřídí zástavu, což má za následek zhoršení postavení dosavadních věřitelů (odstavec 2). V prvních dvou odstavcích § 224 TZ jsou popsány 2 základní skutkové podstaty, v odstavci 3 a 4 potom kvalifikované skutkové podstaty.

4.3.1 § 224 odst. 1 TZ

Ustanovení § 224 odst. 1 TZ postihuje situaci, kdy pachatel-dlužník přivodí, byť i z hrubé nedbalosti, sám sobě úpadek. Formu úpadku tento úpadkový

¹²⁰ Zákonné znění § 224 TZ.

delikt neurčuje, je tedy lhotejno, zda se bude jednat o úpadek ve formě platební neschopnosti nebo o úpadek ve formě předlužení. Co se týče zavinění, vyžaduje se úmysl nebo nedbalost - nedbalost může být vědomá či nevědomá, musí však být hrubá (§ 16 odst. 2 TZ). K tomu, aby bylo způsobení úpadku trestné je vyžadováno konkrétní jednání. Neznamená to, že každé způsobení úpadku je úpadečným trestným činem. Způsoby jednání jsou v odstavci 1 § 224 TZ taxativně vyjmenovány pod jednotlivými písmeny. Jde o činění vydání hrubě nepřiměřených svým majetkovým poměrům, o spravování pachatelova majetku způsobem, který neodpovídá jemu zákonem uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru, o užívání poskytnutého úvěru v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem, o poskytnutí půjčky nebo úvěru z pachatelova majetku jiným osobám, ač je to v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, a o učinění nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchodu nebo operace, která nenáleží k pachatelově pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům.

4.3.1.1 § 224 odst. 1 písm. a) TZ

První alternativou ust. § 224 odst. 1 TZ, uvedenou pod písmenem a), je činění vydání hrubě nepřiměřených svým majetkovým poměrům. Vydáním může být rozuměno placení, darování či např. investování, ad., z majetku pachatele. Hrubý nepoměr lze definovat velmi obtížně, vždy bude záležet na subjektu a konkrétní situaci. Hrubý nepoměr u ekonomicky silného subjektu, zvyklého investovat řádově v desítkách milionů, bude naprosto odlišný než u ekonomicky slabšího subjektu s transakcemi řádově v desítkách tisíců.

4.3.1.2 § 224 odst. 1 písm. b) TZ

Druhou alternativou je spravování pachatelova majetku způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru. Předpokladem je existence pachatelova majetku a jeho správa, přičemž tato správa je v rozporu s povinností plynoucí ze zákona či z libovolného smluvně-právního vztahu. Příkladem může být zanedbání řádné péče o zástavu, kdy pachatel-dlužník zastaví např. automobil a následovně se o něj nestará. Automobil tím ztratí podstatnou část hodnoty a zástavní věřitel je tím poškozen. Hrubý nepoměr bude zapotřebí opět posuzovat individuálně.

4.3.1.3 § 224 odst. 1 písm. c) TZ

Třetí alternativou, jak si přivodit úpadek dle ust. § 224, je užívat poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem. Dikce zákona je v tomto případě jednoznačná. Pachatel-dlužník, kterému poskytl věřitel úvěr, tento úvěr využije k odlišnému účelu, popř. v hrubém nepoměru s původním účelem úvěru. Nutno dodat, že zde k dokonání trestného činu není zapotřebí nevědomosti poskytovatele úvěru tak jako u trestného činu úvěrového podvodu (§ 211 odst. 2), ani není zapotřebí úmyslného zavinění, jak již bylo uvedeno výše.

4.3.1.4 § 224 odst. 1 písm. d) TZ

Čtvrtou možností ust. § 224 odst. 1 TZ je v podstatě konkrétněji specifikovaná varianta písm. a). Postiženým jednáním je přesně určený druh vydání, a to poskytnutí půjčky či úvěru ze svého majetku jiným osobám, lhostejno jakým, ač to je v hrubém nepoměru k pachatelovým majetkovým poměrům. Půjčka bude obvykle realizována na základě smlouvy o půjčce (§ 657 a 658 ObčZ), úvěr pak obvykle na základě smlouvy o úvěru (§ 497-507 ObchZ). Hrubý nepoměr opět nelze posoudit všeobecně, bude se případ od případu lišit.

4.3.1.5 § 224 odst. 1 písm. e) TZ

Pokud si dlužník přivodí úpadek tím, že nad rámec obvyklého podnikatelského rizika činí obchody či operace, které nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo jsou v hrubém nepoměru k jeho majetkovým právům, bude potrestán dle ust. § 224 odst. 1 písm. e). Obchodem je rozuměno uzavření a plnění nejčastěji právního závazku upraveného obchodním zákoníkem, popř. také občanským zákoníkem (např. nepojmenovaná smlouva), operací pak jiné úkony. Také v tomto případě určení hrubého nepoměru bude záležet na konkrétním subjektu a konkrétní situaci.

4.3.2 § 224 odst. 2 TZ

Zásadním rozdílem mezi odstavcem 1 a odstavcem 2 ust. § 224 TZ je, že zatímco podle odstavce 1 si pachatel svým jednáním úpadek přivodí, podle odst. 2 se již pachatel ve stavu úpadku nachází a nadále koná takovým způsobem, že tím zhorší postavení dosavadních věřitelů. Zhoršením postavení je zde míněno neuspokojení či jen částečné uspokojení věřitelů, ke kterému by za ideálních podmínek nedošlo. Co se týče zavinění, obdobně jako v odstavci 1 tohoto deliktu,

k dokonání trestného činu postačí hrubá nedbalost pachatele, pachatel však musí mít vědomost o faktu, že se nachází ve stavu úpadku. Zhoršit postavení dosavadních věřitelů lze dvěma způsoby, a to přijetím nového závazku a zřízením zástavy.

Novým závazkem je chápán závazek, lhostejno zda obchodně-právní či občansko-právní povahy, který vznikl až poté, co se dlužník dozvěděl, že se nalézá ve stavu úpadku.

Zřízení zástavy se pachatel-úpadce dostává do pozice zástavce tím, že postupuje dle ustanovení občanského zákoníku upravujících zástavní právo (§ 152 a násl. ObčZ) a uzavře s další osobou zástavní smlouvu (§552 ObčZ). Zákon dále nespecifikuje zástavu zřízenou takovým úkonem, opět je však vyžadován stav úpadku a vědomí o něm před zřízením zástavy, jakož i následné zhoršení postavení dosavadních věřitelů zřízením zástavy způsobené.

4.3.3 § 224 odst. 3 TZ

Odstavec 3 úpadkového deliktu způsobení úpadku je první ze dvou kvalifikovaných skutkových podstat tohoto trestného činu. Pachatel, který způsobí značnou škodu, tedy škodu v rozsahu 500.000 Kč až 5.000.000 Kč, může být dle tohoto ustanovení potrestán odnětím svobody až v trojnásobné délce oproti odstavcům 1 a 2. V tomto i následujícím případě (odst. 4) postačí zavinění z nedbalosti (§ 17 písm. a).

4.3.4 § 224 odst. 4 TZ

Ještě přísněji posuzuje způsobení úpadku odstavec 4 § 224 TZ. Následný trest odnětí svobody, který se pohybuje v rozmezí 6 měsíců až pěti let, je však podmíněn vznikem škody velkého rozsahu, tedy od 5.000.000 Kč výše. Jak již bylo uvedeno v předchozím odstavci, i zde se užije ust. § 17 písm. a) TZ o nedbalostním zavinění.

4.4 Porušení povinnosti v insolvenčním řízení

„Kdo v insolvenčním řízení maří nebo hrubě ztěžuje výkon funkce insolvenčního správce, a tím ohrozí účel insolvenčního řízení, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.“¹²¹

Za další úpadkový trestný čin, v pořadí již čtvrtý, se považuje podle § 225 TZ porušení povinnosti v insolvenčním řízení. Toto ustanovení má za úkol zabezpečit řádný výkon funkce insolvenčního správce, resp. se stává objektem skutkové podstaty podle § 225 TZ, což se odráží do spravedlivého vypořádání majetkových poměrů dlužníka, a nepřímo tak chrání i věřitele. Tento trestný čin se zařazuje do ohrožovacích deliktů, tedy již samotné ohrožení zájmu řádného výkonu funkce insolvenčního správce, aby byl naplněn účel insolvenčního řízení¹²², je postiženo trestem. Porušení povinnosti v insolvenčním řízení, jak již z názvu ustanovení vyplývá, může být spácháno pouze v době od zahájení (návrhem dlužníka či věřitele) do skončení insolvenčního řízení (zpětvzetí insolvenčního návrhu, zastavení insolvenčního řízení, zamítnutí insolvenčního návrhu nebo osvědčení úpadku a následně jeho způsob řešení).

Za insolvenční řízení se považuje jak řízení podle zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), tak i řízení podle zákona o konkurzu a vyrovnání (z. č. 328/1991)¹²³. Orgány činné v trestním řízení mohou podat předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 TR i za předpokladu, že insolvenční soud zveřejnil vyhlášku o oznámení zahájení insolvenčního řízení, a tím samostatně posoudit, zda bylo insolvenční řízení zahájeno v souladu se zákonem. Pokud by se tak nestalo, nejednalo by se přímo o trestný čin porušení povinnosti v insolvenčním řízení, ale o jeho nezpůsobilý pokus.

Obsahem jednání pachatele skutkové podstaty tohoto trestného činu je maření či hrubé ztěžování výkonu funkce insolvenčního správce¹²⁴. U těchto alternativně stanovených jednání postačí k trestnosti vykonání alespoň jednoho z nich. Za maření lze považovat takové jednání, kterým se pachatel snaží znemožnit výkon funkce správce v patřičné době, v níž by měla být splněna. Insolvenční

¹²¹ Zákonné znění § 225 TZ.

¹²² Účelem insolvenčního řízení se rozumí řádné uspořádání majetkových poměrů dlužníka v úpadku k dalším osobám zúčastněným na insolvenčním řízení.

¹²³ Podle přechodného ustanovení v § 432 odst. 1 IZ a zároveň podle výkladového ustanovení § 128 odst. 2 TZ. Blíže o insolvenčním řízení viz 2. kapitola Pojem úpadkové trestné činy.

¹²⁴ Výklad pojmu insolvenčního správce a jeho funkci podává taktéž druhá kapitola této diplomové práce.

správce tak nemůže v potřebné době či na stanoveném místě provést úkony v insolvenčním řízení, které mu zákon nebo rozhodnutí insolvenčního soudu jinak ukládá. Pro trestnost postačí, aby se insolvenční správce vynasnažil se zvýšeným úsilím překonat mařící jednání pachatele, tedy nemusí jít rovnou o úplné zmaření. Naopak hrubé ztěžování se musí fakticky naplnit a pachatel jím chce dosáhnout omezení jednotlivých úkonů insolvenčního správce, přičemž od maření se odlišuje tím, že zcela nezabrání správci provést potřebné úkony (insolvenční správce musí vynaložit více síly na jejich splnění). Obě formy jednání (maření a hrubé ztěžování) musí vést v příčinné souvislosti k následku, a sice k ohrožení účelu insolvenčního řízení¹²⁵. Účel insolvenčního řízení spočívá v soudním řešení dlužníkovy úpadku či hrozícího úpadku a v patřičném uspořádání majetkových vztahů dlužníka k úpadkem dotčeným osobám (zejména jeho věřitelům), přičemž by se mělo dosáhnout co nejvyššího a poměrného uspokojení těchto věřitelů. Zároveň by se měly respektovat zásady stanovené pro insolvenční řízení (§ 5 IZ)

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 225 je poměrně široce formulované, lze do něj zařadit nejen deklarované porušování či neplnění povinnosti (dlužníkovy, ale i jiné osoby) požadované insolvenčním zákonem, ale i bezprostřední útoky proti osobě insolvenčního správce, osobě jemu blízké či na jeho majetek (např. ublížení na zdraví) s cílem ohrozit tím účel insolvenčního řízení a jeho řádného naplnění. Z toho vyplývá, že spácháním tohoto trestného činu může dojít k souběhu s jiným trestným činem, např. ublížení na zdraví podle § 146 TZ.

Pachatelem podle § 225 TZ se může stát kterákoliv fyzická osoba, nejčastěji jím ale bude dlužník v úpadku nebo hrozícím úpadku, jenž je řešen v insolvenčním řízení. Pakliže by byla dlužníkem právnická osoba¹²⁶, trestní odpovědnost by nesla fyzická osoba jednající jménem právnické osoby (např. statutární orgán). Dlužník tedy může porušit jemu insolvenčním zákonem uložené povinnosti tím, že neposkytne insolvenčnímu správci požadovanou součinnost při zjišťování majetkové podstaty (např. nedodá seznam majetku a seznam závazků podle § 104 IZ, nezpřístupní insolvenčnímu správci místa, kde se nachází jeho majetek, nebo nerespektuje omezení dispozice s majetkovou podstatou podle § 111 a 113 IZ). Jako pachatel tohoto trestného činu může vystupovat i jiná osoba,

¹²⁵ Účel (předmět) insolvenčního řízení upravuje § 1 IZ, potažmo § 2 odst. 3 ZKV.

¹²⁶ Trestně odpovědná nemůže být právnická osoba, jelikož trestný čin § 225 TZ porušení povinnosti v insolvenčním řízení se nenachází v taxativním výčtu § 7 TOPO.

jež neposkytla součinnost správci (orgány veřejné správy dle § 43 IZ), nebo kupř. ten, který neoznámil správci, že u sebe přechovává dlužníkovu majetek.

Subjektivní stránka daného trestného činu vyžaduje úmyslné zavinění, k naplnění skutkové stránky dostačuje nepřímý úmysl (dle § 15 odst. 1 písm. b). Tento úmysl musí podporovat i fakt, že pachatel věděl o zahájeném insolvenčním řízení.

4.5 Pletichy v insolvenčním řízení

„(1.) Kdo jako věřitel v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit v rozporu se zásadami a pravidly insolvenčního řízení majetkový nebo jiný prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2.) Stejně bude potrestán, kdo věřiteli v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení poskytne, nabídne nebo slíbí v rozporu se zásadami a pravidly insolvenčního řízení majetkový nebo jiný prospěch.

(3.) Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude potrestán, kdo jako insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit pro sebe nebo jiného ke škodě věřitelů majetkový prospěch nebo jiný prospěch, který mu nepřísluší.

(4.) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1, 2 nebo 3 značnou škodu,*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo*
- c) spáchá-li takový čin jako úřední osoba.*

(5.) Odnětím svobody na dvě léta až šest let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1, 2 nebo 3 škodu velkého rozsahu, nebo*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.¹²⁷*

Úpadkový delikt pletichy v insolvenčním řízení, který zákon zakotvuje do § 226 TZ, je strukturován do pěti odstavců. První tři odstavce obsahují tři základní skutkové podstaty, které postihují nekalá jednání v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení, označovaná jako pasivní úplatkářství (odst. 1) a aktivní úplatkářství (odst. 2), a taková jednání, která vyplynou v majetkový nebo jiný prospěch nepříslušející osobám vystupujícím v insolvenčním řízení (konkrétně insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v odst. 3). Další dva odstavce (odst. 4, 5)¹²⁸ stanovují okolnosti zvyšující trestní

¹²⁷ Zákonné znění § 226 TZ.

¹²⁸ Odstavce 4, 5 postihující způsobení značné škody a škody velkého rozsahu uvedeným jednáním byly do tohoto trestného činu včleněny novelou zákona č. 296/2007 Sb. (původně v § 256b).

sazbu. Tento trestný čin chrání před zabráněním náležitého uspořádání majetkových poměrů dlužníka v úpadku a tímto úpadkem dotčených osob a ztěžováním dosažení žádoucího řešení insolvenčního řízení. Proto je objektem právo věřitele na poměrné a rovnoměrné uspokojení jeho pohledávky v řádném průběhu insolvenčního řízení (tj. od zahájení po jeho ukončení) ze strany dlužníka, věřitelů a insolvenčního správce.

4.5.1 § 226 odst. 1 TZ

První odstavec úpadkového deliktu pletichy v insolvenčním řízení zavádí trestní odpovědnost za intriky při hlasování věřitelů, kdy věřitel přijme nebo si dá slíbit úplatek (neboli pasivní úplatkářství). Je třeba dodat, že věřitelé mohou hlasovat ve věřitelských orgánech, tj. schůze věřitelů (všichni věřitelé), věřitelský výbor (povinný v situaci, kdy se v úpadku vyskytuje více jak 50 věřitelů, skládající se ze tří až sedmi věřitelů), a zástupce věřitelů (v případě, že se neustanoví povinně věřitelský výbor). Právo hlasovat umožňuje věřiteli volit cestu dalšího postupu insolvenčního řízení, odlišuje se hlasování při řešení úpadku reorganizací (§ 344-347 IZ) a při řešení oddlužením (§ 399-402 IZ)¹²⁹.

Pasivní úplatkářství¹³⁰ v daném trestném činu spočívá v tom, že si věřitel nechá od jiné osoby (nemusí jít pouze o osobu dlužníka v úpadku) slíbit nebo dát úplatek, aby určité hlasovací právo věřitel měl nebo neměl provést, resp. ve věci hlasoval či nehlasoval, pokud by měl hlasovat, tak jakým způsobem (projevit souhlas či nesouhlas), popř. obměnit rozhodnutí, na které je cíleno hlasování věřitelů. Jiná osoba motivuje věřitele k cílovému hlasování tím, že mu poskytne nebo slíbí majetkový či jiný prospěch. Tímto jednáním chce ovlivnit další průběh insolvenčního řízení či jeho následný výsledek. U stanovení trestní odpovědnosti nesejde na tom, zdali se věřitel bude nakonec řídit názorem jiné osoby ani jakou způsobí škodu (to je vyžadováno až v kvalifikovaných skutkových podstatách odst. 4 a 5), podstatné je, že se zachoval korupčně.

Za majetkový prospěch či jiný prospěch se považuje úplatek, jenž může mít formu materiální či nemateriální, nebo je přímý či zastřený, a zároveň z něho musí mít osoba věřitele (nebo s jejím souhlasem jiná osoba) neoprávněný užitek.

Novelou trestního zákona č. 330/2011 Sb. bylo do § 226 odst. 4 písm. d) vsazeno do kvalifikované skutkové podstaty spáchání takového trestného činu úřední osobou.

¹²⁹ Podrobněji bylo pojednáno v druhé kapitole diplomové práce.

¹³⁰ Zahrnuje obdobné jednání jako u trestného činu přijetí úplatku dle § 331 odst. 1.

Terminologie úplatku se přejímá ze zákonné dikce ustanovení § 334 odst. 1 TZ, převede-li se na insolvenční řízení, rozumí se jím jakákoliv výhoda, jež by věřiteli činila menší újmu v řešení úpadku, ať už by se jednalo o konkurs, reorganizaci, oddlužení aj. Uplácený věřitel majetkové obohacení či jiné zvýhodnění přijme či si nechá přislíbit, tedy dostává se mu nebo má se mu dostat, a to v souvislosti s hlasováním proti pravidlům a zásadám insolvenčního řízení, kupř. se mu dostane vyššího uspokojení pohledávky věřitele-pachatele než z poměrného uspokojení, vyplývající z rozvrhu v konkursu, z plnění reorganizačního plánu při reorganizaci nebo z plnění u oddlužení.

Subjektem skutkové podstaty trestného činu podle § 226 odst. 1 může být pouze fyzická osoba v postavení věřitele, který vstupuje do insolvenčního řízení na základě závazkově-právního vztahu s dlužníkem v úpadku, a je posuzován jako konkrétní subjekt se zvláštní vlastností (§ 114 odst. 1 TZ).

Pro spáchání zmíněného deliktu je požadováno úmyslné zavinění věřitele, jež deklaruje přijatým či slíbeným prospěchem rozpor s pravidly či zásadami insolvenčního řízení.

4.5.2 § 226 odst. 2 TZ

Druhý odstavec znázorňuje skutkovou podstatu předešlého odstavce z druhého pohledu a označuje se jako aktivní úplatkářství. Trestně odpovědnou se stává ta jiná osoba než osoba věřitele, která nabídne, poskytne či slíbí věřiteli majetkový nebo jiný prospěch v souvislosti s jeho hlasovacím právem v insolvenčním řízení a tím ovlivňuje, resp. manipuluje výsledky hlasování věřitelů.¹³¹ Pachatelem může být tedy kdokoliv, kdo upláčí nebo slíbí úplatek věřiteli v kontextu s hlasováním v době konání (tzn. od zahájení návrhem po vydání rozhodnutí soudu) insolvenčního řízení. Pachatel musí být fyzickou osobou a jde zejména o dlužníka v úpadku, jiného jeho věřitele, než je právě ten uplácený, anebo o jinou osobu nezúčastněnou na insolvenčním řízení.

Vzhledem k tomu, že se ve skutkové podstatě trestného činu pod ust. § 226 odst. 2 výslovně neuvádí nedbalost, trestá se pouze úmyslné zavinění, přičemž stejně jako v předešlém odstavci musí jít o poskytnutí či slíbení úplatku

¹³¹ Jednání je totožné jako v případě trestného činu podplácení podle § 332 odst. 1 s tím rozdílem, že u trestného deliktu pletichy v insolvenčním řízení se podplácení situuje právě do insolvenčního řízení a pachatelem je podplácen konkrétní subjekt se zvláštní vlastností – věřitel.

(majetkového či jiného prospěchu), které je v nesouladu s pravidly či zásadami insolvenčního řízení.

4.5.3 § 226 odst. 3 TZ

Předešlé dvě samostatné základní skutkové podstaty doplňuje třetí skutková podstata (v odst. 3 § 226 TZ), která je zvláštní variantou pasivního úplatkářství. Zvláštní na této skutkové podstatě je osoba pachatele, jíž se může stát buď insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení. Zároveň si pachatel nechá přislíbit, nebo dokonce přijme majetkový či jiný prospěch pro sebe nebo někoho jiného, aby jím došlo v konečném důsledku ke škodě věřitelů. Lze tedy odvodit, že objektivní stránka – jednání slibující nebo poskytující majetkový či jiný prospěch se ztotožňuje s jednáním v odst. 1 téhož ustanovení¹³². Ale právě určité postavení pachatele a následek jednání pachatele vedoucí ke škodě věřitelů se svou podstatou odlišuje od podobného protiprávní jednání v ust. § 226 odst. 1 TZ.

Neoprávněný prospěch z uvedeného jednání může připadnout nejen samotnému pachateli, ale i jiné osobě – např. dlužníkovi, dalšímu věřiteli nebo osobě, která nevystupuje jako účastník v daném insolvenčním řízení. Pachatel tedy může být při poskytnutí či přislíbení neoprávněného prospěchu brán jako prostředník v jeho postoupení na další osobu, obvykle ale z tohoto prospěchu profitují jak pachatel, tak jiná osoba. Majetkový nebo jiný prospěch, který pachatel přijme nebo si dá přislíbit a nepřísluší¹³³ mu, musí být také ke škodě věřitelů, která působí negativně na uspokojení jejich pohledávek (kupř. oddálení jejich uspokojení nebo rozsah uspokojení).

Pachatelem podle § 226 odst. 3 je pouze fyzická osoba v postavení speciálního subjektu se zvláštním postavením, tzn. trestný čin spáchá jako insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů.¹³⁴ Pachatel jedná v úmyslu a přijatým či přislíbeným neoprávněným prospěchem dochází ke škodě věřitelů.

¹³² A také se v podstatě uplatní analogicky skutková podstata trestného činu přijetí úplatku dle § 331 odst.1.

¹³³ Za prospěch, který nepřísluší insolvenčnímu správci, členu věřitelské výboru či zástupci věřitelů, nebude považován nárok na odměnu a úhradu nutných výdajů.

¹³⁴ Pachatelé jsou stanoveny přímo *ex lege*, tudíž jiné osoby pachatele nepřipadají v úvahu.

4.5.4 § 226 odst. 4 a odst. 5 TZ

Čtvrtý odstavce kvalifikované skutkové podstaty trestného činu porušení povinnosti sestává z tří podbodů (pod písm. a)-c)). Pod písm. a) se trestá způsobení značné škody při spáchání skutkových podstat v odst. 1 až 3, pod písm. b) získání značného prospěchu a pod písm. c) spáchání ho úřední osobou.

Značnou škodou se podle § 138 odst. 1 TZ rozumí částka nad 500.000 Kč, stejně tak je ohodnocen značný prospěch, jenž pachatel pro sebe nebo jinou osobu získá z předeslané trestné činnosti. V obou případech při způsobení značné škody či značného prospěchu stačí nedbalostní zavinění, protože pachatel způsobil těžší následek a skutková podstata v odst. 4 výslovně neuvádí zavinění úmyslné (dle § 17 písm. a)).

Vyjímaje se od všech jiných úpadkových deliktů odst. 4 písm. c) § 226 TZ vyžaduje spáchání trestního činu v předchozích odstavcích úřední osobou, resp. v souvislosti s pravomocí a odpovědností úřední osoby, v insolvenčním řízení.¹³⁵ Kdo je úřední osoba, stanovuje § 127 odst. 1 TZ (např. soudce, státní zástupce, soudní exekutor aj.). Zavinění se posuzuje podle § 17 písm. b) TZ, tedy že úřední osoba věděla o svém postavení, a tak ho také zneužila.

Odstavec pátý stanovuje nejpřísnější sazbu odnětí svobody za trestný čin pletichy v insolvenčním řízení, a to tehdy, pokud pachatel způsobí škodu (písm. a)) nebo prospěch (písm. b)) velkého rozsahu, tzn. nad částku 5.000.000 Kč. Obdobně jako v odst. 4 je pachatel trestně odpovědný i za nedbalostní zavinění.

4.6 Porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku

„Kdo v řízení před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci odmítne splnit zákonnou povinnost učinit prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby, za kterou je oprávněn jednat, nebo se takové povinnosti vyhýbá nebo v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“¹³⁶

Jako poslední úpadkový trestný čin¹³⁷ je v trestním zákoně zařazeno porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku. Objektem tohoto

¹³⁵ Toto ustanovení nabylo účinnosti od 1. 1. 2011. Důvodem přijetí této novely č. 330/2011 bylo zabránit korupčnímu jednání všeho druhu tím, že se zpřísní trestní represe u úředních osob.

¹³⁶ Zákonné znění § 227 TZ.

¹³⁷ Ačkoliv je tento delikt spíše obecného charakteru, právě pro prohlášení v insolvenčním řízení je řazen mezi úpadkové trestné činy.

trestného činu je „zájem na řádné činnosti orgánů veřejné moci z toho hlediska, aby mohly náležitě zjistit existenci majetku a jeho případný rozsah pro účely soudního či jiného obdobného řízení.“¹³⁸

Pachatelem v tomto případě bude ten, komu byla uložena povinnost učinit prohlášení o svém majetku a který ji následně zcela odmítl splnit, popř. se tomu vyhýbal či v prohlášení uvedl nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje. Zcela odmítnutím splnění povinnosti je rozuměna především řádně neomluvená absence u soudu, popř. jiného orgánu veřejné moci, vyhýbáním pak např. záměrné nepřebírání předvolání soudu či jiného orgánu k učinění prohlášení a uvedením nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů pak uvedení takových údajů, které jsou v rozporu s faktickým stavem pachatelova majetku.

Nejčastějším typem soudního řízení, kde je vyžadována povinnost učinit prohlášení o svém majetku, je v souvislosti s výkonem rozhodnutí. Oprávněný, před podáním návrhu na výkon rozhodnutí, může soudu navrhnout předvolání povinného a následně při výslechu učinit prohlášení o majetku. Náležitosti takového prohlášení, jakožto i procesní úprava celého výslechu a podmínek k samotnému navrhnutí předvolání se nachází v ustanoveních § 260a až 260h OSŘ.

Dalším takovým řízením je insolvenční řízení.¹³⁹ Na návrh insolvenčního správce či věřitelského výboru, obvykle za situace, kdy přetrvávají pochybnosti o stavu dlužníka majetku, insolvenční soud nařídí předvolat dlužníka a při výslechu učinit prohlášení o majetku. Tuto část insolvenčního řízení upravují ustanovení § 214 až 216 insolvenčního zákona. Jsou zde stanoveny jak procesní podmínky samotného předvolání, tak i údaje, které je nutno povinně uvést, a následný postup s protokolem o prohlášení majetku sepsaným soudem.

Prohlášení o majetku lze učinit i v průběhu exekučního řízení. Exekutor má možnost předvolat povinného a vyzvat jej k prohlášení o majetku dle ust. § 50 odst. 2 exekutorského řádu¹⁴⁰.

Také dle zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení, konkrétně § 5 odst. 1 až 4, má soud možnost provést výslech

¹³⁸ Viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 2279.

¹³⁹ Pro vymezení úpadkových deliktů nejzásadnější.

¹⁴⁰ Z. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

spojený s prohlášením o majetku. Vyslechnout může jak obviněného, tak osobu mající postavení svědka.

Řízením před jiným orgánem veřejné moci než soudem může být míněno např. řízení daňové. Dlužník, na výzvu správce daně, je povinen za stanovených podmínek učinit prohlášení o majetku. Právní úprava tohoto typu prohlášení o majetku se nachází v ustanovení § 180 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu.

Pachatelem trestného činu podle § 227 TZ může být jakákoliv fyzická osoba, již se ukládá povinnost učinit prohlášení o svém majetku, pro případ v insolvenčním řízení je jím dlužník v úpadku. Tento delikt nelze spáchat z nedbalosti, vždy je vyžadováno úmyslné zavinění, byť dostačuje i nepřímý úmysl.

4.7 Trestní sankce úpadkových trestných činů

U trestního postihu za úpadkové trestné činy lze využít z obou druhů trestních sankcí, tedy jak z trestů, tak z ochranných opatření¹⁴¹, konkrétně trest odnětí svobody¹⁴², peněžitý trest, trest zákazu činnosti, trest propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty a jediné ochranné opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty.

4.7.1 Peněžitý trest

Nejčastěji užívaným druhem trestu v České republice je právě peněžitý trest (§§ 67 až 69 TZ) a je chápán jako alternativa ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody, a proto může být samostatný nebo vedle jiného trestu (§ 54 odst. 2). Ukládá se jen za úmyslné trestné činy v součinnosti se získáním neoprávněného obohacení, které může sloužit k vlastnímu či cizímu prospěchu, a pokud není v trestním zákoníku explicitně zmíněn ve zvláštní části, užije se u přečinů, u nichž se opustí kvůli závažnosti a osoby pachatele¹⁴³ od nepodmíněného trestu odnětí svobody.

¹⁴¹ Při jejich ukládání musí být dodrženy zásady nullum poena sine lege, tj. zákonnosti, a humanity (podle § 37 odst. 1 a 2 TZ), dále zásady přiměřenosti trestních sankcí, subsidiarity přísnější trestní sankce a reparační (podle § 38 odst. 1-3 TZ).

¹⁴² Trest odnětí svobody a hranice jeho trestní sazby již byly zmíněny u jednotlivých úpadkových deliktů.

¹⁴³ Má-li se za to, že peněžní trest bude dostatečný a uložení jiného trestu nebude třeba.

Peněžitý trest může být vyměřen částkou od 2.000 Kč do 36.500.000 Kč¹⁴⁴, přičemž došlo k zprísnění trestní represe zohledňující důvody, kdy neoprávněný prospěch z majetkových a hospodářských trestných činů převýšil hranici škody velkého rozsahu. Při výměře se přihlíží k závažnosti trestného činu a majetkovým poměrům pachatele (§ 68 odst. 5), proto je-li zřejmé, že by se peněžitý trest stal nedobytným, neužije se ho. V případě, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, soud nařídí náhradní trest odnětí svobody až na čtyři léta.

4.7.2 Zákaz činnosti

Zákaz činnosti vymezený v §§ 73-74 TZ zakazuje pachateli v určitém časovém úseku, možno od 1 roku do 10 let, aby vykonával určité zaměstnání, povolání, funkci či takovou činnost, u níž je potřeba zvláštního povolení nebo ji upravuje jiný právní předpis, za situace, kdy pachatel tuto činnost využil při páchání trestného činu. Zákaz činnosti je explicitně stanovena u všech úpadekových trestných činů (od § 222 - § 227 TZ). Lze ji aplikovat tedy u pachatele-dlužníka, pachatele-likvidátora, pachatele-věřitele nebo také pachatele-insolvenčního správce. V prvních třech případech nelze uložit zákaz činnosti dlužníkovi a věřiteli v pozici účastníků v insolvenčním řízení, avšak např. v situaci, kdy tyto osoby vloží svůj neoprávněný prospěch do za tímto účelem založené obchodní společnosti a tuto společnost zastupují, stává se zákaz činnosti v případě pachatelů-dlužníka či věřitele vhodným trestem.

4.7.3 Propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty

Trest propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty v §§ 70 až 72 TZ se může u úpadekových deliktů uložit v případě pletich v insolvenčním řízení (podle § 226 TZ) za účelem odčerpání přijatého majetkového či jiného prospěchu, který byl v rozporu se zásadami insolvenčního řízení nebo ke škodě věřitelů. Ale v případě úpadekových deliktů poškození (§ 222 TZ) a zvýhodnění věřitele (§ 223 TZ) tento trest bude v celém rozsahu eliminován, jelikož se v předeslaných trestných činech neoprávněně manipuluje s dlužníkovými věcmi a majetkovými hodnotami, které patří do majetkové podstaty, a proto slouží k uspokojení věřitelů v insolvenčním

¹⁴⁴ Výpočet výměry vychází ze součinu denní sazby (20 až 730) a korun připadajících na denní sazbu (100 až 50.000 Kč).

řízení (tzn. nepatří pachateli). Pro vyměření tohoto trestu, jak z názvu vyplývá, se postihuje u pletich v insolvenčním řízení pachatelův majetek, resp. věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel získal tímto trestným činem, popř. zdali touto věcí získanou z trestné činnosti nabyl jinou věc či majetkovou hodnotu v nezanedbatelné výši (§ 70 odst 1 písm. c), d)). Propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty v souvislosti s úpadkovým deliktem v § 226 TZ lze uložit pouze vedle trestu jiného, protože nesplňuje podmínku § 72 TZ, tedy že zákon samostatný trest přímo dovoluje v ustanovení zvláštní části TZ.

4.7.3 Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

Ochranné opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty (v ust. §§ 101-104 TZ) se užije v případě, kdy bude třeba odčerpat výnosy z trestné činnosti, např. z přijatých majetkových či jiných prospěchů získaných z úpadkového deliktu pletichy v insolvenčním řízení (§ 226 odst. 1 a 3 u tzv. pasivního úplatkářství). U majetkových trestných činů, potažmo i zmíněného úpadkového deliktu, při kterých dochází ke vzniku škody, by mělo být zváženo, zdali je uložení takového ochranného opatření žádoucí, tedy pokud poškozená osoba (věřitelé) nalezne uspokojení na náhradu škody zcela ze zabrané věci či jiné majetkové hodnoty.

4.8 Judikatura vztahující se na problematiku úpadkových trestných činů

Cílem této diplomové práce je podat komplexní náhled na problematiku úpadkových deliktů. Součástí této problematiky jsou z právního pohledu samozřejmě také soudní rozhodnutí, která vycházejí z aplikace trestního práva. Judikatura týkající se úpadkových trestných činů je velmi rozsáhlá, není proto žádoucí věnovat judikatuře tolik prostoru, kolik by bylo možné. Z tohoto důvodu byla autorkou práce vybrána čtyři rozhodnutí, která považuje za nejzajímavější.

Prvním takovým rozhodnutím je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1116/2006. Vztahuje se k ust. § 256 odst. 1 písm. a) TrZ (v současnosti k ust. § 222 odst. 1 písm. a) TZ) a Nejvyšší soud v něm mimo jiné judikoval, že k spáchání trestného činu poškozování věřitele musí dlužník disponovat pouze takovým majetkem, který je použitelný k uspokojení právě toho

věřitele, jehož uspokojení tím bylo alespoň zčásti zmařeno. Pokud tedy dlužník disponuje majetkem (tedy např. zatajuje, odstraňuje, atd.), který je zatížen zástavním právem věřitele, nemůže tím poškodit druhého dlužníka věřitele.

Dalším zajímavým rozhodnutím je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1555/2005. Váže se k ust. § 256a odst. 1 TZ, z dnešního pohledu k ust. § 223 odst. 1 TZ. Skutkovou podstatu dle tohoto rozhodnutí nenaplnuje dlužník, jenž uspokojí pohledávku pouze jednoho ze svých věřitelů za situace, kdy toto uspokojení povede k budoucímu uspokojení ostatních věřitelů. V této souvislosti si lze představit pod takovou pohledávkou např. uhrazení elektřiny, vody, atd., aby dlužník mohl i nadále provozovat svoji činnost.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 5 Tdo 1440/2011 doplňuje ust. § 224 odst. 1 písm. e) TZ. Zabývá se především otázkou hrubého nepoměru a je v něm judikováno, že hrubý nepoměr tak, jak je v zákoně stanoven, je třeba posuzovat v závislosti na mnoha faktorech, např. finanční náročnosti, součinnosti ze strany odběratele, personálních prostředcích, atd.

Jako poslední bylo autorkou práce zvoleno rozhodnutí Nejvyššího soudu ve formě usnesení ze dne 27. 7. 2005, sp. zn. 5 Tdo 777/2005. Vztahuje se k ust. § 126 odst. 1 TrZ (v současnosti k ust. § 225 TZ) a pachatelem dle tohoto rozhodnutí může být jakákoliv osoba, tedy ne nutně pouze úpadce, která nesplní povinnosti uvedené v ust. § 17 ZKV (z dnešního pohledu se jedná o povinnosti uvedené v ust. § 210 a násl. IZ).

5. Komparace české s cizí právní úpravou

Nejen společné hranice, ale i společné úseky dějin vedly autorku práce k tomu, aby srovnala nynější právní úpravu východních sousedů České republiky, resp. slovenského trestného zákona č. 650/2005 Z. z. účinného od 1. ledna 2006, s naším trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. s účinností od 1. ledna 2010.

5.1 Slovenská právní úprava úpadkových trestných činů

Po rozpadu Československé federální republiky, tj. ode dne 1. ledna 1993, vznikly dva samostatné státy, dvě samostatné právní úpravy. Slovenské trestní právo navázalo na předchozí společný zákoník (z. č. 140/1961 Sb.), ačkoliv

transformace politického, společenského a ekonomického systému na Slovensku vyžadovala tomu přizpůsobený právní pořádek, potažmo i trestní právo. Přes celou škálu novelizací dospěla Slovenská republika k úplně novému znění trestního zákona až v roce 2005 (i když o čtyři roky dříve než Česká republika), z. č. 300/2005 Z. z, účinného od 1. 1. 2006. Jeho zvláštní část je sestavena z 12 hlav (oproti našim 13 hlavám) a jsou systematicky členěny podobně jako u nás.

Úpadkové trestné činy (ačkoliv nejsou explicitně zákonem takto nazvány, stejně jako tomu je v Česku) podřazuje slovenský trestní zákon do čtvrté hlavy, tj. trestné činy proti majetku. Jedná se o 6 trestných činů¹⁴⁵, a sice o podvodný úpadek (§ 227 STZ „podvodný úpadok“), zaviněný úpadek (§ 228 STZ „zavinený úpadok“), poškození věřitele (§ 239 STZ „poškodzovanie veriteľa“), zvýhodňování věřitele (§ 240 STZ „zvýhodňovanie veriteľa“), machinace v souvislosti s konkursním a vyrovnacím řízením (§ 241 STZ „machinácie konkurzného alebo vyrovnacieho konania“).

5.1.1 Podvodný úpadek

Objektem trestného činu podvodného majetku je cizí majetek, vlastnické právo a oprávněné zájmy právnické osoby.

Objektivní stránka skutkové podstaty vzniká ve dvou případech, kdy speciální subjekt – statutární orgán či prokurista, si úmyslně přivodí úpadek za účelem způsobit jinému škodu nebo obohatit sebe nebo jiného neoprávněným prospěchem, ať už se jedná o obohacení hmotného, či nehmotného charakteru. Pachatel tento majetkový prospěch, byť i jen jeho část, z majetku svého podniku použije buď na založení jiné právnické osoby, nebo na získání jeho majetkové účasti v jiné právnické osobě (§ 227 odst. 1, písm. a, b STZ).¹⁴⁶

Pro účely tohoto ustanovení se obchodním majetkem rozumí souhrn majetkových hodnot (tj. věci, pohledávky, jiná práva či jiné peníze ocenitelné hodnoty) patřící podnikateli pro účely jeho podnikání¹⁴⁷. Dlužník se ocitne v úpadku, jestliže je platebně neschopný nebo předlužený.¹⁴⁸ Platební neschopností se vyznačuje ten, kdo má více než jednoho věřitele a po dobu 30 dní

¹⁴⁵ V ČR je řazeno do úpadkových deliktů taktéž 6 úpadkových trestných činů.

¹⁴⁶ BALÁŽ, P. Trestné právo hmotné, všeobecná a osobitná časť. nakladateľství Veda, Bratislava 2005, s. 258.

¹⁴⁷ Podle § 6 odst. 1 z. č. 513/1991 Z. obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

¹⁴⁸ Viz § 3 a 4 z. č. 7/2005 Z. o konkurze a reštrukturalizácii, v znení neskorších predpisov.

po lhůtě splatnosti není schopen plnit více než jeden peněžitý závazek. Po dobu 90 dní před podáním návrhu na vyhlášení konkurzu se všechny pohledávky za jedním věřitelem při posuzování platební neschopnosti považují za jedinou, aby nedošlo k mýlce, kterou by dlužník podpořil tím, že by se snažil předstírat úpadek při vícero závazcích stejného původu. Do stavu předluženosti se dostává ten, kdo má více než jednoho věřitele a hodnota závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Tento rozdíl zjistí z dané povinnosti vést si účetnictví podle zvláštního zákona¹⁴⁹. Dlužník podá návrh na povolení restrukturalizace (obdoba reorganizace v českém insolvenčním zákoně) nebo návrh na vyhlášení konkurzu, a tak se stává úpadcem.¹⁵⁰

Na dlužníka je přenesena povinnost předcházet úpadku. Pokud mu tedy hrozí úpadek, musí přijmout vhodné a přiměřené opatření na jeho odvrácení, a to bez zbytečného odkladu¹⁵¹. K tomu ho má přimět sledování vývoje jeho finanční situace, stav jeho majetku a závazků, které zjistí průběžným účtováním.

Cílem tohoto trestného činu je chránit uspokojení pohledávek věřitelů, aby nedocházelo k přelévání majetku z jedné právnické osoby (která skončí v konkurzu) do právnické osoby druhé (která by byla tímto podvodným jednáním založena). Pachatel se svým jednáním snaží využít zbytek svého majetku, který by jinak skončil jako konkurzní podstata pro uspokojení pohledávek věřitelů, na své další podnikání.

Kvalifikovanou skutkovou podstatou slovenský trestní zákon rozumí, pokud pachatel způsobí škodu větší, dosahující 2.660 eur, značnou škodu, dosahující nejméně 26.600 eur, škodu značného rozsahu, dosahující nejméně 133.000 eur¹⁵². Podle stupně způsobené škody je odstupňován trest odnětí svobody. Za závažnější způsob jednání podmiňující vyšší hranici sazby se u tohoto deliktu považuje páčání trestné činnosti po delší dobu, organizovanou skupinou, ve více lidech nebo porušení důležité povinnosti (z pachatelova zaměstnání, postavení, funkce)¹⁵³.

¹⁴⁹ Podle § 1 z. č. 431/2002 Z. z. o účetnictví do okruhu osob, které jsou povinni vést si účetnictví, patří právnické osoby, zahraniční osoby podnikající na území Slovenské republiky a podnikající fyzické osoby.

¹⁵⁰ ČENTÉŠ, J. Komentár k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z. (s účinnosťou k 1. januáru 2006). Žilina Eurokódex-Poradca podnikateľa, 2006, s. 324-325.

¹⁵¹ § 4 odst. 1 z. č. 7/2005 Z. o konkurze a reštrukturalizácii.

¹⁵² § 125 odst. 1 STZ.

¹⁵³ § 138 písm. b), h), i), j) STZ.

Nejpřísněji se hledí na způsobení úpadku jinému, resp. další osobě, která v důsledku podvodného úpadku právnické osoby (pachatele) sama skončí v úpadku, protože byla na tuto právnickou osobu podnikatelsky či jinak závislá.

Je patrné, že Slovenská republika se nechala v tomto případě inspirovat právní úpravou před 2. světovou válkou. Rozdílně postupuje Česká republika, když tento trestný čin podřazuje pod poškození věřitele v § 222 odst. 1 písm. g) (pachatel předstírá úpadek) a odst. 4 písm. c) (pachatel způsobí druhému úpadek) a vzhledem k tomu, že jednání směřuje k poškozování věřitele a zkrácení uspokojení jeho pohledávky, postačuje ho vsadit pro kompletnost pod trestný čin poškození věřitele.

5.1.2 Zaviněný úpadek

Ustanovení prvního odstavce upravuje jednotlivé formy jednání (§ 228 odst. 1 písm. a)-e) STZ), které odporují zásadám obezřetného a vyváženého podnikání, in concreto investování do ztrátového obchodu bez zodpovídajícího finančního krytí (písm. a), přijmutí či poskytnutí nevýhodného úvěru v hrubém nepoměru k majetkovým možnostem právnické osoby (písm. b), zničení, poškození, darování, zatajení anebo jiné odstranění, byť i jen části, majetku právnické osoby na úkor jejího věřitele (písm. c), použití větší části příjmu z podnikání právnické osoby na další podnikání nebo osobní spotřebu v neprospěch jeho podnikání (písm. d), vložení příjmu z podnikání, byť i jen zčásti, do loterie, her a sázek (písm. e). Tato jednání mají za následek způsobit úpadek, a to za přímého úmyslu pachatele, která zároveň ve větším rozsahu zmaří nároky jeho věřitelů. Pachatel je *ex lege* označen jako kdokoliv, z kontextu vyplývá, že je jím dlužník.

Co se pod jednotlivými formami jednání vedoucí k způsobení si úpadku v úmyslu zkrátit věřitele na jeho právech skrývá?

U investování do ztrátového obchodu bez zodpovídajícího finančního krytí musí být prokázáno, že dlužník věděl, že s nejvyšší pravděpodobností tyto investice ztratí a tuto ztrátu nemá finančně vykrytou. Kvůli obchodu přinášející vysoké riziko konkrétnímu podnikatelskému subjektu, do něhož vložil své finanční prostředky vysoce nepřiměřené ve srovnání k ziskům a ztrátám plynoucí z jeho podnikatelské aktivity, se pachatel dostane do úpadku (ačkoliv by jej mohl eliminovat, kdyby předcházel tomuto riziku).

V přijetí nevýhodného úvěru, který pachatel vzhledem ke svým majetkovým možnostem nemůže splatit (ať už z hlediska samotné jistiny, úroku či času), se značí úmysl skončit úpadkem deliktně odpovědné osoby. Jedná se o v důsledku rizikový úvěr, který kdyby nebyl poskytnut pachateli, nedostal by se do úpadku.

Zničení, poškození, darování anebo jiné odstranění, byť jen části, majetku pachatele se podobá trestnému činu poškození věřitele dle § 239 STZ, ale na rozdíl od tohoto deliktu se jedná o takové úmyslné a negativní nakládání s pachatelovým majetkem (buď jím samotným, nebo osobou jemu blízkou), jež vede k úpadku a následnému zmaření uspokojení pohledávek věřitele.

Úmyslně způsobený nepoměr mezi užitím části příjmu z podnikání pachatele na další podnikání či osobní spotřebu musí být tak znatelný, aby pachatel skončil v úpadku.

Poslední formou jednání, v prvním odstavci uvedenou, je vložení, byť i jen části, příjmu z podnikání pachatele do loterie, her nebo sázek, tedy do investic vysokorizikového charakteru s velkou pravděpodobností končící zamýšleným úpadkem pachatele.

Podle druhého odstavce se trestným stává i jednání pod odst. 1, kterým v důsledku přijetí opatření ze strany jiných subjektů (orgánu státu, uzemní samosprávy, veřejnoprávní instituce) se nedosáhne úpadku. K odvrácení úpadku by v praxi mohlo dojít kupř. poskytnutím záruk, úvěrů, převzetím dluhů apod. Odstavce 3 a 4 kvalifikují skutkovou podstatu na způsobení značné škody nebo škody velkého rozsahu. Zostření trestu nastává i tehdy, když pachatel svým jednáním způsobí úpadek jinému (resp. další osobě), závisející na podvodně upadající právnické osobě podnikatelsky nebo jinak.¹⁵⁴

Česká republika oproti Slovenské republice je, co se týče trestního postihu u způsobení úpadku podle § 224, přísnější, neboť trestní odpovědnost vzniká již hrubou nedbalostí (kdežto Slovensko vyžaduje úmysl).

¹⁵⁴ ČENTÉŠ, J. Komentár k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z. (s účinnosťou k 1. januáru 2006). Žilina Eurokódex-Poradca podnikateľa, 2006, s. 326-327.

5.1.3 Poškození věřitele

Delikt poškození věřitele slovenský zákonodárce (podobně jako český) vymezil taxativním výčtem jednání pachatele (dlužníka¹⁵⁵), do něhož zahrnul zničení, poškození, učinění věci neupotřebitelnou, zatajení, předání, vyměnění nebo jiné odstranění, byť jen části, svého majetku, pronajmutí věci, předstírání neexistujícího práva nebo neuznání závazku, postoupení své pohledávky, převzetí dluhu jiného anebo předstírání zmenšení svého majetku.¹⁵⁶ Tyto podoby jednání dlužníka mají za úkol zmařit uspokojení jeho věřitele anebo podle druhého odstavce postačí částečné zmaření uspokojení věřitele jiné osoby (cizího věřitele).

První odstavec ustanovení § 239 STZ vyjmenovává taková jednání pachatele, jimiž sleduje zmaření pohledávek svého vlastního věřitele. Pod byť i částečným zmařením uspokojení dlužníkovy věřitele si lze představit situaci, kdy se eliminuje možnost uspokojit splatnou pohledávkou věřitele vyplývající z existujícího závazkově právního vztahu mezi věřitelem a dlužníkem. Dochází tak ke zmenšení majetku věřitele. Majetek je slovenským (stejně tak jako českým) obchodním zákoníkem definován jako souhrn veškerých majetkových hodnot, tzn. věci, pohledávek, jiných práv a jiných penězi ocenitelných hodnot.¹⁵⁷

Pod § 239 odst. 1 písm. a) slovenský trestní zákon uvádí 7 objektivních stránek dlužníka na úkor svých věřitelů. Oproti tomu náš trestní zákoník, ačkoliv jinak téměř identický, obsahuje pouze 6 jednání pachatele (chybí vyměnění¹⁵⁸). Zničení, byť jen části majetku vede k zlikvidování jeho vlastní hmotné podstaty, která nelze již uvést do původního stavu.

Majetek (nebo věc) se jeví jako poškozený (poškozená), pokud se jeho hodnota zpravidla na přechodnou dobu (nevyjímaje na trvalo) sníží, přičemž nemůže svoji funkci plnit zcela (pouze částečně) podle původních proporcí.

¹⁵⁵ Dlužníkem se stává na základě existujícího závazkového vztahu osoba, jež vzniká povinnost vůči věřiteli něco dát (např. výrobek za předem zaplacenou cenu), konat (např. oprava), zdržet se konání (např. nevyužívat nemovitost) nebo něco strpět (např. práva spojená s věcnými břemeny). Na druhé straně tohoto závazkového vztahu stojí věřitel.

¹⁵⁶ § 239 odst. 1 písm. a)-d) STZ.

¹⁵⁷ Viz § 6 z. č. 513/1991 Zb. obchodný zákoník (platný již na území České a Slovenské federální republiky, po rozpadu zůstává s novelami až doposud).

¹⁵⁸ Chybějící jednání pachatele, tedy výměna, v české úpravě není dle mého zásadní, resp. je nadbytečná, pro zařazení do § 222 odst. 1 písm. a), jelikož by se dalo podřadit pod poškození věci.

Neupotřebitelný majetek nemůže svoji funkci, ke které byl původně určen, kvůli podstatnému snížení jeho kvality plnit¹⁵⁹.

Zatajením se dlužník snaží vyvolat u věřitele zdání, že už daným majetkem nedisponuje, resp. nevlastní ho.

Na základě kupní a směnné smlouvy¹⁶⁰ se uskutečňuje prodej¹⁶¹ (neboli úplatný převod na jinou osobu) a směna majetku (neboli vzájemné odevzdání a převzetí majetku). Pod jednáním, označeným jako pachatel jinak (byť jen částečně) odstraní svůj majetek, se má na mysli jeho ukrytí, přeúčtování anebo záměrné převedení na jinou osobu, blízkou či spřízněnou. Subjekt trestného deliktu tak činí za účelem, aby kromě něho nemohl jiný s majetkem volně nakládat.

Ustanovení § 239 odst. 1 písm. b) STZ vysvětluje formu jednání pachatele zatížením či pronajmutím. Věc, jež je předmětem závazkového vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, lze zatížit formou práv k cizím věcem, tedy zástavním právem, věcným břemenem a zadržovacím právem.

Pronajmutím, vztahem vzniklým na základě nájemné smlouvy¹⁶², poskytuje pronajímatel nájemci věc za smluvenou úplatu a na smluvenou dobu, aby ji užíval nebo z ní bral užitky.

Paragraf 239 odst. 1 písm. c) STZ obsahuje další skupinu jednání pachatele jako předstírání nebo uznání neexistujícího práva či závazku, postoupení pohledávky anebo převzetí dluhu. Předstíráním/uznáním neexistujícího práva či závazku, jež nikdy nevznikly nebo naopak již zanikly, pachatel zastírá skutečný stav svých pasiv a ovlivňuje své okolí tvrzením, že jiná osoba uplatňuje vůči němu práva či závazky, nebo existenci takového práva či závazku bez dané příčiny uzná jiné osobě. Tento stav v rozporu se skutečností pachatel zaznamená i do svého účetnictví.

Postupuje-li pachatel pohledávku¹⁶³, je prostřednictvím písemné smlouvy uzavřen vztah mezi původním věřitelem (pachatelem, postupcem) a třetí osobou

¹⁵⁹ Vlastník neupotřebitelného majetku (hmotné či nehmotné věci-stavby) jej úplně opotřebí nebo poškodí pro zřejmou zastaralost nebo dlouhodobé hospodaření v provozu podniku anebo z jiných důvodů.

¹⁶⁰ Podle § 588 a násl. a § 611 z. č. 60/1964 Zb., občianský zákonník.

¹⁶¹ K byť jen částečnému zmaření věřitele prodejem části majetku může např. dojít, pokud pachatel prodá osobní automobil a získané finanční prostředky investuje do nájmu, tzv. leasingu, nového osobního automobilu. Tím nový osobní automobil má ve vlastnictví pronajímatel a věřitel nemůže být uspokojen z tohoto majetku.

¹⁶² Viz § 663 a násl. téhož zákona.

(postupníkem), kdy původní věřitel postoupí bez vědomí dlužníka svoji pohledávku proti tomuto dlužníkovi na nového věřitele (postupníka). Takovéto postoupení může být smlouveno buď za úplatu, nebo bezúplatně.

Převzetí dluhu¹⁶⁴ se zakládá pomocí dohody se souhlasem věřitele. Dlužníkem se stává namísto původního dlužníka třetí osoba, jež se se zúčastněnými osobami takto dohodla. Slovenský trestní zákon u tohoto ustanovení očekává, že pachatel převezme dluh jiného dobrovolně, ačkoliv k němu nebyl nijak povinný ani oprávněný, kupř. v případě, kdy se dluh pojí výhradně na osobu původního dlužníka.

Poslední písmeno d) prvního odstavce v ustanovení § 239 poškození věřitele se vypořádává s předstíráním zmenšení pachatelova majetku anebo jeho zániku. Tímto chováním pachatele dochází k nereálnému úbytku majetkových hodnot (v rozporu se skutečností) anebo jedná, jako by byl insolventní, protože uzavřel např. neexistující smlouvy, věc údajně ztratil, spotřeboval aj.

Pachatelem této první základní skutkové podstaty poškození věřitele může být pouze dlužník. Ať už se jedná přímo o fyzickou osobu, nebo statutární orgán právnické osoby. I slovenská úprava jako ta naše označuje dlužníka za konkrétní subjekt trestného činu a vyžaduje úmyslné zavinění.

Odstavec druhý trestného činu poškozování věřitele v § 239 STZ uvádí stejné formy jednání jako odstavec první písm. a)¹⁶⁵, pouze darování je ve výčtu navíc. Darování¹⁶⁶ na základě darovací smlouvy ukládá dárci povinnost bezplatně přenechat nebo přislíbit obdarovanému nějakou věc (dar) a obdarovaný má právo tento dar nebo slib přijmout. Písm. b) téhož odstavce postihuje jednání pachatele, který uplatňuje neexistující právo nebo pohledávku na majetek dlužníka. Pachatel vůči dlužníkovi vymáhá fiktivní dluh tím, že mu např. zasílá formální upomínky, výzvy k plnění dluhu, faktury či jiné listiny.

Pachatelem zmíněné druhé základní skutkové podstaty na rozdíl od té první je osoba odlišná od dlužníka, přičemž dlužník o jejím protiprávním jednání

¹⁶³ Viz § 524 a násl. z. č. 60/1964 Zb., občianský zákonník.

¹⁶⁴ Viz § 531 z. č. 60/1964 Zb., občianský zákonník.

¹⁶⁵ Konkrétně kdo „zničí, poškodí, učiní neupotřebiteľnou, zatají, predá, vymění, daruje anebo jinak odstraní byť jen část majetku dlužníka, ...“ (§ 239 odst. 2 písm. a) STZ)

¹⁶⁶ Viz § 628 a násl. z. č. 60/1964 Zb., občianský zákonník.

nemá poněti. Ale pokud by se pachatel s dlužníkem dohodli na takovém jednání, dlužník by zodpovídal za trestný čin poškození věřitele v pozici účastníka¹⁶⁷.

Kvalifikovanou skutkovou podstatu slovenská úprava dělí do následujících odstavců, třetího, čtvrtého a pátého, přičemž postihuje všechny hranice výše škod (od nikoliv malé v odst. 1, 2 po škodu velkého rozsahu v odst. 5) a tím i úměrně zvyšuje trest. Slovenský trestní zákon jako přitěžující okolnost považuje krom výše způsobené škody zvláštní motiv (v odst. 3), způsobení jinému úpadek anebo závažnější způsob jednání (oboje v odst. 5). Zvláštní motiv¹⁶⁸ u poškození věřitele zákon aplikuje, když pachatel spáchá trestný čin na objednávku, z pomsty anebo v úmyslu zakrýt či ulehčit jiný trestný čin.

Skutková podstata trestného činu poškození věřitele se může zdát velmi podobná skutkové podstatě podvodu, jenže v případě podvodu se pachatel snaží zbavit povinnosti zaplatit dluh tím, že vyvolá dojem, že už dluh zaplatil, ačkoliv tomu tak není. Ve vztahu speciality se k trestnému činu poškození věřitele váže trestný čin zvýhodňování věřitele, z toho důvodu je vyloučen jednočinný souběh.¹⁶⁹

5.1.4 Zvýhodňování věřitele

V základní skutkové podstatě § 240 (prvního odstavce) zvýhodnění věřitele se pachatel (dlužník) dopouští ve stavu neschopnosti plnit své závazky byť i částečného zmaření uspokojení svého věřitele, přičemž úmyslně zvýhodní jiného věřitele. Do platební neschopnosti¹⁷⁰ se dostává, jestliže má více než jednoho věřitele a není schopen plnit své peněžité závazky 30 dní po lhůtě splatnosti. Musí se jednat o již splatné reálné závazky, nepostačí pouhý účetní stav. Splatnost závazku nastává uplynutím dohodnuté doby. Jak platební neschopnost, tak předlužení způsobí úpadek dlužníka, který fakticky nastane až po podání návrhu na povolení restrukturalizace nebo návrhu na vyhlášení konkurzu. Ale pro uskutečnění trestního deliktu zvýhodnění věřitele není potřeba tohoto povolení nebo vyhlášení, většinou totiž postačí právě doba bezprostředně předcházející konkurzu. Pod pojmem byť jen částečným zmařením uspokojení

¹⁶⁷ Slovenský trestní zákoník připouští 4 možné formy (oproti naší úpravě) účastnictví v § 21 STZ, a sice organizátora, návodce, objednavatele a pomocníka.

¹⁶⁸ § 140 STZ písm a), b), c).

¹⁶⁹ ČENTĚŠ, J. Komentár k Trestnému zákonu č. 300/2005 Z. (s účinnosťou k 1. januáru 2006). Žilina Eurokódex-Poradca podnikateľa, 2006, s. 341-344.

¹⁷⁰ Dle § 3 z. č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii.

svého věřitele se má na mysli takové jednání dlužníka, kterým by se věřiteli nedostalo řádného uspokojení jeho splatné pohledávky tím, že by dlužník přednostně uspokojil ze svého majetku¹⁷¹ jiného věřitele. Ačkoliv dlužník splní povinnost alespoň vůči zvýhodňovanému věřiteli své závazky plynoucí z existujícího závazkového vztahu, staví se však proti zásadám poměrnosti a rovnoměrnosti¹⁷² stanovené pro stav platební neschopnosti dlužníka. Do rozporu s těmito zásadami se staví i plnění dlužníka, které by poskytl věřiteli v rámci vzájemného započtení pohledávek na základě platného závazkového vztahu.

Na rozdíl od trestného činu poškození věřitele¹⁷³ dlužník svým jednáním uspokojuje nárok ve prospěch jediného věřitele (ale i některých věřitelů) na úkor ostatních věřitelů. Nejdůležitěji se jeví fakt, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky po jejich splatnosti, neboť jinak by i ostatní věřitelé měli možnost se uspokojit z dlužníkovy majetku. O trestný čin zvýhodnění věřitele se také nejedná, pokud dlužník sice uspokojuje jen jediného věřitele, avšak pro případ nevyhnutelného zabezpečení chodu společnosti (kupř. zaplatí za dodávku energie) za účelem brzkého uspokojení dalších pohledávek.

Subjektem deklarované skutkové podstaty je jakýkoliv dlužník, tedy jak fyzická, tak právnická osoba (statutární orgán jako její zástupce), která jedná úmyslně.

Za škodu způsobenou trestným činem zvýhodňování věřitele lze považovat buď škodu v hodnotě zmařené pohledávky věřitele, nebo rozdíl mezi sumou, kterou by věřitel mohl vymoci na základě zásady poměrnosti stanovenou v zákoně o konkursu a restrukturalizaci¹⁷⁴, a skutečně získanou sumou z uspokojení pohledávky věřitele. Pro naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu nezáleží na tom, zdali bylo zahájeno konkursní nebo vyrovnávací řízení anebo byl podán návrh na vyhlášení konkurzu (příp. návrh na povolení restrukturalizace), proto se do výše způsobené škody nezapočítává případná odměna správce konkursní podstaty.

¹⁷¹ Majetek by se tímto jednáním zmenšil.

¹⁷² Viz § 6 z. č. 7/2005 Z. z., o konkurze a restrukturalizácii. Zákon zde stanovuje, že věřitelé se stejnými právy mají při řešení úpadku dlužníka stejné postavení, a zároveň je nepatřičné, aby dlužník zvýhodňoval některé věřitele. Také mnoho jiných ustanovení provází zásada poměrnosti: v § 87 pohledávky proti podstatě, § 88 provozování podniku po vyhlášení konkurzu, § 91 zpeněžení, § 95 nezabezpečení věřitele apod.

¹⁷³ Tedy kdyby dlužník odstraňoval svůj majetek nebo předstíral jiný stav svých pasiv, jak bylo uvedeno v předešlé kapitole 5.1.3 Poškození věřitele.

¹⁷⁴ Z. č. 7/2005 Z. z., o konkurze a restrukturalizácii.

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu zvýhodnění věřitele postupně v odst. 2 a 3 zvyšuje trestnost, a sice za způsobení větší škody nebo škody velkého rozsahu¹⁷⁵.

Slovenská právní úprava zde přísněji ukládá horní sazbu trestného činu zvýhodňování věřitele v základní skutkové podstatě na dva roky, kdežto u české právní úpravy je pouze rok a zároveň výslovně je trestné způsobení škody nikoli malé. Slovenská právní úprava ale systematicky hned za první kvalifikovanou skutkovou podstatu zakládá trestní odpovědnost za větší škodu, která odpovídá české kvalifikované skutkové podstatě v odst. 2 za značnou škodu.

5.1.5 Machinace v souvislosti s konkursním a vyrovnávacím řízením

Objektem skutkové podstaty trestného činu machinace v souvislosti s konkursním a vyrovnávacím řízením v ustanovení § 241 STZ je ochrana práv věřitele na uspokojení jeho pohledávky podle zásad a řádného průběhu v konkursním a vyrovnávacím řízení.

Skutková podstata tohoto trestného činu obsahuje 2 objektivní stránky. První spočívá v jednání, kdy konkursní věřitel nebo jiný věřitel v konkursním či vyrovnávacím řízení přijme nebo přislíbí majetkový či jiný prospěch v souvislosti s hlasováním o nuceném vyrovnání, s hlasováním o vyrovnávacím jednáním nebo s hlasováním o schválení plánu na restrukturalizaci (skutková podstata v odst. 1 § 241 STZ), druhá objektivní stránka vyžaduje takové chování třetí osoby, aby poskytl úplatek (nabídl či přislíbil majetkový nebo jiný prospěch) věřiteli v souvislosti s hlasováním o nuceném vyrovnání za jeho souhlas s vyrovnáním (skutková podstata v odst. 2 § 241 STZ).

V prvním odstavci se subjektem tohoto trestného činu stává věřitel a toto jeho chování je bráno jako pasivní korupce¹⁷⁶, kdežto ve druhém odstavci je pachatelem osoba (dle zákona kdokoliv), která poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch, tzv. aktivní korupce¹⁷⁷.

Pro zvýšení trestnosti slovenský trestní zákon požaduje spáchání trestného činu se zvláštním motivem nebo závažnějším způsobem jednání.

¹⁷⁵ Větší škodu slovenský trestní zákon stanovil nad 2 660 eur (§ 240 odst. 2 STZ), škodu velkého rozsahu nad 133 000 eur (§ 240 odst. 3 STZ).

¹⁷⁶ Věřitel přijme nebo si nechá přislíbit majetek či jiný prospěch.

¹⁷⁷ Tato aktivní a pasivní korupce se postihuje stejnou trestněprávní sankcí (odnětím svobody na 3 měsíce až 6 let).

V České republice je podobné tomuto trestnému činu ustanovení § 226 odst. 1 a 2 pletichy v insolvenčním řízení, přičemž trestní zákoník č. 40/2009 Sb. uvádí i pasivní úplatkářství speciálního pachatele, tedy insolvenčního správce, člena věřitelského výboru či zastupitele věřitelů a tím je i přesnější.

5.1.6 Maření konkursního nebo vyrovnávacího řízení

Trestný čin maření konkursního nebo vyrovnávacího řízení se rozprostírá do dvou paragrafů slovenského trestního zákona, do § 242 a § 243. Tento trestný čin slouží k ochraně řádného průběhu konkurzního a vyrovnávacího řízení¹⁷⁸.

První paragraf postihuje úmyslné jednání pachatele, který ztěžuje konkursní řízení, vyrovnávací řízení, řízení o restrukturalizaci nebo o oddlužení tím, že neplní svoje zákonem stanovené povinnosti (pachatelem může být dlužník, správce, věřitel či soud) anebo uvádí nepravdivé údaje ve svém účetnictví, resp. záznamy aktiv a pasiv neodpovídající skutečnosti (pachatelem pouze dlužník, statutární orgán jednající za právnickou osobu, úpadce, likvidátor, zákonný zástupce). Na dlužníka v úpadku, potažmo jiné osoby jednající v pozici dlužníka, je kladena celá řada povinností. Má povinnost do 30 dnů, co se dozvěděl nebo měl dozvědět mu náležející péčí, o svém úpadku, podat návrh na vyhlášení konkursu. Dále je povinen poskytovat součinnost soudu, správci a věřitelským výborům, aby věřitelé byli uspokojeni v co největší možné míře, která odpovídá jejich nárokům ze závazkového vztahu, to znamená: zúčastnit se doručením písemného vyzvání od správce či věřitelského výboru na zasedání věřitelského výboru a zodpovídat na položené otázky anebo správci poskytnout veškeré vysvětlení (převážně se týkající majetku dlužníka) v požadované lhůtě¹⁷⁹. Zpřísnění trestu za tento delikt nastává v případě, že pachatel způsobí větší škodu, vede ho zvláštní motiv nebo použije zvláštní způsob jednání.

Druhý paragraf obsahuje způsoby maření pouze v konkursním řízení, a to zatajením věci patřící do konkursní podstaty, jejím znemožněním k zapsání do konkursního řízení anebo nevydáním, zfalšováním anebo zničením zaznamenaných informací o dlužníkovu majetku či finančních aktivitách. Za

¹⁷⁸ Průběh konkursního a vyrovnávacího řízení upravují soukromoprávní normy jako: zákon č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii (+ předpisy k tomuto zákonu vydané Ministerstvom spraviedlnosti Slovenskej republiky) a zákon č. 8/2005 Z. z. o správcoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁷⁹ Pokud tak dlužník neučiní, mohou následovat trestněprávní sankce, o kterých je povinen ho informovat správce.

zvýšení sankce oproti předešlému paragrafu vyžaduje § 243 takové jednání, jímž způsobí značnou škodu, nebo zvláštním způsobem jednání.

Naopak od předchozí podkapitoly 5.1.5, kde byla česká úprava konkrétnější, slovenská úprava v této podkapitole podrobněji popsána, protože rozepisuje porušení povinnosti v konkursním, vyrovnávacím, řízení o restrukturalizaci a řízení o oddlužení (§ 242 STZ) a o porušení povinnosti v konkursním řízení (§ 243 STZ) a také rozeznává způsobení větší škody v kvalifikované skutkové podstatě § 242 odst. 2 STZ a způsobení větší škody, značné škody a škody značného rozsahu v § 243 odst. 2, 3, 4 STZ. Také slovenská úprava v tomto ustanovení (§ 243 odst. 1 písm. d STZ) postihuje porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku, což u české úpravy je v samostatném, obecnějším ustanovení (§ 227 TZ).

Co se týče terminologického pojmenování u slovenských trestných činů poškozování věřitele (§ 239 STZ) a zvýhodňování věřitele (§ 240 STZ) a českých trestných činů poškození věřitele (§ 222 TZ) a zvýhodnění věřitele bych se přikláněla k české variantě vyjádření, jelikož přesněji vystihuje ukončený děj protiprávního jednání.

6. Závěr

Úpadkové trestné činy řadící se do majetkových trestných činů hlavy V. zvláštní části TZ svým vývojem dostály obrovských změn, které reflektovaly hlavně novely blanketních norem soukromoprávní úpravy, ale staly se také výsledkem i více jak 20leté praxe porevoluční kodifikace. Mají za úkol chránit zájmy věřitelů dlužníka, jenž je ve stavu úpadku, tedy zajistit právo věřitele na uspokojení jeho pohledávky. Jejich uplatnění zasahuje i do ochrany zájmu na řádný průběh insolvenčního řízení podle jeho zásad a pravidel. Zkrátka lze říci, že úpadkové delikty se vypořádávají s konflikty *ultima ratio* vzniklé v insolvenčním řízení a při řešení úpadku.

Naše trestněprávní úprava úpadkových trestných činů je velmi pečlivě zpracována. Oproti slovenské trestněprávní úpravě delikty spadající do tzv. úpadkových deliktů jsou v zákoníku členěny do paragrafů za sebou jdoucích a tím se stávají přehlednějšími. I když se slovenský trestní zákon stal účinným již čtyři roky před českým trestním zákoníkem, je také velmi kvalitně zpracován. Oproti

našemu se snaží každou skutkovou podstatu vymezit konkrétněji, aby nebylo pochyb, např. tím, že vytyčuje každou výši škody, ať už ve skutkové podstatě základní, či kvalifikované. U nás je daný případ řešen zásadou *in dubio pro reo*, a pokud se výslovně v základní skutkové podstatě nepostihuje i způsobení škody nikoli malé, vypořádává se dále i se škodou větší.

Skutkové podstaty trestných činů, jejichž charakteristickým rysem je nepříznivý hospodářský stav dlužníka a nemožnost uspokojit více jak jednoho věřitele ze vzájemného závazkově-právního vztahu, mohou být děleny na obecnější skutkové podstaty, jako tomu je částečně u poškození věřitele a u porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku, a na specializované (ty zbývající úpadkové delikty), které může pachatel spáchat pouze tehdy, když je zahájeno insolvenční řízení. Trestní čin poškození věřitele totiž může postihovat nejen deliktní jednání dlužníka, který protiprávně manipuluje se svým majetkem s úmyslem omezit majetková práva věřitele, aniž by byl v úpadku, ale i taková jednání, kdy předstírá úpadek nebo jej způsobí druhému. U porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku, které se vyčlenilo z dřívějšího ustanovení trestného činu poškození věřitele, lze zase pozitivně hodnotit jeho osamostatnění (jelikož chrání jiný objekt, tedy řádnou činnost orgánů veřejné moci při zjišťování rozsahu majetku pro účely daného řízení), přičemž se rozšířilo o porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení nejen v insolvenčním řízení (ale i daňovém, exekučním aj. řízení).

Kladně přijímám i prosazení boje proti korupci úředních osob v insolvenčním řízení, které bylo vsazeno do pletich v insolvenčním řízení poměrně nedávno. Je třeba, aby trestní represe byla efektivnější, než nabízely obchodněprávní prostředky, a zároveň aby hrozbou trestu poskytovaly vyšší ochranu veřejnosti, a tak se dostávala do podvědomí laické veřejnosti. Stálé zkoumání této problematiky by jistě přispělo k zajištění a upevnění úpadkových trestných činů a větší informovanosti společnosti.

Cíle stanovené úvodem diplomové práce, jako vysvětlení pojmů související se skutkovými podstatami úpadkových trestných činů a samotného insolvenčního řízení, historický vývoj a aktuální znění těchto skutkových podstat a v neposlední řadě komparaci české se slovenskou právní úpravou, hodnotím za splněné.

Seznam použitých zdrojů

Zákony

a) české

- z. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- z. č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod
- z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v aktuálním znění
- z. č. 51/1991 Sb., obchodní zákoník
- z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (účinný od 1. 1. 2010)
- z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon (účinný do 31. 12. 2009)
- z. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
- z. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- z. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v aktuálním znění
- z. č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
- z. č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení
- z. č. 280/2009 Sb., daňový řád
- z. č. 312/2006, o insolvenčních správcích
- z. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
- z. č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku)
- z. č. 526/1990 Sb. o cenách
- z. č. 591/1992 Sb., o cenných papírech
- z. č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod
- z. č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- z. č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád

b) cizí

z. č. 300/2005 Z. z, trestný zákon

z. č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii

z. č. 8/2005 Z. z. o správcoch a o zmene a doplneni niektorých zákoníc

z. č. 60/1964 Zb., občanský zákonník

z. č. 513/1991 Zb. obchodný zákonník

z. č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve

Jiné právní předpisy

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven

Literatura

a) česká

DRAŠTÍK, A, ed. et al. *Přehled judikatury: trestné činy proti majetku*. Praha: ASPI, 2004. 212 s. ISBN 80-7357-053-X.

FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8.

HENDRYCH, D. et al. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. xxii, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2010. 904 s. Student. ISBN 978-80-87212-49-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012. 1280 s. ISBN 978-80-87576-29-8.

KALLAB, J., HERRNRITT, V. *Trestní zákony československé platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. přepracované a značně rozmnožené vydání. Praha : Československý Kompas, 1927. 1236 s.

KORANDA, V. *Porušování povinností při správě majetku soukromoprávních subjektů*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 165 s. ISBN 80-86861-34-1.

KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1122 s. ISBN 978-80-7400-320-2.

MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 1. vydání. Praha: Linde, 1997. 572 s. ISBN 80-7201-045-X.

NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0.

NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 600 s. ISBN 978-80-7357-509-0.

PACHL, L. *Insolvenční zákon s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 484 s. ISBN 978-80-7357-675-2.

PROUZA, D. *Trestní zákoník s judikaturou*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. 1248 s. ISBN 978-80-7400-187-1.

PROUZA, D.: *Trestní zákoník, edice zákonů s judikaturou*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 1280 s. ISBN 978-80-7400-187-1.

RÚŽIČ, D. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice : (monografie)*. 1. vydání. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008. 106 s. ISBN 978-80-7314-166-0.

SCHEINOST, M., BALOUN, V. *Výzkum ekonomické kriminality*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 169 s. ISBN 80-7338-031-5.

SCHELLE, K., FRÝDEK, M. *Vývoj konkursního práva*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2010. 90 s. ISBN 978-80-7418-073-6.

ŠÁMAL, P. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001. 776 s. ISBN 80-7179-493-7.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 2168 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, P., PŮRY, F. a RIZMAN, S.. *Trestní zákon: komentář. II. díl (§91 až §301)*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 723-1719. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-7179-896-7.

b) cizí

BALÁŽ, P. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná část*. 1. vydání. Bratislava: VEDA, 2005. ISBN 80-224-0876-X.

ČENTĚŠ, J. *Trestný zákon s komentárom*. Žilina: Eurokódex-Poradca podnikateľa, 2006. 624 s. ISBN 80-88931-47-9.

TRÖNDLE, H., FISCHER, T. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 51. Auflage. München: C.H. Beck, 2003. 2414 s. Beck'sche Kurz-Kommentare; Bd. 10. ISBN 3 406 49387 4.

Odborné časopisy

KUCHTA, J. *Úprava majetkových trestných činů v novém trestním zákoníku*. Právní rozhledy, 2010, č. 1.

PŮRY, F. *Některé zvláštnosti trestných činů souvisejících se závazkovými vztahy a s insolvenčním řízením*. Trestněprávní revue, 2011, č. 10.

PŮRY, F., KUCHTA, J.: *Postih úpadkových deliktů podle nového trestního zákoníku s přihlédnutím k úpravě přípustného rizika*. Bulletin advokacie, 2011, č. 10.

Ostatní

Judikatura

Usnesení NS ČR ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 3 Tdo 710/2004

Usnesení NS ČR ze dne 16. 12. 2003, sp. zn. 4 TZ 152/2003

Usnesení VS v Praze ze dne 22. 1. 1993, sp. zn. 1 To 66/92

Usnesení NS ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1116/2006

Usnesení NS ze dne 21. 12. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1555/2005

Usnesení NS ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 5 Tdo 1440/2011

Usnesení NS ze dne 27. 7. 2005, sp. zn. 5 Tdo 777/2005

Usnesení NS ČR ze dne 9. 11. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1419/98

Usnesení NS ČR ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. KSPA 48 INS 6473/2009

Internetové zdroje

www.beck-online.cz

<http://unifor.jacz.cz>

Cizojazyčné resumé

Diese erstellte Diplomarbeit befasst sich mit dem Thema Insolvenzstraftaten. Die Insolvenzstraftaten sind nicht zwar zu zahlreich, aber sie sind sehr wichtigen Bestandteil des Strafrechts. Diese Arbeit besteht aus 6 Hauptkapitel. Das erste Kapitel ist die Einleitung in der Arbeit und die Bestimmung seiner Ziele.

Das nächste Kapitel erklärt Grundbegriffe im Gebiet der Insolvenzstraftaten und macht mit dem Insolvenzverfahren bekannt.

Das dritte Kapitel widmet sich der historischen Entwicklung gegebener Regelung in der tschechischen Länder seit dem Jahren 1918.

Das vierte Kapitel, das für diese Arbeit wesentlich ist, befasst sich mit der Gegenwartsregelung der Insolvenzstraftaten. Hier sind die Einzelinsolvenzstraftaten beschreibt sowie die Regressformen und die zusammenhängende Rechtsprechung.

Das fünfte Kapitel vergleicht die tschechische mit der slowakischen Regelung und zieht eine Erkenntnis aus dieser Komparation.

Das letzte Kapitel zusammenfasst und bewertet die ganze Arbeit.

Die bestimmte Aufgabe dieser Arbeit ist die Gesamtübersicht der Problematik der Insolvenzstraftaten aufzustellen.

Příloha

1.1 Porovnání škody u úpadkových deliktů za I. trimestr roku 2012 a 2013

Úpadkové delikty	Škoda (v tis. Kč) za období od 1. 1.–31. 3. 2012	Škoda (v tis. Kč) za období od 1. 1.–31. 3. 2013
Poškození věřitele	175 156	160 398
Zvýhodnění věřitele	21 648	6 480
Způsobení úpadku	14 209	1 552
Porušení povinnosti v insolvenčním řízení	515	171
Celkem	211 528	168 601

Celková škoda za uvedené období v r. 2012: 7 246 386 000 Kč

Celková škoda za uvedené období v r. 2013: 8 565 362 000 Kč

Pramen: Policejní statistika kriminality

Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

1.2 Úpadkové trestné činy za rok 2012

Úpadkové delikty	Ukončené prověřování	Objasněn o skutků	Stíháno osob
Poškození věřitele	92	86	127
Zvýhodnění věřitele	21	21	21
Způsobení úpadku	11	11	10
Porušení povinnosti v insolvenčním řízení	39	39	47

Pramen: Policejní statistika kriminality

Internetový zdroj: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>